

INTERNATIONAL MAGAZINE

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਜੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਏਕੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੁਤੀਯ ਨਾਸਿਤਾ।

ੴ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ
550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਕਲਿਜੁਗ ਬਾਬੇ ਤਾਰਿਆ ਸਤਿਨਾਮੁ ਪੜ੍ਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਣਾਇਆ॥
ਕਲਿ ਤਾਰਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਇਆ॥

ਨਵੰਬਰ 2019

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ 1-2-3 ਨਵੰਬਰ 2019

ਰਤਦਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਨਿਉ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਨੋਟ : 30 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 2 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

30 ਅਕਤੂਬਰ (ਬੁੱਧਵਾਰ)

ਸਮੂਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 3.00 ਤੋਂ 3.45
ਨਿੱਤਨੇਮ	3.45 ਤੋਂ 4.30
ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ	4.30 ਤੋਂ 6.00
ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ-ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	6.00 ਤੋਂ 7.00
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ	ਸਵੇਰੇ 9.00 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30
ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਗਮ	5.30 ਤੋਂ 10.00
ਰਹਿਰਾਸ, ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ	5.30 ਤੋਂ 6.15
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ	6.15 ਤੋਂ 10.00

31 ਅਕਤੂਬਰ (ਵੀਰਵਾਰ)

- ★ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ (ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ)
- ★ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ।

1 ਨਵੰਬਰ (ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ)

- ★ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ।
- ★ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਸਾਥੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ।

2 ਨਵੰਬਰ (ਸ਼ਨੀਵਾਰ)

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਤਾਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

3 ਨਵੰਬਰ (ਐਤਵਾਰ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ

550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 3.00 ਤੋਂ 3.45
ਨਿੱਤਨੇਮ	3.45 ਤੋਂ 4.30
ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ	4.30 ਤੋਂ 6.00
ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ- ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	ਸਵੇਰੇ 6.00 ਤੋਂ 7.00
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ	ਸਵੇਰੇ 7.00 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30
ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ	

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ 28-29-30 ਅਕਤੂਬਰ

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ: 1-2 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤਣਗੇ।

ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ

Apps: Ratwara Sahib Ji, Ratwara Sahib TV

Websites : www.ratwarasahib.in, www.ratwarasahib.org

You Tube : www.youtube.com/babalakhbirsingh

Facebook : www.facebook.com/ratwarasahib1

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਪੱਚੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ - ਨਵੰਬਰ, 2019
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379,
Email :atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S
Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।
ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼,
905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ
ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ,
ਭਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ
- ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ
ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -
www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org

Email :sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ)
9417214391, 84378-12900, 9417214379,
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (CBSE)
0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (P.B.)
95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385
98555-28517
ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ ਨੈਟਵਰਕ - 94172-14385

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	7
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ	13
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ	35
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	38
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
6.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ (1487-1499)	41
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
7.	ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸੱਤ ਸਿਧਾਂਤ	44
	ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ	
8.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਰਬ ਫੇਰੀ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ	49
	ਸਈਅਦ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ	
9.	ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਟ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ	52
10.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	57

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਕਲਿ ਤਾਰਣਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਇਆ

ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਇਸ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਐਂਲੀਏ ਆਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਿਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ/ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਇਲਹਾਮ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਦਿਤੇ। ਫਲਸਰੂਪ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਤ ਲੋਕ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਬਸ਼ਿੰਦਾ ਭਾਵ ਸਮੁੱਚੀ ਲੋਕਾਈ ਪੂਰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਪੂਰਨਤਾ ਤੱਕ ਤਾਂਹੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ, ਰੁਕਾਵਟਾਂ, ਗਿਰਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੀਏ।

ਹੁਣ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੀ, ਜੋ ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਵੱਡੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਵੱਡੇ ਉਦੇਸ਼/ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ -

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੯੫

ਉਹ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- 'ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥' (ਅੰਗ - 750) ਐਸਾ ਉਦੇਸ਼, ਐਸਾ ਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ -
'ਸਗਲ ਸਮੂਹ ਲੈ ਉਧਰੇ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਤਾ ॥' ਅੰਗ-532)

ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਘੋਰ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਭੁਲਿਆਂ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਸੱਚ ਦਾ ਰਾਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਅਣਦਿਸਦੇ

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ਦਿਸਦੇ ਤੇ ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਰੂਹ ਦੀ ਸੁਮੇਲਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੁਖਾਂ/ਦੁਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਇਹ ਦਿਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾਤਲੋਕ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਣਦਿਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਧਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਰੂਹ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਸੋਝੀ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੇ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਰੂਹ ਦੇ ਤੋਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣੀ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕਾਰਜ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀ ਰਹੇ? ਇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਹਿਮਾਂ, ਭਰਮਾਂ, ਭੇਖਾਂ, ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ। ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾਈ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸਾਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਇਸ ਰੂਹ ਨਾਲ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ - 'ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ' ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ 'ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਮੂਲਮੰਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਰੂਹ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਵਾਸਤੇ 'ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨ ਪਰਧਾਨਾ' ਤੇ 'ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਰੂਹ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣ ਹਿਤ ਹੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਆਵਾਗਵਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ, ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ, ਨਾਮ

ਜਪਣ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸੰਗਤ ਤੇ ਪੰਗਤ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਪਿਰਤ ਪਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਰੂਹ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਤੇ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ, ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਾਇਆ। ਗਿਰਾਵਟੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਕੌਡਾ ਰਾਖਸ਼, ਸੱਜਣ ਠੱਗ, ਭੂਮੀਆਂ ਚੋਰ ਵਰਗਿਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ ਘਟੀਆ ਤੱਖਲਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਕੇ 'ਭਾਈ' ਬਣਾ ਦਿਤਾ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਸਦਾ ਹੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਮਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੋੜ ਹੈ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਲਿਆਉਣੀ। ਤਰਕਾਂ-ਬਤਰਕਾਂ, ਮਨਮੱਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਨੂੰ ਸੌ ਫੀ ਸਦੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਡੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਲ ਅਸੀਂ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ 550ਵੇਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਵਸਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਗਤਾਂ, ਇਸ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਨਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਂ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪਾਤਰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਨਗੇ। ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ ਹੋਣ ਜੀ। ਆਉ ਜੁੜੀਏ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ -

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ॥

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੦

ਉਹੀ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹਨ। ਉਹੀ ਸਾਡੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ -

ਕਲਿ ਤਾਰਣਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਇਆ।

ਇਸੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਜਿੱਥੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਗਤਾਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਨਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਗੁਰਪੁਰਬ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਤੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ, 1-2-3 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਪੁਰਬ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਰੋਜ਼ਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰਾਂ, ਨਾਮ ਰਸੀਏ, ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ, ਕਥਾਵਾਚਕਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਰਾਗੀ ਢਾਡੀ ਵੀਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੀ ਯਾਦ 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ, ਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸਾਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਦੇਣ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ (ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ) ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ 2 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਤੇ 3 ਨਵੰਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 3 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮੀ 4 ਵਜੇ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਛੋਹਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਸੁਚੱਜੀ ਦਿਖ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਨਾ ਆਵੇ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਹਥਲਾ (ਨਵੰਬਰ) ਦਾ ਅੰਕ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।' ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਨੁਭਵੀ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਪਾਠਕ ਜਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ ਜੀ।

ਮੰਘਿਰਿ

ਮੱਘਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਮੰਘਿਰਿ ਮਾਹਿ ਸੋਹੰਦੀਆ ਹਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਬੈਠੜੀਆਹ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ ਜਿ ਸਾਹਿਬਿ ਮੇਲੜੀਆਹ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ ਰਾਮ ਸਿਉ ਸੰਗਿ ਸਾਧ ਸਹੇਲੜੀਆਹ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸੈ ਰਹਨਿ ਇਕੇਲੜੀਆਹ॥
ਤਿਨ ਦੁਖੁ ਨ ਕਬਹੂ ਉਤਰੈ ਸੇ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪੜੀਆਹ॥
ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਸੇ ਦਿਸਨਿ ਨਿਤ ਖੜੀਆਹ॥
ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਤਿਨਾ ਜੜੀਆਹ॥
ਨਾਨਕ ਬਾਂਛੈ ਪੂੜਿ ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣੀ ਦਰਿ ਪੜੀਆਹ॥
ਮੰਘਿਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਣਾ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੜੀਆਹ॥

ਅੰਗ - 135

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਕੀਤੀ। ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚੰਦਰਮਾ, ਅਸੰਖ ਤਾਰੇ-ਸਿਤਾਰੇ, ਅਸੰਖ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਖਾਣੀਆਂ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਬਾਣੀਆਂ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਹਵਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ; ਉਸੇ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਸਾਡੀ ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਭੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਜਿਨਸਾਂ, ਜੂਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਮੱਛਲੀ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ, ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਪੰਛੀ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ, ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਸੂਝ ਬਾਰੇ ਅਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੋ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਕ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੈਰ ਚਿੱਤਰ ਸੁੰਘ ਲਵੇ, ਕੋਈ ਵਸਤਰ ਸੁੰਘ ਲਵੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾ ਕੇ, ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲਾਂ ਤੇ ਗਏ ਹੋਏ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਕੀੜੀ ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਰਖਸ਼ਿਤ ਪਏ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਹ ਲਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਸੱਪ ਵਰਗੇ ਖਤਰਨਾਕ ਜੀਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ,

ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪਛਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮ ਦਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਦਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਘਟਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਪ ਪੈਦਲ ਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਕਦਮ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਪੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਨਾਲ ਅਖੰਡ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਕਤ ਆਪ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਆਯੂ 22 ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਹਨਾ ਕਾਛਾ ਵਰਗੇ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਰਾਖਵਾਂ ਜੰਗਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸ਼ੇਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਦਿਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੂਰਜ ਛੁਪਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਇਸ

ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਉਸ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਨੂੰ ਭਾਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਚੜ੍ਹਮਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਵੱਛ ਥਾਂ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਆਸਣ ਲਾ ਕੇ ਉਥੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕਲ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ, ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵੱਡੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਖਸ਼ਾ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਲ ਯੋਗੀ! ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਚੜ੍ਹਮਾ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਥੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਥਾਂ ਨਾ ਬੈਠੋ, ਕੋਈ ਸ਼ੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਤ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਐਥੇ ਨਾ ਰਹੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਅੱਗ ਜਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਣੀ ਡੱਬ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਸਤਰ ਕੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਧੀਆਂ ਤੋਂ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਓ; ਮੈਂ ਇਸ ਥਾਂ ਹੀ ਬਿਰਾਜਾਂਗਾ। ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ, ਸਵੇਰਾ ਹੋ ਆਇਆ। ਉਹ ਪੇਂਡੂ ਫੇਰ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦਿੰਦੇ, ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਜਗਿਆਸਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਬਾਲ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਜਿਹੜਾ ਰਾਤ ਐਨੇ ਭਿਆਨਕ ਥਾਂ ਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਲ ਯੋਗੀ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸਣ ਜਮਾਏ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਈ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਕਈ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸੁੰਘਿਆ, ਪਰ ਖਾਧਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਅੰਤ ਆਪਣਾ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਥੇ ਇਕੋ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹਨ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹਨ। ਜੇ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਕੱਟ ਕੇ ਖਾ ਲਵੋਗੇ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਨਹੀਂ!” ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਾ ਲੈਂਦਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਬਚਿੱਤਰ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਨੇਕ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਪਰਤਿਆ ਕੇ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੀ-ਕੀ ਗੁਣ ਹਨ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਰੋਗੀ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਜੂਨਾਂ, ਜਿਨਸਾਂ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ 84 ਲੱਖ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਾਨਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਦਾਰੀ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਜੂਨਾਂ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ।

**ਅਵਰ ਜੋਨਿ ਤੇਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ॥
ਇਸੁ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਸਿਕਦਾਰੀ॥
ਸੁਇਨਾ ਰੂਪਾ ਤੁਝ ਪਹਿ ਦਾਮ॥
ਸੀਲੁ ਬਿਗਾਰਿਓ ਤੇਰਾ ਕਾਮ॥**

ਅੰਗ - 374

ਮਾਨਸ ਜੂਨ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਮਾਨਸ ਜਾਤ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਪਾਸ ਅਸੰਖ ਸੁੱਖ ਹਨ, ਅਸੰਖ ਭੋਗ ਹਨ, ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ
ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ
ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ॥
ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ
ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ॥
ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ
ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਭਾਣੁ॥**

ਅੰਗ - 7

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ

ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭੇਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ, ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ -

**ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥**

ਅੰਗ - 273

ਇਹ ਮਾਨਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਆਪਣਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਨੂੰ ਪੁੱਜਣ ਦਾ ਰਾਹ ਭੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਨਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਣੀ ਅਤਿ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ; ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ
ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ
ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ
ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ
ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ॥
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ॥**

ਅੰਗ - 954

ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ॥
ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ
ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥
ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ॥
ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ॥
ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ
ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ॥**

ਅੰਗ - 1033

ਆਦਮੀ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਮ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਮਾਇਕ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ

ਆਪ ਫਜ਼ੂਲ (worthless) ਆਖਦੇ ਹਨ।

**ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥**

ਅੰਗ - 12

ਸੋਝੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਗਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਛੁਟ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਲਗਨ ਲਗਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਲੋਚਾ ਅੰਦਰ ਜਾਗਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਜਾਗ ਪਵੇ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ -

**ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ॥**

ਅੰਗ - 266

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੈਰਾਗ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪਕੜ ਘਟਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੋਹ ਜੋ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅੰਦਰ ਬਿਰਹਾ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਤਰਲੇ ਭਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਤੂ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ॥
ਨੈਣ ਮਹਿੰਜੇ ਤਰਸਦੇ ਕਦਿ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰੁ॥**

ਅੰਗ - 1094

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਖਿੱਚ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਵਗ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਇਆ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲੇ
ਮੈ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਸਿਰੁ ਕਟਿ ਕਟਿ ਪਈਆ॥**

ਅੰਗ - 836

ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਅੰਦਰ ਜਾਗ ਪਈ ਹੈ -

**ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ॥
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲ ਹੋਣ ਸੁਖਾਲੇ॥
ਨੇਹੁੰ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜ ਮੂੰਹ ਵਖਾਲੇ॥
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਦੇਖ ਬੱਦਲ ਕਾਲੇ॥
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਸਮੁਾਲੇ॥**

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹ ਨਿਬਰੈ ਨਾਲੇ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - 27/4

ਅੰਦਰ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਪੀੜਾ ਉਠਦੀ ਹੈ -

ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਇਕ ਬੇਦਨ
ਮੈ ਪ੍ਰਭ ਦੇਖੇ ਬਿਨੁ ਨੀਦ ਨ ਪਈਆ॥
ਬੈਦਕ ਨਾਟਿਕ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾਨੇ
ਮੈ ਹਿਰਦੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੀਰ ਲਗਈਆ॥
ਹਉ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ
ਜਿਉ ਬਿਨੁ ਅਮਲੈ ਅਮਲੀ ਮਰਿ ਗਈਆ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਪਿਆਸ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰੀ
ਤਿਨ ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਵੈ
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕੋ ਦੁਈਆ॥ ਅੰਗ - 836

ਇਸ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਆਨਿ ਆਨਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾਵੈ
ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਬਲਿ ਘੁਮਿ ਗਈਆ॥
ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਕੇ ਵਿਛੁੜੇ ਜਨ ਮੇਲੇ
ਜਾ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਿ ਪਵਈਆ॥
ਅੰਗ - 836

ਪਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਕਿਉਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਵਿਛੋੜਾ ਤੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਰਹਿ, ਦਇਆਲ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਲ ਲਵੇਗਾ।

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ॥ ਅੰਗ - 133

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਹੀ ਵਿਛੋੜਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਕੰਧ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਖ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੌਂ ਕੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਏਕਾ ਸੇਜ ਵਿਛੀ ਧਨ ਕੰਤਾ॥
ਧਨ ਸੂਤੀ ਪਿਰੁ ਸਦ ਜਾਗੰਤਾ॥
ਪੀਓ ਮਦਰੋ ਧਨ ਮਤਵੰਤਾ॥
ਧਨ ਜਾਗੈ ਜੇ ਪਿਰੁ ਬੋਲੰਤਾ॥ ਪੰਨਾ - 737

ਠੀਕ ਹੈ ਤੇਰੀ ਉਡੀਕ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੂੰ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ; ਇਹ ਕੰਧ ਨਹੀਂ ਟੁਟਣੀ ਭਾਵੇਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਇਕ ਪਤਲਾ ਪਰਦਾ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ-

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥ ਅੰਗ - 1263

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ
ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ॥
ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਾਰਦੋ
ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੁਰਾਇਓ॥ ਅੰਗ - 624

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਘੋਰ ਤਪ ਕੀਤਾ, ਸਰੀਰ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ, ਬੇਬਸ ਹੋਏ ਹੋਏ ਫਰੀਦ ਜੀ ਆਪਣੇ ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਬੀਆ
ਤਲੀਆਂ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗ॥
ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ
ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗ॥ ਅੰਗ - 1382

ਸਰੀਰ ਹੋਰ ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਕਾਂਵਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਜਾਣ ਕੇ ਤਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮਾਸ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ, ਮੇਰੀ ਅਸਹਿ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਲ ਲਵੇਗਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ ਢਢੋਲਿਆ
ਸਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ॥
ਏ ਦੁਇ ਨੈਨਾ ਮਤਿ ਛੁਹਉ
ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ॥ ਅੰਗ - 1382

ਆਵਾਜ਼ ਆਈ -

ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ
ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ॥
ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੁਢੇਹਿ॥
ਅੰਗ - 1378

ਜਾਹ ਕਿਸੇ ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ, ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਭੇਤ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਆਲਤਾ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੂੰ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗੁਰੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ
ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ॥

**ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ
ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ॥ ਅੰਗ - 205**

ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਤਰੁਠੇਗਾ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਵਿਸਮਾਦ ਹੀ ਵਿਸਮਾਦ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਰ ਘੋਰ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਵਾਦੀ-ਏ-ਹੈਰਾਨ (ਵਿਸਮਾਦ) ਦੀ ਝਾਤੀ ਦਿਵਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਾਹ, ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਨੂੰ ਢੂੰਡ -

**ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ॥
ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ
ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ॥
ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ॥
ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹ
ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ॥
ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ
ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ
ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ॥
ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ
ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ॥
ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ॥ ਅੰਗ - 1291**

ਸੋ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਸ ਘਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਤੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਅਤੇ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਤੂੰ ਭਾਗਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

**ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ॥
ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ
ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ॥ ਅੰਗ-1291**

ਹੁਣ ਇਹ ਭਟਕਦਾ ਜਗਿਆਸੂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕੇ?

**ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ॥
ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ॥**

**ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥**

ਅੰਗ - 272

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੰਘਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਮੰਘਿਰਿ ਮਾਹਿ ਸੋਹੰਦੀਆ
ਹਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਬੈਠੜੀਆਹ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ
ਜਿ ਸਾਹਿਬਿ ਮੇਲੜੀਆਹ॥ ਅੰਗ - 135**

ਰਾਮ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ, 'ਮੈਂ' ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ 'ਮੈਂ'-'ਮੈਂ' ਨਾ ਰਹੀ, 'ਮੈਂ' 'ਤੂੰ' ਬਣ ਗਈ, 'ਤੂੰ' ਮੈਂ ਬਣ ਗਈ; ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਮਿਲ ਗਿਆ।

**ਤਨੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ ਰਾਮ ਸਿਉ
ਸੰਗਿ ਸਾਧ ਸਹੇਲੜੀਆਹ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰੀ
ਸੇ ਰਹਨਿ ਇਕੇਲੜੀਆਹ॥ ਅੰਗ - 135**

ਇਸ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ ਜੀਵ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਇਕੱਲੇ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਥਪੇੜ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਚ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਨਾ ਕੀਤਾ।

**ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ॥
ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ॥
ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ॥
ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ॥
ਭਜਹੁ ਗੁੰਬੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ॥
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ॥
ਭਜਿ ਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ॥
ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ॥
ਆਵੈ ਅੰਤੁ ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ॥
ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ॥**

ਅੰਗ- 1159

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣਾ

ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾ ਬਣ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗਰਜਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੰਗੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਧੂ ਸੱਚੇ ਮਿਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ -

**ਮਨਮੁਖ ਅਗੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ
ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੈ ਮਾਰ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਤਿ ਸਿਉ ਲੇਖਾ ਨਿਬੜੈ
ਬਖਸੈ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰ॥
ਓਥੈ ਹਥੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੂਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ॥
ਓਥੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੇਲੀ ਹੋਵੈ
ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀਵਾਰ॥** ਅੰਗ - 1281

ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਮੰਡਲ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜੀਵ ਇਕੱਲਾ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਸਾਧ ਜਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰੀ
ਸੇ ਰਹਿਨਿ ਇਕੋਲੜੀਆਹ॥
ਤਿਨ ਦੁਖੁ ਨ ਕਬਹੂ ਉਤਰੈ
ਸੇ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪੜੀਆਹ॥** ਅੰਗ - 135

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰਬੰਸ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕਰਕੇ, ਗਾਖੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਦੀ ਚਾਬੀ ਲਾ ਕੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਯੋਗ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨ ਸੋਭਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ -

**ਜਿਨਿ ਰਾਵਿਆ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ
ਸੇ ਦਿਸਨਿ ਨਿਤ ਖੜੀਆਹ॥
ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ
ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਤਿਨਾ ਜੜੀਆਹ॥
ਨਾਨਕ ਬਾਂਛੈ ਪੂੜਿ ਤਿਨ
ਪ੍ਰਭ ਸਰਣੀ ਦਰਿ ਪੜੀਆਹ॥
ਮੰਘਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਰਾਧਣਾ
ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੜੀਆਹ॥** ਅੰਗ-135

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਟ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੰਘਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਪੂੜੀ ਦੀ ਵਾਂਛਾ ਕਰਨੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪੂੜੀ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਲੋਚ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਲੋਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੂੜੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ -

**ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ
ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੁਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੈ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੁਰਿ ਗਵਾਈ॥
ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੁਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇਤ੍ਰੀ
ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ॥**

ਅੰਗ - 1263

ਜੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਬੇ-ਮਰਯਾਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਹੋਇਆ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ -

**ਐਸੀ ਕਲਾ ਨ ਖੇਡੀਐ
ਜਿਤੁ ਦਰਗਹ ਗਇਆ ਹਾਰੀਐ॥** ਅੰਗ- 469

ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਅਚੇਤ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਗੁਆ ਲਿਆ -

**ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ
ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ॥
ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ
ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ॥
ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ
ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ॥
ਬਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ
ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੁਆਇਆ॥
ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥**

ਅੰਗ - 464

ਜੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੋ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਪਾਸ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਸੁਰੱਖਿਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਲਿਆਵੋ। ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਮਾਵੋ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ, ਇਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਮਾਓ! ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਪਾਵੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦੀ ਪਛਾਣ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥਾ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ
ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਾ ਲਓ ਜੀ,
ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ
ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ ॥
ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਅਬੋਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ

ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥ ਅੰਗ - ੬੯੪

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ, ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਸਾਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਾ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਲੇਖਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਏਸਨੂੰ account for ਕਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਗੱਲ ਲੱਗ ਜਾਣੀ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇੱਕ ਨਫੀ (debit) ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਮ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ (credit) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਘਾਟਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਧਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਵੱਧ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਮਨ ਜੋ ਕਦੇ ਹਰ ਵਕਤ ਸੋਚਦਾ ਹੈ -

ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਦੀਸੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਚੇਤਹਿ ਏਕੁ ਤਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੨

ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹਦਾ ਮਨ ਨਿਚਲਾ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਏ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹਰ ਵਕਤ ਮਨ

ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਸੋਚਣ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਬੇਅੰਤ ਖਾਤੇ ਨੇ। ਕਿਤੇ ਵੈਰ ਦਾ ਖਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਈਰਖਾ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕਾਮ ਦਾ ਖਾਤਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਲੋਭ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਖਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੇਵਾ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ, ਕੀਰਤਨ ਦਾ, ਹੁਣ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਘਾਟੇ ਦਾ ਖਾਤਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਵਾਧੇ ਦਾ, ਘਾਟੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ punishment ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ, ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਜਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਸਾਡਾ ਜਾਏਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥
ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੫

ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ 'ਚ, ਉਹਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਕੀਤੇ ਨੇਕ ਕਰਮ ਜਿੰਨੇ ਨੇ ਸਭ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਈਰਖਾ ਦੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਫਲ ਹੋਏਗਾ -

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ

ਤਿਸ ਕਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੮

ਕਿਉਂਕਿ ਈਰਖਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਹੈ ਈਰਖਾ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਈਰਖਾ ਹੈ, ਗੁੱਸਾ ਕਰੇਗਾ ਇਹ। ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ। ਓਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ, ਉਥੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਈਰਖਾ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸੋਚੋ ਕਿ ਇਹਦਾ ਫਾਇਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾੜਾ ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੀਜਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਭਜਨ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਭਲਾ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੀਮਤੀ ਲੇਖਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਐਨੇ ਗਾਫਲ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਸਹੀ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ। ਕਈ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ, ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਤਰੀਕੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹ ਇੱਕ ਡਾਇਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਤਕਰੀਬਨ 60 ਕੁ ਹੈਗੇ, 75 ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਗਿਣੇ ਸੀ ਦੀਵਾਨ 'ਚ। ਐਨੇ ਕੁ ਹੈਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਸਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ (credit) ਵਾਧੇ ਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਘਾਟੇ (debit) ਦਾ ਹੈ। ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਜੇ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿੰਨੀ ਮੈਂ ਈਰਖਾ ਕਰੀ, ਕਿੰਨੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੀ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰੀਆਂ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਗਲਤ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚੀਆਂ, ਕਿੰਨਾਂ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ 'ਚ ਲੰਘਿਆ, ਕਿੰਨਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੰਘਿਆ, ਕਿੰਨਾਂ ਨਾਹੁਣ ਧੋਣ 'ਚ ਲੰਘਿਆ, ਭਜਨ 'ਚ ਮੇਰਾ ਕਿੰਨਾ ਲੰਘਿਆ। ਉਹ ਫੇਰ ਖਾਨਾਪੂਰਤੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਨਤੀਜਾ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨਾ ਘਾਟਾ ਇਹਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਮਨਾਇਆ। ਚਲੋ, ਫੇਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਕੌਮਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜਦੋਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਸਾਖੀ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਲੇਖਾ ਪੱਤਾ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਸੋ ਜਿਹੜਾ ਐਨਾ ਸੁਚੇਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਜਿਹੜਾ ਅਚੇਤ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸਮਾਂ ਘਾਟੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਇੱਕ ਕਬਰਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ, ਜੋ ਸਚੁਣੇ ਪੱਥਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ 'ਤੇ ਉਮਰ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਦਸ ਸਾਲ, ਕਿਸੇ

ਦੀ ਦੋ ਸਾਲ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ, ਕਬਰਾਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਨੇ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਏਧਰ ਕਬਰਸਤਾਨ 'ਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਉਮਰ ਬੜੀ ਘੱਟ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੀ ਏਸ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ? ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੱਸ ਸਾਲ ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਨਗਰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛ ਆ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ। ਮਰਦਾਨਾ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ। ਇਹਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਜ਼ੁਰਗੋ! ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਬੈਠੇ ਓ ਤੇ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਕਬਰਸਤਾਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਦੱਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਠੀਕ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਰਦੇਸੀ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਦੀ ਜੋ ਰੀਤ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਨਿਗੁਰਾ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੀਰ ਪ੍ਰਸੱਤ ਹਾਂ। ਪੀਰ ਦੇ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਦੀ ਰੀਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਭਾਈ! ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਾ। ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਾਓ ਇਸ ਤੋਂ ਤੇ ਆਹ ਡਾਇਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਾਡੀ ਓਹੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਡਾਇਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਓਨਾਂ ਸਮਾਂ ਲਿਖਦਾ ਜਾਈਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਾਡੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਗਿਣਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀ ਕਬਰ 'ਤੇ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਬੰਦੇ ਦੀ ਉਮਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਐਨੀ ਹੀ ਹੈ।"

ਉਮਰ ਓਹਾ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇ
ਜੋ ਯਾਦ ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ,

ਪੈਂਦੀ ਮੁਜਰੇ।
 ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀ ਹੈ
 ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੀਲੇ ਹੁਜਰੇ, ਸੰਝ ਤੇ ਫਜਰੇ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।"

ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਝੀ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ, 75 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 65 ਬਚ ਗਏ, ਬਾਕੀ ਦਸ ਤਾਂ ਗਏ ਪਹਿਲੇ। 65 ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ? ਸਾਢੇ ਛੇ ਸਾਲ ਹੋਇਆ ਸਾਰਾ ਹੀ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਜੇ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਸਾਢੇ ਛੇ ਸਾਲ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੇ ਲੇਖੇ ਤੇ। ਅਠਾਹਠ ਸਾਲ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਬਰਬਾਦ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਮਾੜਿਆਂ ਲੇਖੇ 'ਚ ਹੈ -

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥
 ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ ॥
 ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੮

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਵਾਸ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੀਮਤ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ

ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇੱਕ ਸਵਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਦ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕਾਲ ਫਾਸ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਸਵਾਸ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। 75 ਸਾਲ ਵਾਲੇ ਦੀ, ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 66 ਕਰੋੜ 44 ਲੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ 66 ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ, 60 ਸਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਹੋ ਗਏ, ਛੇ ਸਾਲ ਕੱਢ ਦਿਓ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬਰਬਾਦ ਗਏ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਕਿਤੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਵਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਨਾ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਇਹ ਜਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ vibration (ਝਰਨਾਹਟ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਠੋਰ ਬੰਦੇ ਹਾਂ -

ਕੁਚਲ ਕਠੋਰ ਕਾਮਿ ਗਰਧਭ
 ਤਮ ਨਹੀ ਸੁਨਿਓ ਧਰਮ ਰਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੦੧

ਕਠੋਰਤਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਤੇਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਾ ਲਓ ਜੀ,
 ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।

ਸੋ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸਾਡਾ ਸਫਲਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਫਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੜੇ ਚੱਕਰ ਖਾਧੇ ਨੇ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
 ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
 ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
 ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥
 ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥
 ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੭੬

ਬਹੁਤ ਮੁਦੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦੇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, seriously (ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ), ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ, ਜਿਹੜੇ ਉਤਲੇ-ਉਤਲੇ ਧਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਾਰਿਆ ਕਰਦੇ, ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਹਨੂੰ ਲਗਨ ਲੱਗ ਗਈ-

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
 ਨਿਹੁੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
 ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।
 ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਉਰੇ ਠਹਿਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੋ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਸਾਡਾ ਝੂਠੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ 'ਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਝੂਠੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ ॥
 ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਇਹ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਕੇ ਇਹਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਛਲ ਹੈ। ਨਾ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ, ਜਿੰਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਰਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੀ। ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਿਗੂਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਮੰਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਿਆਰ ਤੋਂ

ਵਿਹੁਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਸੋਹਣੇ ਸੁਨੱਖੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੩

ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਝੂਠਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋਂ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਦੀ। ਬਾਕੀ ਪਿਆਰ ਜਿਹੜੇ ਨੇ, ਉਹ ਨਿਭਦੇ ਨਹੀਂ। ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਾ ਮੁੰਡਾ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਨੂੰਹ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੱਲ ਬੀਬੀ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਲੈਨੀ ਐਂ? ਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਲੈਨੀ ਹੈਂ? ਚੱਲ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਉਥੇ ਬਹਿ ਜਾ ਭਾਈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁੱਛ ਲਏਗਾ ਤੈਨੂੰ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ, ਪਰ ਉਹਦੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹੀਂ। ਉਥੇ ਨਾ ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ ਕਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਨੂੰਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਿਆਰ ਨਿਭਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ -

ਜਗਤ ਮੈਂ ਝੂਠੀ ਦੇਖੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੩੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਈ, ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ ਜਿੰਨੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਤ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੀਰ ਮੁਰੀਦ ਦਾ ਨਿਭਦਾ ਹੈ ਪਿਆਰ ਨਾਲੇ।

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।

ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।

ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।

ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮੁਲੇ।

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੨/੪

ਪੱਕੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ, ਚੰਦ ਤੇ ਚਕੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੱਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਕਵੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ। ਕਮਲ ਤੇ ਜਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ, ਮੋਰ ਤੇ ਬਬੀਹੇ ਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ -

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੨/੪

ਜਿਸਨੇ ਵੀ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਇੱਥੇ ਵੀ

ਨਿਭੇਗਾ, ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਨਿਭੇਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਪਿਆਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਓ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈਦੀ ਸੀ ਅੱਗੇ ਕਿ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਪੁਰਖਾ! ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਈਏ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ? ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ ਹੈ, ਉਲਟਾ ਮੈਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੈ, ਮਰ ਕੇ; ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਸ਼ਸ਼ ਤਾਂ ਸੀ, ਉਹ ਬੈਲ ਬਣ ਗਿਆ।

ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ। ਫੇਰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਕੁੱਤਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦੇਈਏ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਐਡੇ ਨਲਾਇਕ ਨੇ, ਨੂੰਹਾਂ ਐਨੀਆ ਨਲਾਇਕ ਨੇ, ਜਿੰਦੀ ਜਿਹੀ ਲਾ ਕੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਜਾ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਚੋਰ ਆ ਕੇ ਜਿੰਦੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਤੋੜੀ ਪਈ ਹੈ, ਡੰਡੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸਾ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਘਰ 'ਚ ਸੱਪ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਛੋਟਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਆਪ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਘੁੰੜੇ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੱਪ ਪਘੁੰੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆ ਖੋਲ੍ਹਣ। ਜਦੋਂ ਮੁੰਡਾ ਆਇਆ ਬਾਹਰੋਂ ਵੱਡਾ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਸੱਪ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੇ ਡੰਡਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੱਪ ਦੀ ਸਿਰੀ 'ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ, ਸੱਪ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਸੁੰਡ ਬਣ ਗਿਆ, ਇਹ ਪਿਆਰ ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਜੋ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪੀਰ ਦਾ, ਸਿੱਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਇਹ ਇੱਥੇ ਵੀ ਨਿਭਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਨਿਭਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਨਿਭਦਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਕੋ ਪਿਆਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਿਭਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਾਧਨ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੇਗਰਜ਼ ਪਿਆਰ, ਕੋਈ ਗਰਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ।

ਸੋ ਐਸੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਾਇ ਭੋਇੰ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ 'ਚ, ਜੋ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਸੀ ਇਹਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕੌਤਕ ਦੇਖੇ। ਸੀ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਨਫਰਤ ਦਾ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਇਹ ਮਲੇਛ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਕਾਫਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਏਸ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਉਪਰ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਹੈ ਵਜੂਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੀ ਹੈ। ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਉਸਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਕੋਲ ਗਏ, ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੀ। ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਮਿਲੇ ਹੋ, ਜੁਗਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਕਰਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਕਾਬੂ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਭਗਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕੀਲ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਭਗਤਿ ਬਸਿ ਕੇਸਵ

ਅਜਹੂੰ ਬਲਿ ਕੇ ਦੁਆਰ ਖਰੋ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੫

ਅਜੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜੇ ਬਲ ਦੇ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਰਬਾਨ ਬਣ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਠਹਿਰ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਜਾਹ ਤੂੰ ਤਲਵੰਡੀ ਖਬਰ ਸਾਰ ਲੈ ਆ ਆਪਣੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠਿਆਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਨਾਨਕ?"

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਵੇਈਂ ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ, ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਕੌਤਕ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ ਓਏ! ਤੁਸੀਂ ਭੱਠਾ ਬਹਾਇਆ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਐਨਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ

ਸੀ, 760 ਰੁਪਏ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ, ਬਾਕੀ ਨਿਕਲੀ। 760 ਹੁਣ ਦੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਵਰਗੇ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੱਤ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਨਾਨਕ ਨੂੰ। ਬੜੀ ਹੀ ਲੜਾਈ ਕਰੀ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਨੂੰ ਲੜਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਿਓ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਓਵੇਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਾਡੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਕਤ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ। ਬੜੇ ਮੇਹਣੇ ਦਿੱਤੇ, ਬਹੁਤ ਮੇਹਣੇ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਮੇਹਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਜਦੋਂ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਗਏ ਨੇ, ਜਦ ਵੀ ਤੂੰ ਪੈਸੇ ਖਰਾਬ ਕਰਾਏ, ਹੁਣ ਵੀ ਤੂੰ ਪੈਸੇ ਖਰਾਬ ਕਰਾਏ। ਤੂੰ ਪੈਸੇ ਉਹਦੇ ਸਾਂਭ-ਸਾਂਭ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਕਰ ਹਾਂ, ਦਾਸ ਹਾਂ। ਮੁੱਲ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਦਾਸ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਰਜਾ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਮਾਲਕ ਦੀ 'ਚ। ਮਹੀਨਾ ਠਹਿਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਰਾਏ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲੋਂ ਆਏ ਓਂ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛ ਲਈ, ਫੇਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਾਰ-ਬਾਰ। ਹੋਰ ਸੁਣਾਓ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਕੋਈ। ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਨੇ। ਕੋਈ ਸੁਣਾਓ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕੁਛ ਦੇ ਦੇਈਏ ਆਪਾਂ, ਜੇ ਕੁਛ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਮਨ ਵੀ ਹੈ, ਤਨ ਵੀ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਵੀ ਹੈ, ਘਰ ਵੀ ਨੇ -

ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ

ਸੋ ਭਾਈ ਸੋ ਮੇਰਾ ਬੀਰ ॥

ਅੰਗ - ੮੬੨

ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਾਂ ਜਾਇਆ ਬੀਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਾਵੇ। ਸੋ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਵੱਢ ਕੇ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂ ਮੁੜ੍ਹਾ,

ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਸੁਣਾਵੇ ਤੇਰੀਆਂ।

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥

ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਗੱਲ ਕਿੰਨੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬੱਚਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ, ਸੁਨੇਹਾ ਮਾਮੂਲੀ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਆਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਗੱਲ ਕਿੰਨੀ ਵਧ ਜਾਏਗੀ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਓਹੀ ਗੱਲ ਹੋਏਗੀ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਕੀ ਕਹਿਆ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛੀ ਜਾਣਾ। ਓਹੀ ਗੱਲ ਵਧੀਆ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮਜ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਕਾਫਲਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਈਰਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਉਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੋਈ ਲੈਲਾ ਦੇ ਗਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਹੈ? ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ। ਉਹਦਾ ਬੋਝ ਵੀ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਦੀ ਇਸ਼ਕੇ-ਮਜ਼ਾਜੀ ਵਾਲਾ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ਼ਕੇ-ਹਕੀਕੀ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਡੰਡੂਤ ਬੰਦਨਾ ਮੇਰੀ ਕਰਿਓ। ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਤੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਦਿਓ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦ ਬਚਦੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਦਰਸ ਬਿਨਾਂ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਯਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੇਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਯਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੮

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ ਸਕਦੀ ਤੇ ਹਰਨ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬੇਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਤਨ ਮਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਰਹਿੰਦੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਿਓ ਤੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਿਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਵਿਛਾਵਾਂ,

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾ ਮਾਲਕਾ।

ਮੁ ਥੀਆਉ ਤਖਤੁ ਪਿਰੀ ਮਹਿੰਜੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥

ਪਾਵ ਮਿਲਾਵੇ ਕੋਲਿ ਕਵਲ ਜਿਵੈ ਬਿਗਸਾਵਦੋ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੮

ਐਸੇ ਭਾਵ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹੋ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਏ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਨੇ, ਮੈਂ ਸੇਜ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਸੇਜ ਦੇ ਉਤੇ ਵਿਛਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਮੇਰੀ ਜਾ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਨਾ ਜਗਤ ਉਤੇ ਕੋਈ,

ਸਾਰਾ ਜਗ ਢੁੰਡ ਲਿਆ।

ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਹਰਿ ਮਿਲਣ ਕਉ ਕਿਉ ਦਰਸਨੁ ਪਾਈਆ ॥

ਮੈ ਲਖ ਵਿੜਤੇ ਸਾਹਿਬਾ ਜੇ ਬਿੰਦ ਬੋਲਾਈਆ ॥

ਮੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੀਆ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਨ ਸਾਈਆ ॥

ਮੈ ਦਸਿਹੁ ਮਾਰਗੁ ਸੰਤਹੋ ਕਿਉ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਈਆ ॥

ਮਨੁ ਅਰਪਿਹੁ ਹਉਮੈ ਤਜਹੁ ਇਤੁ ਪੰਥਿ ਜੁਲਾਈਆ ॥

ਨਿਤ ਸੇਵਿਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਣਾ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਈਆ ॥

ਸਭੇ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ ਗੁਰ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਈਆ ॥

ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਹੋਰੁ ਨ ਸੁਝਈ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਗੋਸਾਈਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੯

ਧਾਰਨਾ - ਆਵਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ,

ਜੇ ਬਲ ਹੋਵੇ, ਤਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਮੈਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਖੁਦਾ ਹੈ, ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦਿਓ, ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਬਿਰਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਚਲਣਾ ਫਿਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਐਡੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰਦਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਂਦਾ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ -

ਜਿਉ ਸਰਿਤਾ ਨਿਸਬਲ ਬਿਨ ਬਾਰੀ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਨਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਉਹਦੇ 'ਚ ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਹੀਨ ਮਿਯੰਕ ਸਰਵਰੀ ਕਾਰੀ।

ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਰਮਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ -

ਜਿਉ ਅਨਾਥ ਬਿਨ ਭਰਤਾ ਨਾਰੀ।

ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅਨਾਥ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ -

ਤਿਉ ਤੁਮ ਮੈਂ ਬਿਨ ਦੇਹ ਹਮਾਰੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਦੇਹ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ

ਜੇ ਹੋਵੇ ਬਲ ਤਨ ਬਿਖੈ ਆਵਹੁੰ ਸਿਰ ਕੇ ਭਾਰ।

ਜੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬਲ ਹੁੰਦਾ, ਸੰਸਾਰ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪੈਰੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ। ਐਸੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਦੇਖੇ ਨੇ ਨਾਨਕ ਮਤੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਬਾਣਾ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਲ ਐਸੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗੁਰੂ 'ਤੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕੀਹਦੇ ਉਤੇ ਦਇਆਲ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪੇ ਹੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਟਰੈਕਟਰ ਲੈ ਕੇ, ਕਾਹਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੁਣ ਵਾਂਗੂੰ ਕਾਰਾਂ ਦੱਬੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰਿਆ, ਚਲੇ ਗਏ। ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪਰ੍ਹੇ, ਉਹ ਪੁੱਲ ਲੰਘ ਕੇ ਉਥੋਂ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਉਥੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਥਾਰੂ ਲੋਕ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ, ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਘਰਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਰਹੇ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾਹੁੰਣ ਲੱਗਣਗੇ ਨਦੀ 'ਚ। ਦਮ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ, ਟਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ, ਕਈ ਜਣੇ ਸੀ। ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਉਥੋਂ ਹੀ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ। ਸਿਰ ਦੇ ਕੋਲ ਲਕੀਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਕਰਨ, ਫੇਰ ਲੰਮੇ ਪੈ ਜਾਣ, ਫੇਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਕਰਨ, ਫੇਰ ਪੈ ਜਾਣ। ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - 'ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ.....।' ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦਾ ਕਲਸ ਦਿਸ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੋਂ ਕਲਸ ਦਿੱਸ ਗਿਆ ਫੇਰ ਉਹ ਪੈਰਾਂ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਰ ਤੁਰਦੇ ਸੀ, ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ। ਅਗਾਂਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਛਾਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਖੂਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਲੱਗ-ਲੱਗ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ। ਜੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਕੋਲ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਾਖੌਲ ਜਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਹੀ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ 'ਚ ਬਲ ਹੋਵੇ-

ਤਨੁ ਤਪੈ ਤਨੁਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਬਲੰਨਿ ॥
ਪੈਰੀ ਬਕਾਂ ਸਿਰਿ ਜੁਲਾਂ ਜੇ ਮੁੰ ਪਿਰੀ ਮਿਲੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤੁਰਦਾ-ਤੁਰਦਾ ਥੱਕ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਸਿਰ ਲਾ ਲਵਾਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਤੁਰਾਂ, ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਸਿਰ ਬਣ ਜਾਣ।

ਸੋ ਐਡਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਏਸ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਜਿਹਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੭

ਉਹ ਪੀੜਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪੀੜ ਦੀ ਦਵਾਈ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਓ ਬਾਣ ਲੱਗ ਕੇ,
ਦਾਰੂ ਏਸ ਦੀ ਵੈਦ ਨਾ ਜਾਣੇ।

ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥
ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭੯

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਵੈਦ ਨੂੰ, ਵੈਦ ਜੀ! ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਮੇਰੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਸੋ ਐਸਾ ਬਾਣ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਾਗੈ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ ॥

ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਸੁ ਵੇਦਨ ਹੋਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੩

ਆਸ਼ਕਾਰਾ ਨਵ ਨੀਸ਼ਾਨੀ ਐ ਪਿਸਰ,

ਨੌਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਨੌਂਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆ 'ਚ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ -

ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਾਗੈ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ ॥

ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਸੁ ਵੇਦਨ ਹੋਵੈ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਕਾਨ ਲਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਵੈਦੁ ਕਿ ਜਾਣੈ ਕਾਰੀ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੩

ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤੀਰ ਲੱਗ ਗਏ ਵੈਦ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ, ਪੱਟੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਹੰਝੂ ਕੱਢ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੇਰਾ ਖੁਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਅੱਲਾਹ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ

ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਰਾਇ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਜੋ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹੋ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮਿਲਾਪ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਵਸਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰੀ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਾ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ।

ਉਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਣ। ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤਾਂ ਐਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਨੀਰ ਨਹੀਂ ਥੰਮਦਾ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗਲਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਬੜੀ-ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੰਭਲ ਕੇ ਫੇਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਗਲ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ 'ਚ ਕੱਟ ਰਹੇ ਨੇ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਮਝ ਲਓ ਔਸੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੈਦਪੁਰ ਹੋ, ਏਮਨਾਬਾਦ। ਏਸ ਸੇਧ ਨੂੰ ਹੀ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਐਸ ਤਰਫ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਮਾਂ ਦਾ, ਨਾ ਪਿਉ ਦਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਵਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਇਹ ਨੇਤ ਹੈ-

ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤ ਦਾ ਭੁਖਾ।

ਪਿਆਰ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਹ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

*ਧਾਰਨਾ - ਰੱਬ ਵਸ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ,
ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰੀਆਂ।*

*ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬਹੁਤੁ ਘਿਣਾਵਣੇ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬੇਦ ਪੜਾਵਣੇ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਧਰਤੀ ਧਾਈਐ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਕਿਤੈ ਸਿਆਣਪੈ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬਹੁਤਾ ਦਾਨੁ ਦੇ ॥
ਸਭੁ ਕੇ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰਾ ॥
ਤੂ ਭਗਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਭਗਤਾ ਤਾਣੁ ਤੇਰਾ ॥*

ਅੰਗ - ੯੯੨

ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੋਹ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਸ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਮਿਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਐਨੀ ਬੇਨਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ, ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਠੀਕ ਹੈ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ, ਪਰ ਉਥੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਹੈਗੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਹੈਗੇ; ਪਿਤਾ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀਓ ਲੜਾਈ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਲੜਨਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ, ਚਲੇ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਖੂਹ ਦੇ, ਸੋਹਣਾ ਥਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਥੇ ਆਪ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਮਿਲ ਆਓ। ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਂਦਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਰਦਾਨਾ! ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਮੁੜ ਆਏ। ਕਿੱਥੇ ਨੇ ਪੁੱਤਰ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਥੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੌੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੋਲ ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮਸਤਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਂ ਨੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਬੁੱਕਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਜੋ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਨਿਕਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸਾਂਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵੀ ਕੱਪੜੇ ਭਿਉਂ ਦਿੱਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵੀ ਸਰੀਰ ਭਿਉਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

*ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਨੀਰ ਦ੍ਰਿਗ ਜਾਈ।
ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮਾਤਾ ਬਿਰਮਾਈ।*

ਤਜਿ ਨ ਸਕਤਿ ਸੁਤ ਕੇ ਨਿਜ ਅੰਕਾ।
ਜਿਉਂ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਸ ਕਿਤਿ ਰੰਕਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੧

ਜਿਵੇਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਾਰਸ ਲੱਭ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਫੀ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦੀ, ਹੱਥ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ -

ਅਸ਼ੁਪਾਤ ਸੋਂ ਭੀਗੇ ਅੰਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੧

ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੰਜ ਗਏ -

ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਵਾਹਿ ਉਮੰਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੧

ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਆ ਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਤੇ ਐਨੇ ਨੂੰ ਕਾਲੂ ਵੀ ਆ ਗਿਆ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਨਾ ਜਿਹਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੋ ਗਜ਼ ਤੇ ਇੱਕ ਤੋੜ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਨੰਗਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਰਨ, ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਕੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹੇਗਾ ਸ਼ਰੀਕਾ, ਕਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਫਕੀਰੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਹੈ, ਕਿੱਡਾ ਤੇਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੀ ਤੇ 760 ਰੁਪਿਆ ਤੈਨੂੰ ਬਚਿਆ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ, ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ, ਕੱਪੜੇ ਲੈ ਕੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ। ਆਹ ਕੀ ਵੇਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਜੜ੍ਹ ਪੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਜਤ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਫਕੀਰ ਬਣ ਗਿਆ।

ਐਸੇ ਮਿਹਣੇ ਜੋ ਆਮ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ ਸਾਰੇ ਦਿੱਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੋਲ ਹਟੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨਾਲ ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ, ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਦਮ ਕਾਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਹਦਾ ਸੀਸ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਓਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ

ਕਿ -

ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗਿ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ,
ਨੈਨ ਅਨਦ ਕੇ ਨੀਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹੰਝੂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਰੁਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਗੱਦ-ਗੱਦ ਉਹਦੀ ਬਾਣੀ ਹੋ ਗਈ, ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ -

ਮਾਨਹੁ ਗਯਾਨ ਸਨੇਹ ਦੇ ਧਰਿ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸਰੀਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਮਿਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਬ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਭਗਤ ਹੈ।

ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਗਾਹੁ।

ਪੈਰਨ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਾਹੁ।

ਲੋਚਨ ਤੇ ਮੋਚਤਿ ਜਲਧਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰ ਵੱਗ ਰਹੀ ਹੈ -

ਪੁਲਕਤਿ ਦੇਹਿ ਨ ਬੋਲ ਉਚਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਗਲ ਰੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਰੁਮਾਂਚਿਕ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਰੋਮ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ -

ਭਗਤਨ ਕੋ ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਦੇਤਿ ਦਾਸ ਕੋ ਵਡ ਵਡਿਆਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਬਹਿ ਜਾਓ ਪਲੰਘ 'ਤੇ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਵਲ ਬੈਠੋ, ਏਧਰ ਬੈਠੋ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਵਡਿਆਈ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਤੁਰਿਆ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਜਗ ਨਈ ਨ ਰੀਤੀ।

ਅਹੈ ਸਨਾਤਨ ਸਭਿ ਜੁਗ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਹੈ ਸਨਾਤਨ ਸਭਿ ਜੁਗ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤੀ ਹੈ -

ਪਾਂਡਵ ਹੁਤੇ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਰਾਊ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿਯੇ ਬਸਿ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾਊ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਵਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਸੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਖੁਦਾ ਹੋਂ, ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਮੁਸਮਲਮਾਨ ਦੇ ਘਰ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਖੁਦਾ ਓਂ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਹੋਂ, ਐਸੀ ਉੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਣੀ 'ਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ,

ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨਾ ਭਾਈ।

ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖੀ, ਜਦੋਂ ਚੀਨ-ਚੀਨ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਇੱਕ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅੰਦਰ ਸਰੀਰ ਦੇਖਿਆ-

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਹੋਂ, ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੀ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਚੰਗਾ, ਭਾਈ ਤੂੰ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਹੋਇਆ।"

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਰਹੇ ਓਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀਗੇ

ਪੂਰਨ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਏ।"

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ, "ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ? ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ, ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਿਆ?"

ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਅਖੀਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਂ?

ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ, ਆਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਹੁਲਾਰਾ ਵੱਜਿਆ, ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਦੇ ਦੋ ਕਤਰੇ ਆ ਗਏ। ਬੋਲ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਮੁਖੇ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ -

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੯੫

ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੀਗੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮੇ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਰੂਪ। ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਨਾ ਤੁਸੀਂ, ਜਦੋਂ ਸੱਚਖੰਡ ਗਏ ਨੇ। ਉਥੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਭੇਦ ਜਾਣੇਗਾ ਉਹ ਮੇਰੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਨਹੀਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏਗਾ। ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਦੋ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਵਣ ਕਰਿਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹੋਂ, ਐਡੀ ਉੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ।

ਸੋ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ -

.....ਜੇਹਾ ਭਾਉ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੬੦੨

ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਕਰੇ -

ਜਿਉਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੪/੧

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਸੀਸੇ 'ਚ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਖੇਂਗੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਦਿੱਸੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ

ਭਾਵਨਾ ਹੋਏਗੀ, ਉਸੇ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਹਨੂੰ ਭਾਵਨਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ -

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਿਰਪਾਲ ਸਨਾਤਨ।
ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪ।
ਸਾਹਿਨਸਾਹ ਭੂਪ ਕੋ ਭੂਪ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿਵੇਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈਂ, ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ਜੋਤੀ ਰੂਪ, ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹ, ਭੂਪਾਂ ਦਾ ਭੂਪ ਹੈਂ। ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ, ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੋਂ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੀਂ ਖੜੇ ਹੈਂ, ਫੁਰਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਫੁਰਨਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਪੁੱਛਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਦੇਖੋ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਮਾਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚੋ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਭਜਨ ਕਰੇ, ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ। ਕੋਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਦੇਖ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਹ ਪਰਨਾ ਜਿਹਾ ਤੇੜ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤੇ ਉੱਤੇ ਆਹ ਦੇ ਗਜ਼ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਤੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤੂੰ ਰਹਿ ਇੱਥੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਨਾ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਨਾ ਚਾਕਰੀ ਦਾ। ਪਰ ਤੂੰ ਕੰਮ ਬੜਾ ਖਰਾਬ ਕਰਿਆ। ਬਈ ਕਿੱਡਾ ਸੋਹਣਾ ਉਥੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਬਚਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਲੁਟਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਕੀ ਖਾਣ, ਉਥੇ ਹੀ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ, ਕਹਿੰਦਾ-ਕਹਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਰਤੀ ਮਾਇਆਕਾਰ ਸੀ ਸਾਰੀ ਉਹਦੀ। ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਇਹ ਸਨੇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੁੱਤਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੇ ਜਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੇ। ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹੋਵਾਂ, ਬਹੁਤਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾਵਾਂ ਤੇ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ

ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਜੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਧਨੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵਪਾਰੀ ਹੈ ਵੱਡਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਜੇ ਆਪ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮਾਮਲਾ ਮੈਂ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ, ਨਾ ਵਟਾਈ ਲਵਾਂਗਾ, ਉਹ ਜੱਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਮਾਫੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ। ਤੁਸੀਂ ਉੱਥੇ ਖੇਤੀ ਕਰੋ ਬੈਠ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ, ਜ਼ਮੀਨ ਬੜੀ ਉਪਜਾਊ ਹੈ, ਖੂਹ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਖੇਤੀ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਬੀਜ 'ਤੇ ਆਈ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਮੁੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਨਾਨਕ ਜੀ! ਕਿੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਓਧਰ, ਮੁਰੱਬੇ ਵਗੈਰਾ ਲੈ ਲਏ, ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਓ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੁਰੱਬੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਖੇਤ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕਿਰਸਾਣ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਬਈ। ਹੁਣ ਫੁਰਨਾ ਨਾ ਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਰਸਾਣ ਬਣ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਹਲ ਚਲਾ, ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹਾਲੀ ਬਣ ਕੇ। ਹਲ ਕਾਹਦਾ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਤਿਨਾਮ ਕਹਿ, ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਹਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤ। ਜਿਹੜੀ ਸੁੱਭ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮੈਂ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਜਿਹੜੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦਾ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤਨ ਨੂੰ ਖੇਤ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਬੀਜ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਬੀਜ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਹਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥

ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੧

ਜਿਹਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਬੀਜ ਮੈਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੁਹਾਗਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਬਾੜ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਫੇਰ ਇਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਗੋਡੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਮੈਂ ਭਉ ਦੇ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਗੋਡੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਨੌਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ, ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ, ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ, ਅਰਦਾਸ

ਭਗਤੀ, ਅਰਚਣ ਭਗਤੀ, ਪੂਜਾ ਭਗਤੀ, ਸਖਾ ਮਿੱਤਰ ਭਗਤੀ, ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰਗੀ ਭਗਤੀ, ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਕੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਿਟਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਦੇਣਾ।

ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਅਪਰਾ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਆਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਏਸ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੰਮ ਪਈ ਫੇਰ ਇਹ ਜਿਸ ਘਰ 'ਚ ਵੀ ਆਏਗੀ, ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਘਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹਦੇ ਭਾਗ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਆਪ ਵੀ ਖਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖਲਾਏਗਾ, ਕਦੇ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ-

ਧਾਰਨਾ - ਬੀਜ ਪਾਉਣਾ ਓ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ,
ਵਾੜ ਕਰਨੀ ਐ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸ ਵਾਲੀ।
ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥
ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥
ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਮਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ੁੱਭ ਕਰਨੀ ਦੀ ਹੈ, ਨੇਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫਸਲ ਜੰਮ ਪਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਸਲ ਜੰਮਦੀ ਹੈ ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ -

ਜਿਸ ਨੇ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੫
ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੨

ਉਹਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ -

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥
ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੮੬

ਉਹਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਝੂਠੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਸੱਚੇ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਜਿਹੜੇ।
ਜੇ ਸੱਚ ਨਾਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਭ ਝੂਠੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ, ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ -

ਕੋਊ ਹਰਿ ਸਮਾਨਿ ਨਹੀ ਰਾਜਾ ॥
ਏ ਭੂਪਤਿ ਸਭ ਦਿਵਸ ਚਾਰਿ ਕੇ ਝੂਠੇ ਕਰਤ ਦਿਵਾਜਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੬

ਝੂਠੇ ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਝੂਠੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੱਚੇ ਤਾਂ ਓਹੀ ਨੇ -

ਸਚਾ ਅਮਰੁ ਸਾਚੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਸਚੇ ਸੇਤੀ ਰਾਤੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੪੯

ਜਿਹੜੇ ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਹਾਂਗੀਰ ਜੋ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਆਗਰੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਚੁੱਭਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਲੱਖਾਂ ਮੁਰੱਬਾ ਮੀਲ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਧਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਮੇਰੇ ਭਰੇ ਪਏ, ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਪਏ, ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਬੰਦੇ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਮਰਦੇ ਹੋਏ ਜੀਉਂਦੇ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ ਤੇ ਐਡੇ ਮੈਂ ਅਖਤਿਆਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਆਪੇ।

ਅੱਜ ਕੈਂਪ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਘਾਹੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੇ ਹੋਏ। ਚਾਉ ਜਾਗਿਆ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੂੰ, ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਗਦਾ। ਖੁਰਪਾ ਲਿਆ, ਦਾਤੀ ਲਈ ਤੇ ਇੱਕ ਤੰਗੜ ਲਿਆ, ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬਚਾਏ ਹੋਏ, ਉਹ ਇੱਕ ਲੀਰ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਪੰਜ ਛੇ ਗੱਠਾਂ ਦੇ ਕੇ ਖੀਸੇ 'ਚ ਪਾ ਲਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਐਸੇ ਥਾਉਂ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ

ਘਾਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੈਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਸੁੱਚਾ ਘਾਹ ਵੱਢ ਕੇ ਪੰਡ ਭਰੀ, ਪੰਡ ਭਰ ਕੇ ਗਰਮੀ-ਗਰਮੀ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਨੇ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਸੀਨੇ ਦਾ ਮੁਸ਼ਕ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਤੰਗੜ ਰੱਖ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ, ਉਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਕੈਂਪ ਅੱਗੇ ਦੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਉਹਦਾ ਟੈਂਟ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਖਬਰਦਾਰ! ਜੇ ਇਧਰ ਆਇਆ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਰੋਕੋ ਨਾ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਇਹਨੂੰ ਆਉਣ ਦਿਓ ਮੇਰੇ ਪਾਸ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਲਿਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਸੁੱਟੀ ਤੇ ਨਾਲ ਲੀਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿਓ।

ਹੁਣ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਇਹ ਗੱਲ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਜਨਮ ਮਰਨ 'ਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

"ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿਓ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਦੇਖ ਘਾਹੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੁੜ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਘਾਹ ਖੋਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਗਵਰਨਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਤੈਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਕੋਠੀਆਂ, ਮਹੱਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਨਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨਾ ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਨਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ।"

ਅਖੀਰ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਘਾਹੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਾਂ ਭਾਈ। ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਓਸ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਚੁੱਕ ਲਏ, ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਚੁੱਕ ਲਈ, ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਕਿ ਕਿੱਡੀ ਭਾਰੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋਈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਨਿਵ ਗਿਆ

ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੌਲਤਾਂ ਉਹਨੇ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਆਂ। ਰੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਬਚਨ ਸੁਣ ਲਏ ਸੀਗੇ ਸਾਰੇ ਤੇ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੰਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਇਹ ਘਾਹੀ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਇਹਨੇ ਪੰਡ ਸੁੱਟੀ। ਉਹ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੀ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਨਾ ਆਵਾਂ,
ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲੱਥਪੱਥ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਗਰਦ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੱਪੜੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਬਦਬੂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਿਆਰ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਜੱਫੀ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਸਿੱਖਾ-ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ। ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਝਰਨੂਟਾਂ ਛਿੜ ਗਈਆਂ ਤੇ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਗਈ, ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਪੀਏ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਗੀ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਧੰਨ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਝੂਠਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਰੁੱਤ ਹੈ ਇਹ ਨਾਮ ਬੀਜਣ ਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੁੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਲੂ ਆਇਓ ਰੇ
ਇੱਕ ਨਾਮ ਬੀਜ ਲਓ।

ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰਹੀਂ ਹੈਂ।

ਸਤਜੁਗਿ ਸਤੁ ਤੇਤਾ ਜਗੀ ਦੁਆਪਰਿ ਪੂਜਾਚਾਰ ॥
ਤੀਨੋਂ ਜੁਗ ਤੀਨੋਂ ਦਿੜੇ ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੬

ਅਬ ਕਲੂ ਆਇਓ ਰੇ ॥

ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ ॥

ਅਨ ਰੂਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ॥

ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਹੁ ਭੁਲਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੫

ਵਤ ਲਗੀ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜੋ ਬੀਜੇ ਸੋ ਖਾਇ ॥

ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੧

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਪਿਤਾ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਜੋ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਇਸ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿੰਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਏ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਾਮ ਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਨੇ ਜਾਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਹ ਸੁੱਖੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਹੋਏ,
ਰੋਂਦੇ ਵੇਖੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੁ ਰੋਆਇਆ ॥

ਪਰਸ ਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥

ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥

ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥

ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥

ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੁ ਵਾਇ ॥

ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਹ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥

ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥

ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥

ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੩-੫੪

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ, ਜੋ ਇੰਦਰ ਹੈ ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਦਾ ਸੁੱਖ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਦੱਸ ਖਰਬ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਰੋਂਦਾ ਸੀਗਾ -

ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ

ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦੁ ਲਭਾਇਆ ॥

ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੁਏ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪੪

ਜਦੋਂ ਗੋਤਮ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਾਟ ਗਿਆ, ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਰੀਰ 'ਤੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਬਦਸੂਰਤ ਹੋ ਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ - 'ਪਰਸ ਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥ ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥ ਜਿਨਿ ਸੀਤਾਆਦੀ ਡਉਰੁ ਵਾਇ ॥ ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਹ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥ (ਅੰਗ 954) ' ਜਦੋਂ ਮਜੂਰ ਬਣ ਗਏ ਉਥੇ ਰੋਂਦੇ ਨੇ ਫੇਰ, ਸਾਲ ਭਰ ਰੋਂਦੇ ਰਹੇ। 'ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥' ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਕਲਾਂ ਸੰਪੂਰਨ

ਦੁਆਪਰਿ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀਗੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ -

ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥

ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥

ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥

ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥

ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥

ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ ॥

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਸੋ ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਹੈ, ਉਹ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦਾ -

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਇਆ ਕਿਤੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? -

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੱਥੇ ਲੇਖਾ ਜਿੰਦੜੀ ਨੇ ਦੇਣਾ,

ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਨਾਲ ਜਾਵਣੀ।

ਕਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਛੱਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ ॥

ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ ॥

ਹੁਕਮ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਗੈ ਜਾਵਣਾ ॥

ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ ॥

ਕਰਿ ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੧

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਹਨੇ ਕਿਤੇ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਆਹ ਰੂਪ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਮਕਾਨ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਨੇ ਉਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ, ਨਗਨ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਦਾ, ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਛਾਪਾ ਹੋਏਗਾ, ਧੱਬੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੇਖਣਗੇ। ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਫੇਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਛਾਵੇਂ ਬੈਠੋ, ਵਣਜ ਕਰ ਲਓ। ਸੌਦਾ ਪੱਤਾ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ, ਨੌਕਰ

ਚਾਕਰ ਰੱਖ ਲਓ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵਣਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਗੁਣੁ ਗੁਣੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ .....॥ ਅੰਗ - ੫੯੫

ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਉਮਰ ਹੈ ਇਹ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੱਟੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ -

.....ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਥੁ ॥ ਅੰਗ - ੫੯੫

ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵੱਥ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਲੇਖ ਜਿਹੜੇ ਗੁਣ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ -

ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੋ ਰਖੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਸੁੱਚੀ ਸੁਰਤੀ ਦੇ ਅਸੀਂ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਸੁੱਚੀ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ -

ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨ ਹਸੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਬੈਠ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਵਣਜ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਫਿਰਨ ਤੁਰਨ ਦਾ ਹੈ ਸੁਭਾਅ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਥੋਂ ਘੋੜੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰੋ ਓਧਰ ਵੇਚ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਓਧਰੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਏਧਰ ਵੇਚ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਅਸੀਂ ਵਪਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ -

ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਤੁ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥
ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਮਤੁ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਜਿਹੜੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਡੀ ਸੌਦਾਗਰੀ ਹੈ। ਸਤੁ, ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਧਰਮ, ਵਿਚਾਰ; ਇਹ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਘੋੜੇ ਨੇ। ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ ਖਰਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਕਾਲ ਦਾ ਗੁਲੇਲਾ ਆ ਕੇ ਵੱਜ ਜਾਏ -

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥
ਅੰਗ - ੨੫੪

ਸੋ ਜਦੋਂ ਕਾਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖਿ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਕਰਕੇ ਬੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਫੇਰ ਮਹੱਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ ਤੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਸੀ, ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਆ ਕੇ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਕਿੰਨੀ ਭਾਰੀ ਬੱਚਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੋ ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। 760 ਜਦੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਨੌਕਰੀ ਆਪ ਦੀ ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰ ਲਓ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ -
ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਚਾਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ। ਸਾਰੇ ਉਹਦੀ ਜੋਤੀ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ -

ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ ਤਾ ਕੋ ਆਖੈ ਧੰਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣ ਵੰਨੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਨਦਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਹੈ ਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਪਿਤਾ ਜੀ!

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਸਾਧੂ ਬਾਣੇ 'ਚ ਰਹੋ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੇ ਖਿਆਲ ਐਸੇ ਨੇ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੇ ਸਾਧੂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਸਾਧੂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸੀ ਇਹ ਤੁਅਸਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧੂ ਇਹਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਧੂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲੰਗਰ ਚਲਾਓ। ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਕੇ ਉਥੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਗੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਜਗੀਰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ। ਜਿੰਨੀ ਧਰਤੀ ਰੋਕਣੀ ਹੈ ਰੋਕ ਲਓ ਉਹਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਨਾਲ। ਮੁਜਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਕਰਿੰਦੇ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹਿੱਸਾ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਓ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੰਗਰ ਐਡਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਕਦੇ ਤੋਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜਦ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ

ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਜੀਵ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਨੇ ਰੋਜ਼।
ਕਹਿੰਦੇ, ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। 42 ਲੱਖ
ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, 42 ਲੱਖ
ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਪਰ, ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ
ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਇਸ ਲੰਗਰ
ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਰਾਇ ਜੀ-

ਧਾਰਨਾ - ਚਿੰਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਓਸਨੂੰ,
ਜਿਹਨੇ ਇਹ ਜਗ ਸਾਜਿਆ।

ਪੁਰਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤਟਾਂ ਮੇਘਾਂ ਖੇਤਾਂਹ ॥
ਦੀਪਾਂ ਲੋਆਂ ਮੰਡਲਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਰਭੰਡਾਂਹ ॥
ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਭੁਜਾਂ ਖਾਣੀ ਸੇਤਜਾਂਹ ॥
ਸੋ ਮਿਤਿ ਜਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਸਰਾਂ ਮੇਰਾਂ ਜੰਤਾਹ ॥
ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ ਸੰਮਾਲੇ ਸਭਨਾਹ ॥
ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਚਿੰਤਾ ਭਿ ਕਰਣੀ ਤਾਹ ॥
ਸੋ ਕਰਤਾ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ ਜਗੁ ॥
ਤਿਸੁ ਜੋਹਾਰੀ ਸੁਆਸਤਿ ਤਿਸੁ ਤਿਸੁ ਦੀਬਾਣੁ ਅਭਗੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਟਿਕਾ ਕਿਆ ਤਗੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੭

ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤਿ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ ॥
ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਤਿਨਾ ਭਿ ਰੋਜੀ ਦੇਇ ॥
ਓਥੈ ਹਟ ਨ ਚਲਈ ਨਾ ਕੋ ਕਿਰਸ ਕਰੇਇ ॥
ਸਉਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾ ਕੋ ਲਏ ਨ ਦੇਇ ॥
ਜੀਆ ਕਾ ਆਹਾਰੁ ਜੀਅ ਖਾਣਾ ਏਹੁ ਕਰੇਇ ॥
ਵਿਚਿ ਉਪਾਏ ਸਾਇਰਾ ਤਿਨਾ ਭਿ ਸਾਰ ਕਰੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੫

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਲੰਗਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਜੀਆਂ
ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਉਹ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੈ,
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਚਲਦਾ
ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਚੱਲ
ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਜਗੀਰ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਫੇਰ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ
ਪੁੱਤਰ, ਤੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰ। ਦੇਖ
ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਧਨ ਕਮਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦੇ
ਨੇ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ, ਤੂੰ ਫਕੀਰ
ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ, ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ,
ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਸਾਡਾ ਜੀਉਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ
ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਇਹ ਮਾਇਆ ਜਿਹੜੀ
ਹੈ ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਠੱਗੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ।
ਇਹ ਠਗਮੂਰੀ ਸੁੰਘਾ ਦਿੱਤੀ, ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਨਾਤ ਤਾਣ ਦਿੱਤੀ ਏਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਤੇ
ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਇੱਕ ਦੋ ਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ
ਏਸ ਨੇ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਰਾ ਜਗ ਮੋਹ ਲਿਆ ਜੀ,
ਮਾਇਆ ਇਹ ਮੋਹਨੀ ਭਾਈ।

ਮਾਤੇ ਮਤੰਗ ਜਰੇ ਜਰ ਸੰਗਿ
ਅਨੁਪ ਉਤੰਗ ਸੁਰੰਗ ਸਵਾਰੇ॥
ਕੋਟ ਤੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਕੂਦਤ
ਪਉਨ ਕੇ ਗਉਨ ਕਉ ਜਾਤ ਨਿਵਾਰੇ॥
ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਭੂਪ ਭਲੀ ਬਿਧਿ
ਨਿਆਵਤ ਸੀਸ ਨ ਜਾਤ ਬਿਚਾਰੇ॥
ਏਤੇ ਭਏ ਤੇ ਕਹਾ ਭਏ ਭੂਪਤਿ
ਅੰਤ ਕੋ ਨਾਂਗੇ ਹੀ ਪਾਇ ਪਧਾਰੇ॥੨॥
ਜੀਤ ਫਿਰੈ ਸਭ ਦੇਸ ਦਿਸਾਨ ਕੋ
ਬਾਜਤ ਢੋਲ ਮਿਦੰਗ ਨਗਾਰੇ॥
ਗੁੰਜਤ ਗੂੜ ਗਜਾਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ
ਹਿੰਸਤ ਹੀ ਹਯਰਾਜ ਹਜਾਰੇ॥
ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਭਵਾਨ ਕੇ ਭੂਪਤਿ
ਕਉਨੁ ਗਨੈ ਨਹੀ ਜਾਤਿ ਬਿਚਾਰੇ॥
ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਭਜੇ ਬਿਨੁ
ਅੰਤ ਕਉ ਅੰਤ ਕੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰੇ॥੩॥

ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ੍ਰਯੋ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਾਇਆਧਾਰੀ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਾਰ ਕੇ
ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਠੇਡੇ ਖਾਂਦੇ ਨੇ।
ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਹ ਮਾਇਆ
ਦੇ ਖਹਿੜੇ ਨਾ ਪਵੇ। ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ
ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਏਸ
ਗੱਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਮਝੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਣ
ਲੱਗੇ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ
ਕੁਛ ਨਾ ਕਹੋ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜ
ਹੈ ਇਹ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਆਪ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰ
ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਤਰ ਭਾਵਨਾ ਛੱਡੋ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਕੁਰ ਪਸਾਰ ਰਚਯੋ ਕਰਤਾਰ ਨੈ
ਤਾਨ ਕਨਾਤ ਦਈ ਇਹ ਮਾਯਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੮੨

ਕੂੜ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ, ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ
ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਹ ਕਨਾਤ ਤਾਣ ਦਿੱਤੀ
ਮਾਇਆ ਦੀ, ਕੋਲ ਹੈਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਰ ਵਕਤ। ਨਾਲ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਦੇ, ਆਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨੋ ਸਾਰੇ। ਹਰੇਕ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਨਾਲ ਹੈ ਪਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਅਸੀਂ ਯਾਦ
ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੂੜ ਦੀ ਕਨਾਤ ਤਣੀ ਹੋਈ
ਹੈ-

ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੀ ਜੁ ਬਨੀ
ਜਿਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਨਿਜ ਗਯਾਨ ਭੁਲਾਯਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੧

ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦੀ, ਅਨਿਕ ਭਾਂਤ ਦੀ ਮਾਇਆ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪੁੱਤਰ ਕਿਤੇ ਧੀਆਂ, ਕਿਤੇ ਜਾਇਦਾਦ, ਕਿਤੇ ਘੋੜੇ, ਕਿਤੇ ਸਵਾਰੀਆਂ, ਕਿਤੇ ਕੁਛ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਚਾਕਰੀਆਂ, ਅਹੁਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਰਚ ਦਿੱਤੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਹੀ ਰਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਆਦਮੀ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਭਾਲਦੇ ਓ -

ਪਯਾਰ ਪਦਾਰਥ, ਕੂਰ ਸੁਆਰਥ ਬੀਚ ਫਸੇ
ਸਭਿ ਬੈਸ ਬਿਹਾਯਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੮੫

ਕਹਿੰਦੇ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ 'ਚ ਫਸ ਕੇ, ਗਲਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੇਮਤਲਬੀ ਨਿਕੰਮੀ ਕਰਕੇ ਵਿਹਾ ਦਿੱਤੀ -

ਆਦਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਦਿ ਲਖਯੋ ਨਹਿੰ
ਤੋਂ ਲਖਿਹੀਂ ਜਿ ਕਰੈ ਹਰਿ ਦਾਯਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੮੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਆਦਿ ਸਰੂਪ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਲਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਲਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਦਇਆ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਐਸੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੁਣਾਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਓ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਜਾਇਓ ਨਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਦਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ।

ਸੋ ਆਪ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਦੇ ਘਰ ਰਹਿ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੋਲ, ਕਦੇ ਰਾਇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਤੁਰਿਆ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਲਸਾਂ! ਜਾਹ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਗਰਮ-ਗਰਮ ਹੈ, ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਔਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਾਨਕ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਨੇ, ਜਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਬੜਾ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੱਜਾ ਚਰਨ ਚਾਦਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਉਹਨੇ ਜਗਾਉਣਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ

ਮਸਤਕ ਛੂਹਾਵਾਂ। ਉਹ ਐਨੀ ਪਿਆਰ 'ਚ ਮਸਤ ਹੋਈ ਕਿ ਮਸਤਕ ਛੂਹਾਉਣ ਦੀ ਬਿਜਾਏ, ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਗੂੰਠੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਸਨਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਤੜਕ ਦੇ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਰ ਦੀ ਹੋਰ ਹੋ ਗਈ। ਸਭ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਤੇ ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਮਨਸੁਖ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੁਣ ਬੰਨ੍ਹੇ ਲਾ ਦੇ। ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬਿਰਧ ਰੱਖੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਡੁੱਬਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਬਚਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਕਾਫੀ ਦੇਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਤੁਲਸਾਂ! ਤੂੰ ਆਈ ਨਹੀਂ? ਦੌੜ ਕੇ ਗਈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਕੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ?"

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ! ਕਿਹਨੂੰ ਜਗਾਵਾਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਕੱਢਦੇ ਪਏ ਨੇ ਲੰਕਾ ਕੋਲ ਸਿੱਖ ਦਾ। ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਆਈ ਕਿ ਹੈਂ! ਘਰ ਦੇ ਦਾਸ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਗਈ, ਜਾ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ! ਦੇਖ ਤੇਰੀ ਫਕੀਰੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕ ਮਖੌਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬਾਹਰਲੇ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਦਾਸ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀਹਨੇ ਕਰਿਆ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ, ਮੈਂ ਭੇਜੀ ਤੈਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਲੰਕਾ ਕੋਲ ਜਹਾਜ਼ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਮਲੀ ਰਮਲੀ ਹੈ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਵੀਰ ਜੀ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਏਸ ਦੇ ਉੱਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭੈਣ! ਬੀਬੀ! ਇਹ ਜਰ ਜਾਏਗੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਿਖਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਏਗੀ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬਚਨ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਸਭ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਕਮਲੀ ਰਮਲੀ ਏਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਇਹਨੂੰ ਕਿ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਾਂਭੇਗੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਰਾਇ ਨੇ ਬੁਲਾਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਪ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਅਧੀਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਇਆ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ

ਨੇ। ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ।

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੇਹੋ ਸਮਝਾਇ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਕਿਹੜਾ ਹੈ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਮੈਂ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸਰਵਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੋ ਆਦਮੀ ਰੂਪ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ ਤੇ ਇਹਦਾ ਰੂਪ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਲ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮਰਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਜੰਮਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਆਪ ਤੋਂ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਨੇ -

ਨਾਨਕ ਤਰਵਰ ਏਕ ਫਲ ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੁ ਆਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੦

ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਦੇ ਪੰਖੇਰੂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਉਤੇ -

ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੦

ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਤੇ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਰਸ ਦੀ ਉਹਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਰਸ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਉਡਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਡ-ਉਡ ਕੇ ਫੇਰ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਨੇਕ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਓ -

ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੇ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਆਹ ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦੱਸੋ।

ਭੂਲ ਰਹਯੋ ਜਿਹ ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਕਾਈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ।

ਕੇ ਮੈਂ ਹੋਂ? ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ -

ਬਢਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰਿਦੈ ਅਗਯਾਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਐਨਾ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ।

ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ? ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਉਹਦਾ ਨਿਹਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਣ ਜਾਵੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਮੰਗਦਾ ਕਿਉਂ ਫਿਰੇ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਜਾਨਣਾ ਨਾ ਜਾਨਣਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੜਕਾ ਹਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਨੱਠਿਆ ਹੀ ਜਾਏਗਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ। ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਓਸਨੂੰ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵਕਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆ ਜਾਵੇ, ਹੁਣ ਆ ਜਾਵੇ, ਹੁਣ ਆ ਜਾਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਪੈ ਗਏ।

ਸੋ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਬਹੁਤ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਇਹ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ।

ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੇ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ।

ਭੂਲ ਰਹਯੋ ਜਿਹ ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਕਾਈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਮੈਂ ਭੁੱਲਿਆ ਪਿਆ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੇ ਮੈਂ ਹੋਂ? ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ਕੁਛ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ -

ਬਢਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰਿਦੈ ਅਗਯਾਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ।

ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਹਿ ਸਮਾਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਅਵਨੀ ਬਿਖੈ ਨ ਜਾਨੋ ਆਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ! ਕਰੁਨਾ ਅਬ ਕੀਜੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਾਗਰ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ -

ਮਮ ਸਰੂਪ ਸਮਝਾਇ ਸੁ ਦੀਜੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਸਮਝਾ ਦਿਓ।

ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ -
ਰਾਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ ਕੈ ਕਬੀਰਾ ਗਾਠਿ ਨ ਖੋਲੁ ॥
ਨਹੀ ਪਟਣੁ ਨਹੀ ਪਾਰਖੁ ਨਹੀ ਗਾਹਕੁ ਨਹੀ ਮੋਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਨਾ ਦੁਕਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਬਜ਼ਾਰ ਹੈ, ਨਾ ਗਾਹਕ ਹੈ, ਨਾ ਮੁੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਰਾਮ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿੱਥੇ ਕਰੇ? ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਚਨ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆਂ ਕਰਦੇ। ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਚਨ ਨੇ। ਪਹਿਲੇ ਬਚਨ ਭਿਆਨਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪਾਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਾਮ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲੋਭ 'ਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਿੰਸਾ 'ਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੋਹ 'ਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਿੰਦਿਆ 'ਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਭਿਆਨਕ ਬਾਣੀ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਰੋਚਕ ਬਾਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬਾਣੀ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰੀ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰੁੰ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ, ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਤੀਸਰੀ ਹੈ ਯਥਾਰਥ ਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਵਿਵੇਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਵੇਕ ਮੰਡਲ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਉਹ ਬੰਦਿਆ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਨੇ, ਬਾਕੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਾਕੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਛ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਨ ਜਗਿਆਸੂ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਫੇਰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੇਰੀ ਹੰਗਤਾ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ 'ਚ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ। ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ 'ਚ ਤੇਰੀ ਹੰਗਤਾ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਹਿਲੀ ਹੰਗਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰਕ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਦੂਸਰੀ ਹੰਗਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਤਰ-ਪੱਤਰ ਸਾਲ ਦਾ ਹਾਂ, ਆਰਬਲਾ ਦੇ ਵਿੱਚ। ਤੀਸਰੀ ਹੰਗਤਾ ਮੇਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਚੌਥੀ ਹੰਗਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਝੁਰੜੀਆਂ ਪੈ

ਗਈਆਂ, ਕਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ, ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ ਵਰਗਾ ਮੈਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਚੰਮ ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਿਥਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬਲ ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਹੰਗਤਾ ਮੇਰੀ ਉਹ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਔਹ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਔਹ ਮੇਰਾ ਭਾਈ ਹੈ, ਔਹ ਮੇਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਸਮਝਾਈਏ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਹੈਂ। ਨਾ ਕਦੇ ਮਰਦਾ ਹੈਂ, ਨਾ ਕਦੇ ਤੇਰੇ 'ਚ ਬਦਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਰੀਰ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਭਾਈ ਦੇਖ ਲੈ, ਬਚਪਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਫੇਰ ਜੁਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਬਿਰਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਭੂਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰਕਤ ਹੈ, ਜੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਤੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈਂ, ਚੇਤਨ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਬਗੈਰ, ਵੀ ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਦੇਹੀ ਜਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੂੰ ਫੇਰ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਦੇਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਵੀ ਤੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਤਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹੀ ਸਬੰਧੀ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਛੇਤੀ ਕੱਢੋ, ਛੇਤੀ ਕੱਢੋ। ਕਾਢੇ-ਕਾਢੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰਾਇ ਜੀ। ਤੂੰ ਹੁਣ ਸੋਚ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਧਨ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਸਾਕ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਸਬੰਧੀ ਨੇ, ਤੇਰੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛੱਡ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੰਗਤਾ ਧਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਹੰਗਤਾ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਤਨ ਹੋਣੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਤਨ ਹੋਣੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਤਨ ਹੋਣੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਲੇਕਿਨ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚੋਂ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਨਿਆਰਾ ਹੈਂ। ਜਿਹੜਾ ਤਨ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਇਹ ਤਨ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨੋ ਸਾਧੋ
ਇਹ ਤਨ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨੋ।

ਸਾਧੋ ਇਹ ਤਨ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਉ ॥

ਯਾ ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਰਾਮੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਸਾਚੇ ਤਾਹਿ ਪਛਾਨੋ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੬

ਉਹ ਸੱਚਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਝੁਠ ਹੋ ਗਿਆ ਨ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹੋਏ ਹੀ ਨਾ? ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਹੰਗਤਾ

ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਹੰਗਤਾ ਧਰਮ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਲਾਣੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨੀ ਉਮਰ ਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੇਸ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਕਾਲੇ ਕੇਸ ਨੇ, ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਫਜ਼ੂਲ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ, ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਜੜ੍ਹ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਸੀਂ ਜੜ੍ਹ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਇਹ ਜਗ ਹੈ ਸੰਪਤਿ ਸੁਪਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿ ਕਹਾ ਐਡਾਨੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੬

ਕਿਉਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈਂ, ਕਿਉਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ -

ਸੰਗਿ ਤਿਹਾਰੈ ਕਛੁ ਨ ਚਲੈ ਤਾਹਿ ਕਹਾ ਲਪਟਾਨੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੬

ਜਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ ਤੂੰ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ -

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੇਉ ਪਰਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਉਰਿ ਆਨੇ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਭ ਹੀ ਮੈ ਪੂਰਨ ਏਕ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਦੱਸ, ਹੁਣ ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਸੁੰਘਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਅੰਨੇ ਨੇ, ਬੇਲੇ ਨੇ, ਗੂੰਗੇ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਤਰਖਾਣ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਔਜ਼ਾਰ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਦੇਖ ਕੇ, ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹਥਿਆਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਤੈਨੂੰ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਇਹ ਕੰਨ ਸੁਣਦੇ ਨੇ, ਕੰਨ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਇਹ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ। ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 1/2 ਅਕਾਸ਼ ਹੈ, 1/8 ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਤੱਤ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 25 ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ। ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੀ ਰਸਨਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਨੱਕ ਹੈ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਅੱਧੀ ਅੰਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਸੁਗੰਧੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੀ ਸਪਰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਧੀ ਹਵਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਦਾ ਤੈਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਗਨ ਦਾ ਤੱਤ ਇਹਦੇ 'ਚ ਅੱਧਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਨੇ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਤੱਤ ਹੈਂ।

ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ।

ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਮੈਂ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲ ਗਏ।" ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਣ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਭੁੱਖ ਲੱਗਣੀ। ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਪਨ, ਸਖੇਪਤ, ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਸਦਾ ਇੱਕ ਰਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਇੱਕ ਰਸ ਹੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ। ਫੇਰ ਇਹ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਘੋੜਾ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਣ ਘੋੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ 19 ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁੱਧ, ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ। ਇਹ 19 ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਣ 'ਤੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਤੂੰ ਹੈਗਾ ਫਿਰ ਵੀ।

ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਫੇਰ ਮਨ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਮੈਂ ਆਹ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਇਹ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਹੈਂ, ਮਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਕਦੇ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਇੱਕ ਰਸ ਹੈਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਫੇਰ ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਨੇ, ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ; ਤਮੇ ਗੁਣ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਸਬੂਲ ਇੰਦ੍ਰੇ ਬਣੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਰਜੇ ਗੁਣ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਤੇਰੀਆਂ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਸਤੋ ਗੁਣ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਚੁਤਿਸ਼ਟਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਤੇਰਾ ਮਨ, ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ, ਤੇਰਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਝੁਠੀ ਮੈਂ, ਇਹ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਹਦੇ ਸਤੋ ਗੁਣ ਅੰਸ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਰਬ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਇਹਦੇ ਘੋੜੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ ਉਹ ਕਾਠੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਹੈ ਇਹ ਵਾਗਾਂ ਨੇ, ਬੁੱਧੀ ਇਹਦੀ ਡਰਾਈਵਰ ਹੈ ਤੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਬੱਗੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਹੈ ਤੇ ਸਵਾਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਹੈ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਨਹੀਂ

ਜਾਂਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨੇੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਗੱਲ ਦੇ। ਆਹ ਜਿੰਨੇ ਅਸੀਂ ਬਚਨ ਕਰੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾਓ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਸਬੰਧੀ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੇ, ਸਭ ਝੂਠੇ ਨੇ। ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਪੰਜੇ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਝੂਠੀ ਮੈਂ ਹੈ, ਇਹ ਤੂੰ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਉਹ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈ
ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉੱਤੇ ਟਿਕੀਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੜਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪੈ ਗਏ, ਐਨੇ ਕੁ ਬਚਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਲਹਿੰਦੇ। ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕਮਾਈ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਰਾਹ ਦੱਸਣਾ। ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਪੜਦੇ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਇੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਮਨ ਦਾ ਪੜਦਾ। ਇੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਤੇ ਇੱਕ ਅਗਿਆਨ ਦਾ। ਹੁਣ ਪੰਜ ਪੜਦਿਆਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘੇ ਕਿਵੇਂ। ਗਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ। ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਵਸ ਜਾਏਗਾ। ਇੱਕ ਅੱਧਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕੋਟਨ ਮੈ ਨਾਨਕ ਕੋਉ ਨਾਰਾਇਨੁ ਜਿਹ ਚੀਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸ ਗਈ, ਉਹਨੂੰ ਹੁਣੇ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਪਰ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪੰਜ ਪੜਦੇ ਉਹਨੇ ਤੋੜੇ ਹੋਣ ਪਹਿਲਾਂ। ਪੰਜਵਾਂ ਪੜਦਾ ਤੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਬਚਨ ਨਾਲ। ਪਹਿਲਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦਾ ਅਭਿਆਸ

ਹੋਰ ਹੈ; ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਦਾ ਹੋਰ ਹੈ, ਮਨੋਮਯ ਦਾ ਹੋਰ ਹੈ, ਵਿਗਿਆਨਮਯ ਦਾ ਹੋਰ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਸੋ ਪੰਜ ਪੜਦੇ ਤੋੜ ਕੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਜਦੋਂ ਇੱਥੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹ ਡੋਲੂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇੱਥੇ ਕੁਛ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਅਗਿਆਨ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹਉਮੈ ਮਰੇਗੀ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੰਮੇਗੀ। ਸੋ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਨਾ ਤੂੰ ਕਦੇ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤੂੰ ਕਦੇ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਰਸ ਹੈਂ। ਤੇਰੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਡਰਾਈਵਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਾਰ ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਾਰ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹੌਲੀ ਚਲਾ, ਮੈਨੂੰ ਟੋਏ 'ਚ ਨਾ ਸੁੱਟ। ਡਰਾਈਵਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਲਕ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਸ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਤੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁੱਧੀ ਏਸ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ। ਮਨ ਵਾਗਾਂ ਨੇ, ਤਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹਦੀਆਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ ਉਹ ਇੰਜਣ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਉਹ ਬਾਹਰਲੀ body (ਬਣਤਰ) ਹੈ। ਆਪਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਚੰਗਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾੜਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੀ ਕਦੇ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮਰਿਆ ਕਰਦਾ। ਨਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ। ਸੱਤਾ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਸਰੀਰ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜੰਮਣਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਹੈ, ਸੋ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਦਮੀ ਅਗਿਆਨ 'ਚ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਮਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਜਦੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪੜਦਾ ਉਤਰ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? -

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥

ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ

ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਗੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੭

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪੜਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਝੂਠੀ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ.....॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਸਰੂਪ ਸਮਝਾਇਆ ਉਹਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ! ਤੈਨੂੰ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੯

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਹੈਂ ਨਾ, ਤੂੰ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਓਤ ਪੋਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਓ। ਸਿਰਫ ਪੜਦਾ ਇੱਕ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈਗਾ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ-

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਨਦਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਨਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ ਪੜਦਾ ਤੋੜ ਕੇ -

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਤੂੰ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਤੂੰ ਹੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ ਉਹਨੂੰ -

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੁਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥

ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ

ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਗੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੭

ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹਿਰ ਉੱਠੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।

ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭੁਮੁ ਐਸਾ ॥

ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੭

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਐਡਾ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਇਸ ਭਰਮ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸੀਂ ਨਿਕਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਬੂਲ ਹੈ, ਕੁੱਤੇ ਬਿੱਲੇ ਬਣਨਾ ਕਬੂਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਭਰਮ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ। ਭਰਮ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਅਮਰ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਮਰ

ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ -

ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੯

ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿੱਡਾ ਭਰਮ ਹੈ -

ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭੁਮੁ ਐਸਾ ॥

ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਭਇਆ

ਭਿਖਾਰੀ ॥ ਅਛਤ ਰਾਜ ਬਿਛਰਤ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸੋ ਗਤਿ

ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੮

ਰਾਜ ਹੈਗਾ, ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਰੂਪ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਮਝ ਆ ਗਈ -

ਰਾਜ ਭੁਇਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੈਸੇ ਹਹਿ

ਅਬ ਕਛੁ ਮਰਮੁ ਜਨਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੮

ਹਨੁਰੇ 'ਚ ਰੱਸੀ ਪਈ ਸੀ, ਵਲ ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸੱਪ ਕਹਿ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੇ। ਨਿਕਲੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਾਹਰ, ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸੱਪ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਡਰਦਿਆਂ ਨੇ ਸਾਹ ਸੁਕਾਇਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਹੀ ਪਈ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਖੇਲੁ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ,

ਕਤਹੂੰ ਅਚਿੰਤ ਹੁਇਕੈ ਸੋਵਤ ਅਚੇਤ ਹੋ॥

ਕਤਹੂੰ ਭਿਖਾਰੀ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਭੀਖ,

ਕਹੂੰ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਿਓ ਧਨ ਦੇਤ ਹੋ॥

ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਕੋ ਦੀਜਤ ਅਨੰਤ ਦਾਨ,

ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਤੇ ਛੀਨ ਛਿਤ ਲੇਤ ਹੋ॥

ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ, ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ,

ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ॥

ਤ੍ਰੁਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿੱਤ

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਰੰਗਾਂ 'ਚ ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਰਮ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ - 'ਰਾਜ ਭੁਇਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੈਸੇ ਹਹਿ ਅਬ ਕਛੁ ਮਰਮੁ ਜਨਾਇਆ॥ ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਭੂਲਿ ਪਰੇ ਅਬ ਕਹਤੇ ਕਹਨੁ ਨ ਆਇਆ ॥' (ਅੰਗ - 658)

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 48 'ਤੇ)

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਤੂੰ ਸੁਆਮੀ ਸੇ ਦੁਖੁ ਕੈਸਾ ਪਾਵੈ ॥
ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਮਾਤਾ
ਮਰਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥
ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਤੂੰ ਸੰਤਾ ਕਾ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ॥
ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਭਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ
ਜਮੁ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜੇ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਨੁ ਕਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਨਾਸਾ ॥
ਤੇਰੀ ਬਖਸ ਨ ਮੈਟੈ ਕੋਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ੨ ॥
ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਨਿ
ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧਿ ॥
ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਤੇਰੈ ਭਰਵਾਸੈ ਪੰਚ ਦੁਸਟ ਲੈ ਸਾਧਿ ॥ ੩ ॥
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ
ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ॥
ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥
੪ ॥ ੧੦ ॥ ੫੭ ॥ ਅੰਗ- ੨੪੯

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੋ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਰਹਿਮਤ ਕੀਤੀ, ਧੰਨ-ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਗੁਰ ਪੁਰਬ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਂ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ, ਆਲਸ ਨੀਂਦ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਾਵਨ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹੋਂ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥
ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੋ 1469 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਰਾਇ ਭੋਇੰ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ, ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਭੱਗ ਲਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬਾਬਾ ਮਹਿਤਾ

ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਜੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ, ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਦਿੱਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਪਾਰਖੂ ਅੱਖ, ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਰੂਪ 'ਚ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ -

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੯੫

ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ -
ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਯੁੰਧ ਜਗ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਕੋਈ ਐਨੀ ਕਲਾ ਵਾਲਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ -

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥
ਅੰਗ- ੨੫੦

ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਦੀ ਰਸਮ ਵੀ ਹੋਈ, ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੀ ਵੀ। ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਧਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ, ਅਪਰੰਪਰ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ।

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ- ੫੯੯

ਗੁਰੂ ਫੇਰ ਮੰਤਰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਬਣਦੈ।

ਕਬੀਰ ਬਾਮਨੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਜਗਤ ਕਾ ਭਗਤਨ ਕਾ ਗੁਰੁ ਨਾਹਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੨੭

ਜਦੋਂ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕਰਦੈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਸ ਪ੍ਰਥਾਇ, ਰੋਜ਼ ਜੋ ਅਸੀਂ 'ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ' 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ -

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥
ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੧

ਇਹ ਕਾਹਦਾ ਜਨੇਊ ਹੈ। ਦਇਆ ਦੀ ਕਪਾਹ, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੂਤ, ਜਤੁ ਦੀ ਗੰਢ ਹੋਵੇ -

ਨਾ ਏਹੁ ਤਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥
ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੧

ਉਹ ਜਨੇਊ ਕਾਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪਾਈਂ ਫਿਰਦੇ ਨੇ।

ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥

ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ ॥

ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ ਪਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੧ ॥

ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ ॥

ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥

ਤਗੁ ਕਪਾਹਗੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮਣੁ ਵਟੇ ਆਇ ॥

ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨਿ ਖਾਇਆ ਸਭੁ ਕੇ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥

ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਤਗ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੪੨੧

ਪੰਡਤ ਲਾ ਜਵਾਬ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਜੇ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜਿਆ, ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾ ਆਏ। ਜੇ ਹੁਣ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਡੰਗਰ ਕੀ ਚਾਰਨੇ ਸਨ, ਪੈਲੀਆਂ 'ਚ ਡੰਗਰ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੇਤ ਜਦ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਾ ਕੇ, ਖੇਤ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹਨ। ਫੇਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਣਜ-ਵਪਾਰ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। 20 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੌਂਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਆਪ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾ ਕੇ ਖਰਾ ਸੌਂਦਾ ਕਰ ਆਏ।

ਫੇਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਐਸੀ ਵਿਰੱਕਤ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜੰਗਲ ਬੇਲਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਨਹੀਂ ਘਰੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ, ਆਪ ਦਾ ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਇਕਲੌਤਾ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਇਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਐਸੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੇ। ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਫੇਰ ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ ਆਪ ਨੂੰ -

ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥

ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੭੯

ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਨਬਜ਼ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ? ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵੈਦਾ! -

ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਤੁ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੭੯

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਵੈਦ ਨਬਜ਼ ਫੜ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਯੂਰਵੇਦ ਬੈ, ਕਫ, ਪਿੱਤ ਤਿੰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੈਦ ਨਬਜ਼ ਦੀ ਚਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।

ਆਯੂਰਵੇਦ ਨੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰ ਲਈਏ। ਤਾਂ ਫੇਰ ਰੋਗ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਜਠਰ ਅਗਨ ਹੈ, ਇਹ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ 'ਚ ਤਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। ਹੁਣ ਬਰੇਕ ਫਾਸਟ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਆਪਣੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਛਕ ਲਓ ਹਜ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ 'ਚ ਮਿੱਸੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਪਕਾਉਂਦੀਆਂ। ਦਹੀਂ, ਲੱਸੀ, ਮੱਖਣ ਰੱਜ ਕੇ ਛਕਦੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਅੱਜ ਬੈਡ ਟੀ, ਉਠਦੇ ਹੀ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਉਠਦੇ ਨੇ। ਬਰਗਰ, ਪੀਜ਼ਾ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਆ ਗਿਆ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ।

ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਯੂਰਵੇਦ ਦਾ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਤੁਸੀਂ ਫਰੂਟ, ਜੂਸ ਛਕ ਲਓ, ਪਾਣੀ ਪੀਓ, ਪਿਆਸ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰੋ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੀ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦੇ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਲਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਵਾਸ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੈ, ਵਾਹਿ.....ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੈ ਗੁਰੂ.....। ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਸਵੇਰੇ ਬੈਠ ਜਾਓ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਪੀਓ।

ਅੱਜ ਜਪਾਨ ਵਰਗਾ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਦੀ 84 ਸਾਲ ਐਵਰੇਜ ਉਮਰ ਹੈ। ਉਥੇ ਸੌ-ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਰਬਲ ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਫਰੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫਰੂਟ-ਜੂਸ ਪੀ ਲਓ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਘੁੱਟ ਪੀ ਲਓ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਾਓ ਹੋਰ ਭੜਕਦੀ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ,

ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਜਠਰ ਅਗਨ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੁਪਹਿਰ ਹੋ ਗਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਹੀਂ ਛਕ ਲਓ। ਲੱਸੀ ਪੀ ਲਓ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਰਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਹਲਕਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁੱਧ ਪੀ ਲਓ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੁਆਮੀ ਆਤਮਾ ਗਿਆਨਾ ਅਨੰਦ ਜੀ, ਹੱਠ ਯੋਗੀ ਹਨ, ਦਹੀਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਹੀ ਛਕਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਫਰੂਟ, ਕੋਈ ਜੂਸ, ਕੋਈ ਕੋਲਡ ਡਰਿੰਕ, ਕੋਈ ਚਾਹ, ਕੋਈ ਦੁੱਧ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਸਰੀਰ ਕਿੰਨਾ ਚੁਸਤ ਫੁਰਤ ਹੈ। ਸੁਨਾਮੀ ਆਈ, ਉਥੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਵਿਚ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜੋ ਲੰਗਰ ਲਾਏ, ਹੋਰ ਰਿਲੀਫ ਭੇਜੀ, ਸਾਰੀ ਕਮਾਂਡ ਸੰਭਾਲੀ। ਬੜੇ ਫਿਟ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੂਰਾ ਪਰਹੇਜ਼ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਅਬਲਾ-ਸਬਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜੋ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਭੱਖ-ਅਭੱਖ ਸਭ ਖਾ ਲਿਆ। ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਲਗਾਮ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਉਂ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੈਦ ਪ੍ਰਥਾਇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਓ ਵੈਦਾ! ਤੂੰ ਦੱਸ, ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗ ਪਛਾਣ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਰੋਗ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੈਅ, ਪਿੱਤ, ਕਫ ਕਿਹੜੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਸ ਦੂੰ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਹੈ? -

*ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੇਲੇ ਬਾਂਹ ॥
ਭੋਲਾ ਵੈਦ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥*

ਅੰਗ- ੧੨੭੯

ਭੋਲੇ ਵੈਦਾ! ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਰੋਗ ਹੈ ਸਾਨੂੰ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਰੋਗੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਨਿਰੋਗੀ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਭੋਗ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਭੋਗ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ -

*ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ ॥
ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ ॥*

ਅੰਗ- ੧੨੫੬

ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਦੋ ਹੀ ਵਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਮੰਗੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਰਹੇ। ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਹੀ ਅੱਜ ਇਨਸਾਨ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰੋਗੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੱਥ ਨਾਲੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਇਹ ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਭੋਗੀ ਨੇ,

ਭੋਗ ਨੇ ਫੇਰ ਰੋਗ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਓ ਵੈਦਾ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਰੋਗੀ ਹਾਂ।

ਵੈਦ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਹੁਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਆਏ ਸੀ, ਨਮੋ ਸਿਧੰ ਅੱਖਰ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਅਰਥ ਪੁੱਛ ਲਏ ਸੀ ਆਪ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ। ਫੇਰ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਜਨੇਊ ਦਾ ਅਰਥ ਪੁੱਛ ਲਿਆ। ਨਾ ਦਸ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਜਨੇਊ। ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਨਿਰਉੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਸ਼ੰਕੇ ਨਿਵਿਰਤ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਅੱਜ ਵੈਦ ਜੀ ਵੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ -

*ਪਰਥਾਇ ਸਾਖੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ
ਸਾਝੀ ਸਗਲ ਜਹਾਨੈ ॥*

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਭਉ ਕਰੇ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੭

*ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਉਧਰੈ ਸੋ ਕਲਿ ਮਹਿ*

ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਨਕ ਮਾਝਾ ॥

ਅੰਗ- ੭੪੮

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਇਹ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ-ਘੱਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ, ਵਿਸ਼ਵ-ਵਾਦੀ ਉਪਦੇਸ਼, ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵੀ ਇਹੋ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ, ਉਸ ਉਤੇ ਆਪ ਨੇ ਪੂਰਾ ਪਹਿਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਅਸਥਾਨ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਉਥੇ ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਰ ਚਲਾਏ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦੇ ਨੇ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੪੦

'ਚਲਦਾ.....।'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-50)

ਠੱਗ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਕੇ ਵਸਤੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ, ਅੱਗੇ ਲੋਕੀਂ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਗੱਬਰ ਮਾਲ ਲੁੱਟਣ ਗਏ ਗੱਭਰੂ ਕਦ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਆਏ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਵੱਡੇ ਥੜੇ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਓ।

ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸਾਰੇ ਹੋਕਾ ਫਿਰ ਗਿਆ ਤੇ ਠੱਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਤਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ, ਜੋ ਮਾਰਨ ਗਏ ਸਨ, ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ, ਕੁਛ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਹੋਏ, ਕੁਛ ਭੈ ਖਾ ਗਏ ਤੇ ਕੁਛ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

1. ਕੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਮਾਲ ਆਪ ਤੱਲ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਠੱਗਣ ਦਾ ਮੱਕੂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੱਧਾ?

2. ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੌਖੀ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਉਹ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੀਉਂਦੇ ਦੇਖ ਲਓਗੇ, ਓਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣ ਲਓਗੇ, ਫੇਰ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਦੇਖ ਆਇਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਠੱਗ-ਵਾਹ-ਵਾਹ ਸਾਡੇ ਨਸੀਬ, ਜੇ ਅਸਾਂ ਜਗਤ ਠੱਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਬੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਕਰਾਂਗੇ? ਇਹ ਆਪੇ ਵਿਚ ਬੇਇਤਬਾਰੀ ਹੈ, ਸੱਚ ਹੈ ਕਿੱਕਰ ਬੀਜਿਆਂ ਸੂਲਾਂ ਹੀ ਮਿਲਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਅਸਾਂ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਬੀਜੇ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਬੇ-ਵਿਸਾਹੀ ਉੱਗਣੀ ਸੀ, ਉੱਗੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ।

3. ਠੱਗ (ਜੋ ਸੁਣ ਕੇ ਭੈ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ)-ਛੱਡੋ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਗੱਲ ਸੁਣਾਓ, ਪਰ ਦੱਸੋ ਤੁਸਾਂ ਆਪੇ ਸੁਣਿਆਂ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ?

ਦੇਖ ਆਏ ਠੱਗ - ਹਾਂ?

4. ਠੱਗ (ਹਰਿਆਨ ਸੀ) - ਕੀ ਤੁਸਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਸੱਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਸਿਹਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਰਤੱਖ ਦਿਨ ਦੀਵੀਂ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਵਰਤਦਾ ਡਿੱਠਾ?

ਦੇਖ ਆਏ ਠੱਗ - ਜੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦੇਖਦਾ ਤਾਂ ਭਖਲਾਵਾ ਹੁੰਦਾ, ਅਸਾਂ ਤਾਂ, ਜਿੰਨੇ ਗਏ ਸਾਂ ਅੱਗ ਲੈਣ

ਡਿੱਠਾ ਪਰਤੱਖ, ਫਿਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਸੱਲੀ ਕੀਤੀ। ਅਸਾਂ ਰਾਮਗਣਾਂ ਨੂੰ ਉਧਰ ਉਡਦੇ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਡਿੱਠਾ। ਨਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬਾਲ ਹਾਂ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨਰਮ ਦਿਲ ਹਾਂ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਪੁੰਨੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਫਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਖੂਨੀ, ਡਾਕੂ, ਲੁਟੇਰੇ, ਮਹਾਂ ਪੱਥਰ, ਕਰੜੇ ਦਿਲ ਤੇ ਪਾਪੀ ਅਸੀਂ ਪਰਤੱਖ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਅਮੰਨੇ ਦੇ ਘਰ ਕਦੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

ਸਾਰੇ - ਠੀਕ ਏ।

ਦੇਖ ਆਏ ਠੱਗ - ਫਿਰ ਹੁਣ ਇੱਕੋ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਸੱਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਮਝ ਲੈਣ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਿਸਤਾਰੇ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਦੇ ਛੁੱਟੇ ਛੁੱਟ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਜੇ ਹੁਣ ਬੱਧੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆਂ ਬੀ ਪਾਲੇ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਗਰ ਹਨ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਣ ਲਓ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਉਹ ਬਸਤੀ ਛੱਡ ਜਾਓ ਤੇ ਹੋਰ ਥੇ ਆਪਣਾ ਠੱਗੀ ਡਕੈਤੀ ਦਾ ਅੱਡਾ ਬਣਾ ਲਓ।

ਇਹ ਖਰੀ-ਖਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਮੰਨ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਵਿਛੁੜਨਾ।

ਦੇਖ ਆਏ ਠੱਗ - ਫੇਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਓ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਲਈ, ਜੋ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇ ਸੋ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਦੰਡ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਝੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਵੇਖ ਆਏ ਹਾਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਹਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

ਸਾਰੇ - ਜੋ ਭਰਾ ਕਰਨਗੇ, ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸੁਥਰਾ ਥਾਂ ਆਪ ਦੇ ਡੇਰੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਗਤ ਭਾਗਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਸਭ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਅੱਗੇ ਚੁਫਾਲ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਸੱਚਮੁਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਚਿਹਰਾ ਦਿੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਤੇਜ ਦੀਆ ਆਭਾ ਨੂੰ ਕੱਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੌਲਤ ਦੀ ਆਭਾ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਜ ਫਕੀਰੀ ਜਲਾਲ ਭਾਸਿਆ। ਸੁਹਣੇ ਥਾਂ

ਆਪ ਦਾ ਡੇਰਾ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਭੇਟਾ ਲਿਆ-ਲਿਆ
ਕੇ ਅੱਗੇ ਧਰੀਆਂ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਆਖੀ -

ਹੁਤੇ ਸਥਾਨ ਜਹਾਂ ਤਿਨ ਨੀਕਾ।
ਤਹਿੰ ਬਿਠਾਇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ।
ਧਰਹਿੰ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਉਸਤਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ਉਚਰਿਹੀਂ। (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਏ ਠੱਗ -
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁਇ ਭਲਾ ਹਮਾਰਾ।
ਸਿਖਵਨ ਸੁਊ ਸਿਖਾਇ ਉਦਾਰਾ।
ਮਾਨਵ ਸਰਬ ਕੁਕਰਮਨ ਲਾਗੇ।
ਸਮਝ ਪਰੀ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਗੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ - ਹੇ ਰੱਬ ਦੇ ਰਸਤਿਓਂ ਭਟਕੇ
ਬੰਦਿਓ! ਇਹ ਜੋ ਭੇਟਾ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਧਰੀਆਂ ਹਨ ਸਭ
ਮਾਲ ਠੱਗੀਆਂ ਡਕੈਤੀਆਂ ਦੇ ਹਨ, ਅਸਾਂ ਇਹ
ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ।

ਠੱਗ - ਸਾਡਾ ਭਲਾ ਕੀਕੂੰ ਹੋਸੀ? ਸਾਡਾ ਕੁਛ
ਮੂੰਹ ਪਾਓ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਛ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਹੈ
ਸੋ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਾਇਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ
ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਬੁਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਹੱਕ
ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਜੇਰ ਜਬਰੀ
ਕਰਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਨ
ਖੋਹ ਲਓ ਤੇ ਇਸ ਪਾਪ ਦੀ ਕੋਢੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ
ਸਮਝ ਕੇ, ਵਰਤੋ। ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਸੱਤਿ
ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿੱਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਅੱਗੇ ਜਗਤ
ਦੀ ਬਦੀ ਆ ਦਿਸੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਮੂਰਤ ਹੋ
ਕੇ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਿਆ -

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੂੜੁ ਚੂਹੜਾ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰ ਮਲੁ ਮੁਖਿ ਸੁਧੀ ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ ॥
ਰਸ ਕਸ ਆਪੁ ਸਲਾਹਣਾ ਏ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ॥ ੧ ॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥
ਉਤਮ ਸੇ ਦਰਿ ਉਤਮ ਕਹੀਅਹਿ
ਨੀਚ ਕਰਮ ਬਹਿ ਰੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ ॥
ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ ॥
ਏਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੨ ॥
ਜਿਤੁ ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਸੁਣਿ ਮੁਰਖ ਮਨ ਅਜਾਣ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇ ਭਲੇ ਹੋਰਿ ਕਿ ਕਹਣ ਵਖਾਣ ॥ ੩ ॥
ਤਿਨ ਮਤਿ ਤਿਨ ਪਤਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ
ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹਣਾ ਅਵਰ ਸੁਆਲਿਉ ਕਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ ਨ ਨਾਇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
ਅੰਗ- ੧੫

ਇਸ ਦੀ ਮਧੁਰ ਧੁਨੀ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਭਾਵ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ
ਦੇ ਮਨ ਮੋਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਰੋ ਕੇ ਬੋਲੇ -

ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਸਾਡਾ ਹੁਣ ਪਾਰ
ਉਤਾਰਾ ਕਰ, ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸ ਕਰ।
ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਕੀਤੇ ਅਨਕੀਤੇ ਕਰ ਦੇਹ, ਕਿਵੇਂ ਮਿਹਰ
ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ।

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਪਛੁਤਾਵੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ
ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ- ਤੁਹਾਡੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ
ਤਾਂ ਬਿਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਛੁਤਾਵਾ
ਕਰੋ ਤੇ ਇਹ ਕਿਰਤ ਛੇੜ ਦਿਓ।

ਠੱਗ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ
ਕਿਰਤ ਸਾਡੀ ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਹੈ, ਬਾਲਪਨੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ, ਨਹੀਂ-
ਨਹੀਂ, ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਅਸਾਂ ਇਹ ਕਿਰਤ ਸਿਖੀ ਹੈ,
ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੇਸ਼ਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦੇ ਪੱਥਰ
ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਜਿੱਡਾ ਕਿ ਮਹਾਨ ਕੌਤਕ ਅਜ ਆਪ ਨੇ
ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਏਡੇ ਪਰਤੱਖ ਤੇ ਮਹਾਨ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਤੱਕੇ
ਬਿਨਾਂ ਸਾਡੇ ਪੱਥਰ-ਦਿਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੰਘਰ ਸਕਦੇ।
ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੋ,
ਕਿਰਤ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਕਿੰਜ ਕਰੀਏ? ਜਿਵੇਂ
ਫੁਰਮਾਓ ਕਰਾਂਗੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਤੁਹਾਡੇ ਲਾਗੇ ਭੋਆਂ (ਜ਼ਮੀਨਾਂ) ਪਈਆਂ
ਹਨ ਵਿਰਲਾ ਕਿਤੇ ਖੇਤ ਹਰਾ ਦਿਸਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਥੋੜ੍ਹੀ
ਦੂਰ ਬਨ ਹੈ ਸੁਹਣਾ, ਸਾਵਾ ਤੇ ਸੁਹਾਵਾ; ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰੋ,
ਭੋਹਾਂ ਵਾਹੋ, ਬਨ ਕੱਟੋ ਤੇ ਮਲਗੁਜ਼ਾਰਾਂ ਬਣਾ ਲਓ।
ਸਰੀਰ ਤੁਹਾਡੇ ਤਕੜੇ ਹਨ, ਤਕੜਿਆਂ ਲਈ ਕਿਰਸਾਣੀ
ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ
ਕਰਕੇ ਖਾਓਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਉ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ, ਜੋ ਦਾਤ
ਅਸਾਂ ਬਖਸ਼ਣੀ ਹੈ ਸੋ ਸੰਭਲੋਗੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕੀਤੇ
ਹੋਏ ਬਖਸ਼ੀਣਗੇ, ਨਾ ਅੱਗੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਬੀਜ
ਹਰੇ ਹੋਣਗੇ।

ਠੱਗ - ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਰੋਗੇ ਕਰਾਂਗੇ, ਇਕ ਵਾਰੀ
ਆਖੋ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਬਖਸ਼ੇ। ਹੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ
ਤਾਰਨਹਾਰ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਛੁਡਾਇਆ ਹਈ ਤਿਵੇਂ

ਕੁਈ ਨਜ਼ਰ ਪਾ ਤੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਜੇ ਧਨ ਤੁਸਾਂ ਪਾਸ ਮਾੜੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਲੁਟਾ ਦਿਓ ਭਲੇ ਅਰਥ ਗਰੀਬਾਂ, ਲੋੜਵੰਦਾਂ, ਅਤਿਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ। ਜੇ ਕੁਛ ਕਿਸੇ ਦਾ ਥਹੁ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਚਾ ਦਿਓ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਨੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਧਨ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਧਰੇ ਤੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਬਿਨਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ -

ਜੀ ਅਸਾਂ ਕਉ ਨਾਉਂ ਧਰੀਕ ਕਰ।

ਅਰਥਾਤ ਸਾਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਹਿ। ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹ ਕਿਰਤ ਛੱਡ ਦਿਤੀ। ਜੇ ਕੁਛ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸੀ, ਸੋ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਭਲੇ ਅਰਥ ਲਾ ਦਿਤੀ।

ਮਾਨੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਰੀ।
ਦਰਬ ਲੁਟਾਇ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਬਰੀ।
ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਸਭ ਗ੍ਰਾਮਾਂ।
ਪੂਰਬ ਕੋ ਤਜਿ ਦਯੋ ਕੁਕਾਮਾਂ।
ਧਰਮਸਾਲ ਮਿਲ ਸਕਲ ਸਵਾਰੀ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਭੈ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮੁ।
ਸਿਖੀ ਰੀਤਿ ਲੀਨਿ ਅਭਿਰਾਮੁ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਕਰਾਮਾਤ ਦੱਸਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨੈਣਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੈਣ ਨਾਲ ਕੀਹ ਅਚਰਜ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਘੋਰ ਪੱਥਰ ਮੋਮ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਪੈ ਗਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੂਰ ਕਰਾਈ, ਅੱਗੋਂ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੇ ਲਾਇਆ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਸੱਚੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਧਸੇ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਰਸੇ। ਉਸ ਪਾਪ ਵਸਤੀ ਵਿਚ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਵਾਈ। ਜਿੱਥੇ ਅੱਗੇ ਲੋਕੀਂ ਮੁੱਠੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਥੇ ਸੇਵਾ ਭਾਉ ਭਗਤੀ, ਆਦਰ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਧਰਮਸਾਲ ਇਕ ਅਸਚਰਜ ਆਸ਼ਰਮ ਨੇਕੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਟੇਰਿਆ ਸੀ। ਕੁਛ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਥੇ ਠਹਿਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਵਸਤੀ ਨੂੰ ਪੁੰਨਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਇਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਅੱਗੇ ਟੁਰੇ। ਇਹ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਲ ਦਾ ਅਜਬ ਰੌ ਹੈ ਕਿ ਘੋਰ ਪਾਪੀ ਜਦ ਪੁੰਨੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਹਾਨ ਪੱਕੇ ਪੁੰਨੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਬਸ ਕਰਿ ਤਿਹ ਆਨਾ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਨਾ।
ਬਖਸ਼ੇ ਸਰਬ ਪਾਪ ਤਿਨ ਕੇਰੇ।

ਬਹੁਰ ਚਲਾਏ ਪੰਥ ਭਲੇਰੇ।
ਬਿਦਾ ਭਏ ਮਿਨ ਤੇ ਬਰਿਆਈ।
ਆਗੇ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ।
ਮਹਾਂ ਅਘੀ ਜਿਨ ਜਗਤ ਉਧਾਰੇ।
ਤਿਨ ਦਰਸਨ ਪਰ ਕਵਿ ਬਲਿਹਾਰੇ।

28. ਭਾਈ ਸੂਜਾ

ਇਥੋਂ ਟੁਰ ਕੇ ਸਨੇ-ਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਗੀਰਥੀ ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਆਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕੀ ਮਕਸੂਦਾਬਾਦ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਥੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਅੰਡੀਆਂ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਦੁਪੱਟੇ ਤੇ ਸਾਫੇ ਆਦਿਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੰਗਾ ਵੱਡਾ ਨਗਰ ਹੈ; ਕਦੇ ਇਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਕੁਛ ਦਿਨ ਡੇਰਾ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਏ। ਅਨੇਕਾਂ ਦੇ ਮੰਦ ਕਰਮ ਛੁੱਟ ਗਏ ਤੇ ਅਨੇਕ ਸੁਭ ਕਰਮੀ ਤੇ ਨਾਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਨਾਮ ਰੰਗ ਇਕ ਜੜੀਏ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀ ਸੂਜਾ। ਇਹ ਸੱਜਣ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਤੇ ਭਲਿਆਈ ਦਾ ਖੋਜੀ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਥਾਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਠੰਢ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਟੇਕ ਬੱਧੀ ਰੋਜ਼ ਦਰਸਨ ਕਰੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੇ ਤੇ ਵੱਧ-ਵੱਧ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਧਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ, ਇਥੋਂ ਤਾਂਈ ਕਿ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਨ ਨਾਮ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਰਸੀਆ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਇਸ ਅੰਦਰ ਐਸਾ ਧਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਉਸਤਤ ਦੇ ਰਚੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਛੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਰਸਿਆ ਸਭ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸੇ।
ਨਾਮ ਅਮੋਲਕ ਪਾਇਆ ਕਾਰਜ ਭਏ ਰਾਸੇ।
ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਜਿਸ ਗਾਵਤੇ ਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਏਹ।
ਜਿਨਕੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਭਇਓ ਮੈਂ ਮੁਕਤ ਸੰਦੇਹ।
ਕੱਚਾ ਰੰਗ ਉਤਾਰਿਕੈ ਸੁਭ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਤੇ ਅਮਰਾਪਦ ਪਾਇਆ।

ਇਸ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੱਡ ਦਿਤਾ। ਸੂਜੇ ਭਗਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਉਲਾਦ ਅਜੇ ਓਥੇ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ....!'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ (1487-1499)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਸਮੇਂ 'ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਪੈਰ ਧਰੇ ਪੂਜਾ ਆਸਣ ਥਾਪਣ ਸੋਹਿਆ' ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ, ਉਹ ਥਾਂ, ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਵਜੋਂ ਪੂਜਨੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਇਸ ਮਹਾਨ ਉਤਸਵ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਆਖਰੀ ਮੁਕਾਮ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛਹੁ ਪਾ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪੂਜਨੀਕ ਧਰਤੀ ਬਣ ਗਈ ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ 12 ਸਾਲ ਸੰਨ 1487 ਤੋਂ 1499 ਈ. ਤਕ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਅਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ-

ਪਹਿਲੀ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਗਰੀਬਾਂ, ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ - ਨਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਤੋਂ - ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਰ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣੀ ਅਵੱਸ਼ਕ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਵੀ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਵਿਚ (ਪੰਨਾ 221) ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ-

ਕਪੂਰਥਲਾ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਫੇਦ ਵਈਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਇਕ ਨਗਰ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੋਂ 16 ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ, ਇਹ ਈ. 11ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨਖਾਨ ਲੋਧੀ ਨੇ (ਜੋ ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ) ਵਸਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਜੋ ਰਾਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ - 'ਤੇਰਾ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਹਾਂ।' ਕਹਿ ਕੇ ਤਰਾਜੂ ਨਾਲ ਤੋਲਦੇ ਹੋਏ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੱਖਣੀ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਹਨ -

1. ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸੰਤ ਘਾਟ - ਵੇਈਂ ਦਾ ਉਹ ਘਾਟ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਟੁੱਬੀ ਮਾਰ ਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਦਾਸੀ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ।

2. ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੱਟ ਸਾਹਿਬ - ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰਾਮੀ ਦੇ 11 ਵੱਟੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਹਨ। 20 ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਲੋਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ।

3. ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਿਬ - ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਲੇਖਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਤਿੰਨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ।

4. ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ - ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਜਨਮੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ 13 ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

5. ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਧਰਮਸਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ - ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ਭੱਲੇ ਪਿੰਡ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਥੇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਾਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

6. ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ - ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਲ ਕਰੀਬ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਿਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਬੇਰੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਨਾਭਾ ਵਲੋਂ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਤੀਹ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ।

ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਲੋਧੀ ਪਾਸ ਆਮਿਲ (ਉੱਚ-ਅਧਿਕਾਰੀ) ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆਉਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਿਥੇ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਭ ਦੇਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਾਣਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਬੀਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦੇ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾ ਕੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵੋਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਭਲੀਏ ਲੋਕੇ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਕਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਸੰਵਾਰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕਾਰਜ ਕਰਾਂਗਾ। ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਬੋਲੇ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਇਥੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜਹਾਨ ਸੁੰਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਚਲੋ। ਇਹ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਵੀ ਦ੍ਰਵ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਭਲੀਏ ਲੋਕੇ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਜਾ ਲੈਣ ਦੇ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲਵਾਂਗਾ। ਤਾਂ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਬੜਾ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ।

ਏਦਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਅਤੇ ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਪਾਸ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿਥੇ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤਖਾਨ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ। ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਹ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਾਰਸੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਮਾਹਰ ਹਨ ਤੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵਹੀ ਖਾਤਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦਾ ਸਟੋਰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਮੋਦੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਉਹ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ, ਗਰੀਬ ਗੁਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਏ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਵੀ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਰਬਾਬ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ,

ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸੰਗਤ ਜੁੜਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਸੰਗਤ ਸੀ ਜਿਥੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਬਦ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਈਰਖਾ ਭੁਲ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬੀ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਲਸੀਆਂ ਦੇ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਲੱਗਭੱਗ 12 ਸਾਲ ਰਹੇ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ। ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਹੋਇਆ।

ਰੂਹਾਨੀ ਅਨੁਭਵ-ਮਿਲਾਪ

ਆਪ ਜੀ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਵੇਲੇ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ, ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ-ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਰੱਬੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਐਸੀ ਟੁੱਬੀ ਲਾਈ ਕਿ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਸੇਵਕ ਵੀ ਉਡੀਕ-ਉਡੀਕ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ, ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਫੈਲ ਗਈ। ਨਵਾਬ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿੱਤ ਰੱਬੀ-ਨੂਰ ਵਿਚ ਮਖਮੂਰ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ, ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਾਂ। ਜਾਉ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਵੰਡੋ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰੋ। ਰੱਬੀ-ਪਿਆਰ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਰੱਬੀ ਨਾਮ, ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ, ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਮਿਹਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਸੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ -

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ॥

ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੪

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰੱਬੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ, "ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।" ਜਪੁ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥ ਹੈਥੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰੱਬੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਨਾਨਕ, ਜਿਸ ਤੇ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮਿਹਰ, ਜਿਸ ਤੇ ਤੇਰਾ ਕਰਮ, ਤਿਸ ਪਰ ਮੇਰਾ ਕਰਮ, ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਪਰਮ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਪਰਮ ਗੁਰੂ।" ਐਨੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੇ ਰੱਬੀ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਮੁੜ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ।

ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸਰਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਈਂ ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ, "ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ।" ਲੋਕ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ, ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹੋ ਬੋਲਦੇ, "ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਨਸਾਨ ਹਨ, ਇਕ ਰੱਬ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਭਾਈ-ਭਾਈ ਹਨ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਹੀਂ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ, ਨਫਰਤ ਤੋਂ ਦੂਰ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵਿਚ। ਉਲਮਾ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਰੋਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪੁੱਜੀ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ। ਅਦਬ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਕਾਜ਼ੀ ਬੋਲਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ, ਅਤੇ ਏਥੋਂ ਦੇ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੱਤਕ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਜਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ-

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ
ਕਹਾਵੈ ॥ ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ
ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥ ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣ ਜੀਵਣ
ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥ ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ
ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥ ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ
ਮਿਹਰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੧

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ
ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥ ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ
ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ
ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ
ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ਗਲੀ ਭਿਸਤਿ ਨ ਜਾਈਐ ਛੁਟੈ ਸਚੁ
ਕਮਾਇ ॥ ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ
॥ ਨਾਨਕ ਗਲੀ ਕੂੜੀਈ ਕੂੜੇ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੧
॥ ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥ ਪਹਿਲਾ
ਸਚੁ ਹਲਾਲੁ ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ ॥ ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ
ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥ ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ
ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੈ
ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਇਕਿ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ
ਵਣਜਦੇ ਇਕਿ ਕਚੈ ਦੇ ਵਾਪਾਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਤੁਠੈ ਪਾਈਅਨਿ
ਅੰਦਰਿ ਰਤਨ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਲਧਿਆ ਅੰਧੇ
ਭਉਕਿ ਮੁਏ ਕੂੜਿਆਰਾ ॥ ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੈ ਪਚਿ ਮੁਏ ਨਾ ਬੁਝਹਿ
ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਇਕਸੁ ਬਾਝਹੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਕਿਸੁ ਅਗੈ ਕਰਹਿ
ਪੁਕਾਰਾ ॥ ਇਕਿ ਨਿਰਧਨ ਸਦਾ ਭਉਕਦੇ ਇਕਨਾ ਭਰੇ ਤੁਜਾਰਾ
॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰੁ ਧਨੁ ਨਾਹੀ ਹੋਰੁ ਬਿਖਿਆ ਸਭੁ ਫਾਰਾ ॥
ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਕਰਾਏ ਕਰੇ ਆਖਿ ਹੁਕਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥
੨ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੦-੧੪੧

ਕਾਫੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇ ਐਸਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਪਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ, ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਨਮਾਜ਼ ਉਪਰੰਤ ਕਾਜ਼ੀ ਬੋਲਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ?

ਗੁਰੂ ਜੀ, "ਨਮਾਜ਼ ਕਿਸ ਸੰਗ ਪੜ੍ਹਦਾ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਘਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨਵ-ਜੰਮੇ ਵਛੇਰੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਟੋਏ ਵਿਚ ਨਾ ਗਿਰ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਸੱਚ ਸੁਣ ਕਾਜ਼ੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਵਾਬ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਸੀ? ਦੋਵੇਂ ਸੱਚ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।

ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਲਾਪ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਲੀਨ, ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ -

ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋਧਨ ਧਰਤ ਲੁਕਾਈ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸੱਤ ਸਿਧਾਂਤ

ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਮੱਧ-ਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਘਟਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੇ ਸਾਰਥਕਾ ਕਦੇ ਵੀ ਮੱਧਮ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸੰਨ 1498 ਈ. ਤੋਂ 1521 ਈ. ਤੀਕ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੇ ਵੰਡਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਤੇ ਧਰਮ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਰ ਪਾਸੇ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਪਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1521 ਈ. ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ 'ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ' ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਨਾਨਕ ਦੇਵ' ਕਹਿ ਕੇ ਪਿਆਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਥਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਨਾਨਕ ਨਾਥ' ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪੀਰ, ਫਕੀਰ ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ' ਸਨ।

ਜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਲਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਮੰਨੀ-ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਬਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਿਆਣਪ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਤੱਤ ਹੀ ਬਾਬੇ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ। ਇਹੋ ਦੋ ਤੱਤ 'ਦੇਵ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਡਾ. ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਜੀ ਨੇ 'ਦੇਵ' ਦੇ ਅਰਥ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਦਾਤਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਭਾਵ ਨਾਥ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵੀ ਹਨ। ਨਾਥ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਹੈ। ਨਾਥ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਅਲੌਕਿਕ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ੀ, ਮੁਨੀ, ਜੋਗੀ ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਘੱਟ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ, ਸਾਧਾਂ, ਸਿੱਧਾਂ, ਬੁੱਧਾਂ, ਨਾਥਾਂ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਸਭ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਬਾ, ਦੇਵ ਤੇ ਨਾਥ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਕੇ ਵਰਤੇ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਾਖੀ

ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਸ਼ਬਦ ਬੜਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 'ਤੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਬਾਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਅਲੌਕਿਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਹਿਰਦਾ ਵੀ ਕੇਵਲ ਇਸ ਬਾਬੇ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਚ-ਨੀਚ, ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਜਾਤ, ਰੰਗ, ਰੂਪ, ਇਲਾਕੇ, ਬੋਲੀ, ਮਾਰਗ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਸਾਂਝੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਭ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸਭ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤੱਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਰੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ - 'ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛੁਪ ਗਏ।' ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਕ ਗਰਜ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਰਜ ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਂਕ ਮਿਰਗ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਨੱਠ ਉੱਠੇ 'ਸਿੰਘ ਬੁਕੇ ਮ੍ਰਿਗਾਵਲੀ ਭੰਨੀ ਜਾਏ।' ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਐਸਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ 'ਅਥਰਬਣੀ ਭਾਰ' ਲਹਿ ਗਿਆ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਅਥਰਵਣ ਦਾ ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ - 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਰਿ ਅਥਰਵਣ ਤਾਰਾ।'

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛੁਪਿਹ' ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਤਾਰੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਵੈਸੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਨਾਲ ਤਾਰੇ ਛੁਪਦੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਾਰਾ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਫਲਸਫੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੱਤੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਨ, ਤਾਰਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਤਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੇ ਹਨ। ਮਹਾਨ ਹਨ; ਪਰ ਸਾਡੀ

ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇਤਨੇ ਦੂਰ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਸਾਡਾ ਰਸਤਾ ਰੌਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਘ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨਹੀਂ ਪਕਾ ਸਕਦੀ, ਸਾਡੇ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਸੁਕਾ ਸਕਦੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰੌਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੀਆਂ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਤੇ ਨਿੱਘ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਉਹ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਸੀ, ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਪਕਾਂਦਾ ਸੀ, ਬੀਮਾਰੀ ਲਈ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਤਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਸਾਫ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਫਿਲਾਸਫੀ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਇਤਨੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸੀ ਜਿਤਨਾ ਸੂਰਜ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਹੋ ਇਸ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬੋਲ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਰਜ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗਾਵਲੀ ਭੱਜ ਤੁਰਦੀ। ਇਹ ਮ੍ਰਿਗਾਵਲੀ ਕੀ ਸੀ? ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਗਾਵਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਧਰਮ ਦੇ ਉਹ ਬਣੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਰਸਮਾਂ, ਰੀਤਾਂ, ਕਰਮਾਂ, ਸ਼ਗਨਾਂ, ਦਾਨ-ਪੁੰਨ, ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਮਾਇਆ ਧਨ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਤੇ ਮੌਜਾਂ ਉਡਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਮ੍ਰਿਗਾਵਲੀ ਉਹ ਹਾਕਮ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ 'ਤੇ ਪਲਦੇ ਸਨ, 'ਰਾਜੇ ਸੀਂਹ ਮੁਕੱਦਮ ਕੁਤੇ' ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਮ੍ਰਿਗਾਵਲੀ ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ, ਪਾਂਧੇ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੌਲਵੀ ਵੀ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਮ੍ਰਿਗਾਵਲੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਖੂਨ ਚੂਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਗਲਤ ਝਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਸੀ, ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਵੰਗਾਰ, ਨਿਆਂ ਦੇਣ ਤੇ ਲੈਣ ਲਈ ਤੀਬਰਤਾ ਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਰਮ-ਪਾਖੰਡ, ਰਸਮਾਂ, ਰੀਤਾਂ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਤਨਾ ਦਲੀਲ ਯੁਕਤ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸੀ, ਉਹ ਭਰਮ-ਪਾਖੰਡ ਤੋਂ ਇਤਨਾ ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ ਨੱਸਣਾ ਹੀ ਪਿਆ। ਇਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਪੱਖ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਵਾਰ ਆਸਾ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਾਰ ਆਸਾ ਨਿਖੇੜ ਕਰਦੀ

ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਕੁਝ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਅਥਰਬਣੀ ਭਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਨਿਰੰਕਾਰ

ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਏਕੰਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਸਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਅਪ੍ਰਗਟ ਸੀ। ਉਹ ਸਤਾ ਵਿਚਾਰ, ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਕਲਪ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰ ਅਸਲੀਅਤ, ਸਤਾ ਜਾਂ ਹਸਤੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ, ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਕਲਪ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਦੇਖੇ ਸੁਣੇ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਵਿਚਾਰ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਕਲਪ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੀ ਵਿਚਾਰ, ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਕਲਪ ਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਮਿਠਾਸ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਏਕਤਾ, ਨਿਰਭੈਤਾ, ਮਹਾਨ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ; ਕਿਸੇ ਸਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ 'ਨਿਰੰਕਾਰੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਨਾਨਕ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਾਨਕ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕਥਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਕੋ ਹੈ। 'ਨਿਰੰਕਾਰੀ' ਕਿਸੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਕਲਪ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੈ। 'ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ' ਹੈ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰੇ ਤੱਤ, ਵਿਚਾਰ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਖਿਆਲ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਆਸ਼ਕ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਾਮ-ਰੂਪ, ਆਕਾਰ-ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਾਨਤਾ ਵਾਲਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਰੂਪ-ਭਾਵ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਰ ਧਰਮ ਇਹ ਮੰਨ ਲਵੇ ਕਿ ਉਹ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਇਕ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਸਮਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹਨ, ਆਕਾਰ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਹਸਤੀ ਹੈ। ਹਰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹਸਤੀ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੂਜਨੀਕ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰ-ਵਿਅਕਤੀ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੂਜਨੀਕ ਸਥਾਨ, ਪੂਜਨੀਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਪੂਜਨੀਕ ਕਰਮ, ਧਰਮ ਭੇਖ, ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਆਦਿ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਰੂਪ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ 'ਧਰਮ' ਨਹੀਂ। ਧਰਮ ਤੇ ਕਿਸੇ ਭਾਵਨਾ, ਬਿਰਤੀ, ਕੀਮਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਗੁਰ-ਵਿਅਕਤੀ' ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਧਰਮ ਹੈ; ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਧਰਮ ਹੈ; ਤਗ ਕੜੇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਕੜਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੱਕਾਰ ਕੁਝ ਭਾਵਨਾ, ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ, ਉਸ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਨਾਮ-ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ। ਹਰ ਨਾਮ ਰਾਮ, ਰਹੀਮ, ਦਿਆਲ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪਿੱਛੇ ਭਾਵਨਾ, ਵਿਚਾਰ, ਸੰਕਲਪ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਇਹੋ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਕਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਨਾ ਬਣੇ, ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਬਣੇ। ਇਹੋ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਆਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ-ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਮੁੰਦਾ, ਸੰਤੋਖ, ਸਰਮ, ਪਤ, ਝੋਲੀ; ਧਿਆਨ ਦੀ ਬਿਭੂਤ, 'ਮਨ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ' ਆਦਿ ਐਸੇ ਸਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਇਹੋ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਕਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ, ਆਕਾਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੁੱਕੇ ਵਿਚਾਰ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ। ਮੁੰਦਾ, ਝੋਲੀ, ਖਿੰਬਾ, ਮੁੱਲਾ, ਤਗ ਆਦਿ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਆਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸਮਝਣੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਸਪਿਰਟ ਨੂੰ ਪੂਜਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਵਨਾ ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਿਆਨ ਲਿਵ ਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਨੀਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪੂਜਨੀਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਜਨੀਕ ਤੋਂ ਜ਼ੋਰ ਹਟਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਵਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਪੂਜਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਦਿਤਾ। ਪੂਜਨੀਕ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਪਵਿੱਤਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ, ਸੰਕਲਪ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦੇ ਹਨ। ਸਥਾਨ, ਦਿਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ, ਭੇਖ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਪੂਜਨੀਕ ਬਣਾ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। 'ਵਾਰ ਆਸਾ' ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਉਹ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਪੂਜਨੀਕ' ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਵਿੱਤਰ-ਪਾਵਨ ਭਾਵਨਾ

ਹੈ। ਤਗ ਧੋਤੀ, ਟਿਕਾ, ਜਪਮਾਲੀ, ਪੁੰਨ-ਦਾਨ, ਸ਼ਰਾਧ, ਸ਼ਰੂ ਸ਼ਰੀਅਤ, ਜੰਗ, ਭੇਖ ਕੇਵਲ ਪੂਜਨੀਕ ਹਨ; ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਵਨ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਏਕੰਕਾਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਵੇਦ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਲਕਬ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। 'ਨਿਰੰਕਾਰੀ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਜਾਂ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਸੰਕਲਪ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ -

ਪਤਿ ਵਿਣੁ ਪੂਜਾ ਸਤ ਵਿਣੁ ਸੰਜਮੁ ਜਤ ਵਿਣੁ ਕਾਹੇ ਜਨੇਉ॥
ਨਾਵਹੁ ਧੋਵਹੁ ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਵਹੁ ਸੁਚ ਵਿਣੁ ਸੋਚ ਨ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੦੩

ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਤਿ, ਸਤ ਅਤੇ ਜਤ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੌਮ ਆਮ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਇੱਜ਼ਤ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਧਰਮ ਨਿਸਫਲ ਹੈ। ਇੱਜ਼ਤ ਜਾਂ ਪਤਿ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਰਾਜਸੀ ਇੱਜ਼ਤ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਹੈ; ਸਮਾਜਿਕ ਇੱਜ਼ਤ ਸ਼ਰਾਫਤ ਹੈ ਆਦਿ। ਜਿਹੜੀ ਕੌਮ ਅਖੌਤੀ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਿ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਗੈਰਤ, ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਉਹ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਉਹ ਹੀ ਪੂਰਨ ਹੈ ਜੋ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਕੇ।

ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਸੰਜਮ ਹੈ। ਸੰਜਮ ਦਾ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਜ਼ਬਤ ਹੈ, ਸੰਜਮ ਦਾ ਭਾਵ ਬ੍ਰਤ ਵੀ ਹੈ। ਅਹਿੰਸਾ ਵੀ ਬ੍ਰਤ ਹੈ। ਅਹਿੰਸਾ ਪਰਮੇ ਧਰਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬੜਾ ਉੱਚਾ ਸੰਜਮ ਹੈ। ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਹਿੰਸਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਹਿੰਸਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਨ-ਬਚਨ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਹੈ ਪਰ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀ ਇਕ ਹੱਦ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੌਮ ਅਹਿੰਸਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਤ ਭਾਵ ਸਚਾਈ ਦਾ ਖੂਨ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਉਹ ਬ੍ਰਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਉਦੋਂ ਅਹਿੰਸਾ ਹੀ ਹਿੰਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਸੱਚ ਤੇ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ

ਲਈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਅਹਿੰਸਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਹੈ। ਸਤੁ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜੋ ਧਰਮ ਸਤ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਾਹਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸੇ ਪੰਕਤੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਅੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾ ਇਕੋ ਹੈ। ਜਤੁ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਸਪਿਰਟ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅੰਦਰਲੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਜਨੇਊ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਜਤੁ ਜਾਂ ਮਨ ਬਚਨ ਕਰਮ ਦਾ ਜ਼ਬਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜਨੇਊ ਅਰਥਹੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਦਾ ਤੀਜਾ ਤੱਤ ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਹੈ।

ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ। ਉਥੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਨੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਗੈਰਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਸੱਚ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਾਹਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਉਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਚਰਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ 'ਸਤਿ ਸੁਹਾਣ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ' ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਰੇਸ਼ਟਤਮ ਹੋਣੀ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਕੌਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਤੁਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੰਕਲਪ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਲੋਚਨਾਵਾਂ ਤੇ ਲਗਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸੱਤ ਸੁਪਨੇ, ਆਦਰਸ਼, ਸੰਕਲਪ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਇਸ ਹੋਣੀ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜੋ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਣਗੇ, ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਣਗੇ।

ਉਹ ਸੱਤ ਕੌਣ ਇਹ ਹਨ -

ੴ	ਏਕਤਾ
ਸਤਿਨਾਮੁ	ਸੱਚ
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ	ਕਿਰਤ
ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ	ਸਮਾਨਤਾ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ	ਸੌਂਦਰਯ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ	ਸਵਾਧੀਨਤਾ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥	ਸ਼ੀਲਤਾ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਤ ਕੌਨ ਮਿਲ ਕੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਹਨ। ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਪੁ, ਵਾਰ ਆਸਾ, ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ, ਓਅੰਕਾਰ ਆਦਿ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਸੱਤ ਅੰਗੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ।

ਏਕੰਕਾਰ

'ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ' ਇਕ ਪਰਮ-ਸਤਿ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲੋਂ ਇਹ ਉਸ ਮਾਨਵੀ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਵਿਤਕਰੇ, ਵੰਡੀਆਂ, ਤਕਸੀਮਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਧੜਿਆਂ, ਫਿਰਕਿਆਂ, ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਪਾਤੀਆਂ, ਬੋਲੀਆਂ, ਸਭਿਆਤਾਵਾਂ, ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਭੂਗੋਲਿਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੰਡੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਰੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੇ ਫਰਕ ਵਿੱਥ-ਵਿਤਕਰੇ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਬਾਹਰਲੀ' ਗੱਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤੇ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੀ ਅਸਲੀਅਤ ਮੰਨ ਕੇ, ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਇਕ' ਮੰਨੀ ਜਾਏਗੀ। ਭਾਵ ਏਕਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਧੜਕਦੀ ਏਕੰਕਾਰੀ ਅਸਲੀਅਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਨਾਲੋਂ ਸੂਤ੍ਰਧਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸੂਤ੍ਰਧਾਰ ਇਕੋ ਹਨ।

'ਸੋਦਰੁ' ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ 'ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ' ਦਾ ਹੈ। 'ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬ' ਹੈ - 'ਏਕੰਕਾਰ', ਉਹ 'ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ, ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ' ਹੈ; ਉਹ ਰਚਨਾ ਰਚਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ - ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ, ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉਸ ਨੇ ਸਾਜੀ ਹੈ; ਰਚਨਾ ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ-ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਹੁਕਮ-ਭਾਣੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ; 'ਏਕੰਕਾਰ' ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦੀ 'ਰਜਾ' ਵਿਚ - 'ਨਾਨਕ ਰਹਣ

ਰਜਾਈ।'

'ਸੋਦਰ' ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਗਨ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ 'ਏਕਤਾ' ਬਲਵਾਨ ਹੋਵੇ। 'ਸੋਦਰ' ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਸੀ। 'ਸੋਦਰ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਏ' - ਮਹਾਨ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਰਾਵੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਜਾਂ ਖੱਬੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਾਲੀ ਥਾਵੇਂ ਆ ਬੈਠਦੇ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਲਾ ਦਿੰਦੇ। 'ਓਅੰਕਾਰ' ਬਾਣੀ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਆਸਤਕ ਮੱਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਸੰਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਮਤਿ ਵੀ ਆਸਤਕ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਵੀ ਆਸਤਕ ਹੈ ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਅੰਤਰ ਵੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਮਤਿ ਸ਼ਾਖਾਂ ਤੋਂ ਪੇੜ ਵੱਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਪੇੜ ਤੋਂ ਸਾਖ ਵਲ ਗਇਆ ਹੈ; ਬ੍ਰਹਮਣਮਤਿ ਅਨੇਕਤਾ ਤੋਂ ਏਕਤਾ ਵੱਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਨੇ ਏਕਤਾ ਤੋਂ ਅਨੇਕਤਾ ਦੇਖੀ ਹੈ; ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਕਾਦਰ ਵਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਦਰ ਤੋਂ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲ ਗਿਆ ਹੈ; ਬ੍ਰਹਮਣਮਤਿ ਵਿਸਥਾਰ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਮਤਿ ਹੈ - ਗੁਰਮਤਿ ਏਕਤਾ, ਅਖੰਡਤਾ, ਅਭੰਜਤਾ ਦਾ ਮਤਿ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਣਮਤਿ ਛੇਦਕ ਹੈ। ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਵੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਰਜ, ਤਮ ਸਤ ਵੱਲੋਂ ਏਕ ਵੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਲਈ 'ਏਕ' ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ, ਓਕੰਕਾਰ ਮਗਰੋਂ ਹੈ। 'ਓ' ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੇ ਹਨ -

ਓਅੰਕਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਤਪਤਿ ॥

ਓਅੰਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿਨਿ ਚਿਤਿ ॥

ਓਅੰਕਾਰਿ ਸੈਲ ਜੁਗ ਭਏ ॥

ਓਅੰਕਾਰਿ ਬੇਦ ਨਿਰਮਏ ॥

ਅੰਗ- ੯੨੯

ਓਨਮ ਅਖਰ ਸੁਣਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਓਨਮ ਅਖਰੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੦

'ਓਨਮ ਅਖਰੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਰੁ' ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। 'ਸਾਰ' ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ, ਸੋਮਾ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ 'ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਇਕ ਜੋਤੀ' ਦੇਖੀ; 'ਏਕੇ ਭਵਰ ਭਵੈ ਤਿਹੁ ਲੇਇ' ਦੇਖਿਆ ਤੇ 'ਉਰਮ ਪੂਰਮ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ' ਦੇਖਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ 'ਏਕੰਕਾਰੀ-ਏਕਤਾ' ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਣੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਤੜਪ 'ਏਕਤਾ' ਹੈ।

ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿ ਆਹ ਨੱਥ ਹੈ, ਮਛਲੀ ਹੈ, ਗਲ ਦਾ ਹਾਰ ਹੈ, ਆਹ ਚੂੜੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਆਹ ਕਾਂਟੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਇਹ ਤਾਂ ਸੋਨਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸੀਗਾ ਸਾਰਾ। ਰੂਪ ਹੀ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਸੀ ਅੱਡ-ਅੱਡ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਸਰਬੇ ਏਕੁ ਅਨੇਕੈ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਘਟ ਭੁੰਗਵੈ ਸੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੮

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਓਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਰੂਪ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ-ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ -

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਹਾਥ ਪੈ ਨੇਰੈ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੮

ਹੱਥ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਨੇੜੇ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ। ਰੱਬ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ, ਹੁਣ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਬਿਰਤੀ, ਬਿਰਤੀ ਓਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਜੁਗ ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਇੱਥੇ ਬਿਰਤੀ ਬੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਥੱਲੇ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਬਾਰ-ਬਾਰ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਸਾਵਧਾਨ! ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਰੋਮ-ਰੋਮ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਛੋੜ ਕੱਟ ਗਏ, ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰ, ਹੋਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ! ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਾਡਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਹੋਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਪਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਲਵਾਂਗੇ। ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬੋਲੋ।

ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਰਬ ਫੇਰੀ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ

ਸਈਅਦ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਤਾਰੀਖੇ ਅਰਬ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਖਵਾਜਾ ਜੈਨਉਲ ਆਬਦੀਨ ਜੀ ਹਨ, ਅਪਨੀ ਇਸ ਅਰਬੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਰਬ ਫੇਰੀ ਦਾ ਉਲੇਖ ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, "ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟ ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਕਨਦੀਨ ਨਾਲ ਹੋਈ।"

ਪਰਸਪਰ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਰੁਕਨਦੀਨ ਨੇ ਸਲਾਮ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਉੱਤਰ ਮਿਲਿਆ, "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ। ਗੁਰਬਰ ਅਕਾਲ।" ਰੁਕਨਦੀਨ ਨੇ ਪੁੱਛ ਕੀਤੀ, ਆਪ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਕੀ ਹੈ? (ਫਲਾ ਅਲਾ ਮਜ਼ਹਬਹੂ ਜਵਾਬ ਸੀ "ਅਬਦੁਲਾ ਅਲੂ ਲਾ ਮਜ਼ਹਬਹੂ" ਭਾਵ ਮੈਂ ਰੱਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। 360 ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗਾਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਤੁਹਾਡੇ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਜੀ ਬਾਰੇ ਹਦੀਸ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ ਕਿ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ, ਕੁਰੈਸ਼ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਗਏ। ਲੜਕੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲੋਕਗੀਤ ਛੇੜ ਭਜਨ ਗਾਣ ਲੱਗੀਆਂ ਤਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਉਹ ਲੋਕ ਗੀਤ ਗਾਣ, ਰੱਬ ਇੱਜ਼ਤ ਬਖਸ਼ੇਗਾ। ਰੁਕਨਦੀਨ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਯਾ ਰਬੀ ਤਾਹਰੂ ਫੀ ਅਲ ਕਲੂਲ-ਉਲ ਰਬ।" ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਰੱਬ ਦੇ ਭੇਜੇ ਆਏ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਿਉ।

ਫਿਰ ਰੁਕਨਦੀਨ ਨੇ ਤਰਕ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਬਾਲ ਕਟਵਾਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਬਾਲ ਸਾਬਤ ਰੱਖਦੇ ਹੋ।

ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਆਪ ਦਾ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕਹਿਆ ਕੁਰਾਨ ਜੋ ਫੁਰਮਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਚਲਦਾ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ? ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਉ। ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਵੇਖੋ ਪਾਰਾ 2 ਸੂਰਤ ਬੱਦਰ ਰਕੂ 24 ਆਯਤ 195, ਭਾਵ ਹਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਜੋ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਵਾਲ ਮੁੰਡਾਣਾ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ।

ਖ਼ਾਨਾ ਕਾਅਬਾ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਘਰ ਸਮਝਣਾ ਕੁਰਾਨ ਵੀ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੁਦਾ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਫੁਰਮਾਯਾ 'ਨਖਨ ਅਕਰਬ ਵ ਅਲਾਹ ਮਿਨ ਹਬੁਲ ਵਰੀਦ' ਭਾਵ ਮੈਂ ਹਰ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸ਼ਾਹਰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਨੇੜੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰੋਤੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਪੁਕਾਰ ਉਠੇ 'ਮਰਹੱਬਾ! ਲਬੋਂਕ!! ਜਜ਼ਾਕ ਹੁਮ ਅਲਾ ਤਾਅਲਾ!!!' ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਈਐ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਰੱਬ ਤੁਹਾਡਾ ਭਲਾ ਕਰੇ, ਨੇਕੀਆਂ ਬਖਸ਼ੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਸਤਿ ਦੇ ਖੋਜੀ, ਰੱਬ ਦੇ ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ, ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ। ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਵਣ ਵਾਲੇ ਖਜੂਰਾਂ ਦੁੱਧ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਭੇਟਾ ਕਰਦੇ। ਸਭ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ 'ਕਰਤਾਰ ਚਿਤ ਆਵੇ,' ਹੱਕ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੋ। ਆਪ ਦੀ ਮੁਰੀਦਗੀ 'ਗੁਰੂ ਦਰ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ੀ ਗੁਲ ਮੁਹੰਮਦ, ਸ਼ੇਖੇ-ਅਰਬ, (ਖਵਾਜਾ ਜੈਨੂਲ ਆਬਦੀਨ) ਵ ਸਰਦਾਰ ਕਬੀਲਾ ਕੁਰੈਸ਼ ਅਬਨ ਅਸਵਦ, ਸਰਦਾਰ ਕਬੀਲਾ ਬਸੂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਫਿਰ ਗਈ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਕਨਦੀਨ ਨੇ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬੈਂਤ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਆਖਰ ਇਕ ਦਿਨ ਸਜਨਾ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡਾ ਆਵਾਗਵਨ ਮਿਟ ਜਾਏ। ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ -

ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥

ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇਅੈਬ ਪਰਵਦਗਾਰ ॥ ੧ ॥

ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ॥

ਮਮ ਸਰ ਮੁਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਰ

ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾਂ ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ ॥

ਆਖਿਰ ਬਿਅਫਤਮ ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ ਚੂੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ॥੨

॥ ਸਬ ਰੋਜ਼ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ ॥
 ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ ਮਮ ਈ ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ ॥੩॥
 ਬਦਬਖਤ ਹਮ ਚੁ ਬਖੀਲ ਗਾਫਿਲ ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ ॥
 ਨਾਨਕ ਬੁਗੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾਂ ਪਾ ਖਾਕ ॥ ੪॥ ੧॥

ਅੰਗ- ੨੨੧

ਅਰਥ - ਮੈਂ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਮਿਹਰਬਾਨ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਤੇ ਪਾਲਨਹਾਰ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ - ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਭਾਵ ਗੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣੋ, ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਦਿਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜਮ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਿੰਦ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰ, ਭਰਾ, ਭਾਈ, ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਭੀ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ, ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਦੇ ਬੁਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗਰੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕਦੀ ਸੁਭ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਮੰਦਭਾਗੀ ਚੁਗਲ, ਕਮੀਨਾ, ਆਲਸੀ, ਮੰਦਬੁਧ ਤੇ ਢੀਠ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਨਾਨਕ, ਤੇਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਹੋਵਾਂ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਨੇ 300 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਕਨਦੀਨ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਰਾਤ ਮਹੀਨਾ ਸਾਲ ਹਿਜਰੀ 917 ਨੂੰ ਵਸਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਅੰਤ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਉਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ਰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੰਗੂਠਾ ਧੋਣ ਲਈ (ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਲਈ) ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚੂਸ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਧੋਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਬਾਅਦ ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਕਨ ਦੀਨ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਠਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। "ਇਸ ਨੂੰ ਰੰਗ ਮਾਨਣ ਦਿਉ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਰੁਕਨਦੀਨ ਜੋ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਰੱਬੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਦਰਾ ਵਿਚ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਰਸ ਮਾਣਦੇ। ਅਮੀਰ (ਸ਼ਾਹੇ) ਮੱਕਾ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ ਕਿ ਰੁਕਨਦੀਨ ਨੇ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਕਾਫਰ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤਪ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਕੰਦਰਾ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਤਵੇ ਸੁਣਾਏ ਗਏ।

1. ਉਹ ਆਪ ਕਾਫਰ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ ਵੀ ਕਾਫਰ ਹੈ।

2. 30 ਕੌੜੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੇ 11 ਦਿਨ ਫਾਕਾ ਕਸ਼ੀ, ਕੋਠੀ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

3. ਉਸ ਦੇ ਖਵੇਸ਼ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਹੋਵੇ। (ਇਹ ਲੋਕ ਤੀਰਾਹ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।)

4. ਤਮਾਮ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ।

5. ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਕੇ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ ਜਾਵੇ।

6. ਪੁੱਠਾ ਟੰਗਿਆ ਜਾਵੇ।

7. ਰੇਤ ਵਿਚ ਗਲੇ ਤੱਕ ਦੱਬ ਕੇ ਸੰਗਸਾਰ (ਪੱਥਰ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਮਾਰਨਾ) ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਰੁਕਨਦੀਨ ਜੀ, ਜੇਠ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁਗਤਦੇ ਅਡੋਲ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਦ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚੋਂ ਕੱਢਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ।

ਆਖਰ ਬਾਈਵੇਂ ਦਿਨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦੱਬ ਸੰਗਸਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫਤਵਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਰੁਕਨਦੀਨ ਇਲਾਹੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹੇ ਸਿਮਰਨ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਨਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਬਾਈਵੇਂ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹ ਮੱਕਾ ਨੇ ਆਖਰੀ ਬਿਆਨ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਮੰਗਵਾਈ ਗਈ। ਰੁਕਨਦੀਨ ਜੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਟੁੱਟੀ, ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਦੇ ਬਚਨ ਚੇਤੇ ਆਏ। "ਜੇ ਕੁਛ ਤੁਸਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ।" ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੱਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਸਨ। ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਾਇਆ।

"ਰੁਬਾਨੀਆ ਖਤੀਬਾ ਅਲ ਇਮਾਮੇ ਹਜ਼ਰਤ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਮਾ, ਅਲਕਾਮੇਹੂ ਇਨਾ ਹਮ ਫੀਹੇ ਮੁਸਲੇ ਮੂਨ"

ਭਾਵ, ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਮੇਰਾ ਦੀਨ ਇਮਾਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਲਾਮ ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਤਹਿਕੀਮ ਗੋਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇਗਾ ਬਹਿਸ਼ਤ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਕਹਿ ਸਰੀਰ ਛੋੜ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਲੋਕ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਲਿਆਏ ਸਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਪਸਥਿਤ ਸੱਜਣ 'ਚੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਈਮਾਨ ਲੈ ਆਏ। ਹਾਲਾਂ ਤੱਕ ਬੱਧ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਬੜੇ

ਸ਼ੇਰ ਦਿਲ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹਨ। ਮੱਕੇ ਤੇ ਬੈਤੁਲ ਮਕੱਦਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਹੋ ਵਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਟਾ ਜੂਟ ਹਨ। ਜੋ ਚੋਗਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਪੁਰ ਕੁਝ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੰਜ ਸੇਰ ਖਜ਼ੂਰ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਚੋਗਾ ਕਾਰੂੰ ਹਮੀਦ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਰਬ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਮਿਸਰੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਉੱਪਰ ਵੀ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਾਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ। ਅਰਬ ਵਾਲੇ ਚੋਗੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੇ ਲਾ ਹਿਲਾਇਲਾ ਅਲਾ ਸੁਬਹਾਨ ਕਾਆਨੀਕੁਨ ਤੋਂ ਮਿਨ ਜ਼ਾਲਮੀਨ। (ਪੂਜਨ ਯੋਗ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਕੇਵਲ ਹੈ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪਾਪੀ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

*ਅਲ ਹਮਦੁਲ ਇਲ ਲਾਹੇ ਕਬੁਲ ਆਲਮੀਨ
ਅਲਰਹਿਮਾਨੁ ਰਹੀਮ ਮਾਲਿਕੇ ਯੋਮੁਦੀਨ।*

ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਤਾਜ਼ ਦੀਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਆਸਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਕਹਿਆ -

*ਆਸਾ ਮਨ ਫ਼ਜ਼ਲੇ ਰਬੀਨਾ ਦੀਦਾਰੁਨ ਫੀਰੇ
ਹੱਕਾ ਰੂ ਵਸਿਰਾ ਤੁਲ ਮੁਸਤਕੀਮ।"*

ਇਸ ਆਸਾ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰੀ ਮੋਹਰ ਜਾਨਣਾ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹ ਦਿੱਸੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਜ਼ਾਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਮੱਕੇ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਗੁੱਠ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਹੁਜਰੇ (ਕੋਠੇ)
1. ਸੁਲਤਾਨ ਬਾਹੂ 2. ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ 3. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ ਦਾ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੱਕੇ ਲਾਗੇ ਅਮਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ਵਾ ਇਮਾਮ ਜ਼ਾਫਰ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਜਨਾਬ ਇਮਾਮ ਗੁਲਾਮ ਕਾਦਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਅਪਨੇ ਪਰੇਮ ਦੇ ਸਦਕੇ ਨਿੱਜੀ ਮਸਜਿਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵਕਫ (ਦਾਨ) ਕਰ ਦਿਤੀ ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਸਜਿਦ ਵਲੀ ਹਿੰਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਨਾਣੀ ਪਈ।

ਮਦੀਨਾ

ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਉੱਠ ਮਦੀਨੇ ਜਾ ਪਧਾਰੇ। ਇਥੇ ਹਜ਼ਰਤ

ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਤੇ ਖੜਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਕਬਰ ਤੇ ਆਮਦ ਦਾ ਹਿਲ ਕੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਇਥੇ ਬੈਠ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਉਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ "ਨੀਹੁੰਮ, ਹਫਤ, ਚਹਾਰ ਦਾ ਹ ਸਲਾਸਾ ਵ ਰੂਬਾਯਾ..." (ਅਰਬੀ)

ਭਾਵ ਨੌਂ ਖੰਡ, ਸਤਦੀਪ, ਚੌਦਾਂ ਤਬਕ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੁ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਜੀਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਰੀਕ ਨਹੀਂ।

ਜਦ ਇਸਲਾਮੀ ਜਗਤ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਉਹ ਵੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ (ਕਬਰ) ਉੱਤੇ! ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਜੋਸ਼ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਹੜ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਹੱਥ ਲੱਗੀ ਲੈ ਦੌੜੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਉਠਾਏ, ਉਠੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ, ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਖਲੀਫਾ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਕੰਨ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਉਂਗਲਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈਆਂ। ਚਾਰ ਇਮਾਮ, ਜਾਅਫਰ ਸੂਫੀ, ਜਮਾਲ ਦੀਨ ਤੇ ਕਮਾਲ ਦੀਨ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਕਤੀ ਵੇਖ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰੋ ਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੋ। ਆਪ ਨੂੰ ਨਬੀ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਨੈ ਤੇ ਮਾਫ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਥੇ ਆਪ ਦੀ ਦੂਜੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਖੜਾਵ ਵਜੋਂ ਪਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 1 ਪਉੜੀ 35 ਇਸੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ -

ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਗਇਆ ਬਗਦਾਦ ਨੋ

ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ॥

ਇਕ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਰੂਪ ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ॥

ਦਿਤੀ ਬਾਂਗਿ ਨਿਵਾਜਿ ਕਰਿ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਿ ਹੋਆ ਜਹਾਨਾ॥

ਸੁੰਨ ਮੁੰਨਿ ਨਗਰੀ ਭਈ ਦੇਖਿ ਪੀਰ ਭਇਆ ਹੈਰਾਨਾ॥

ਵੇਖੈ ਧਿਆਨੁ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਇਕੁ ਫਕੀਰ ਵਡਾ ਮਸਤਾਨਾ॥

ਪੁਛਿਆ ਫਿਰਿ ਕੈ ਦਸਤਗੀਰ

ਕਉਣ ਫਕੀਰ ਕਿਸ ਦਾ ਘਰਿਹਾਨਾ॥

ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਵਿਚ ਆਇਆ ਰੱਬੁ ਫਕੀਰੁ ਇਕੋ ਪਹਿਚਾਨਾ॥

ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ਼ ਚਹੁ ਦਿਸ ਜਾਨਾ॥

'ਚਲਦਾ.....!'

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ 1-2-3 ਨਵੰਬਰ 2019 ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਟ

1. ਮੋਹਾਲੀ - ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਕੋਠੀ ਨੰ: 781, 3ਬੀ1 ਤੋਂ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ (89687-22855)
2. ਇਲਾਕਾ : ਧਨਾਸ/ਤੋਗਾਂ - ਰੂਟ - ਤੋਗਾਂ, ਧਨੌੜਾਂ, ਮਸਤਗੜ, ਮਿਲਖ, ਸਾਰੰਗਪੁਰ, ਧਨਾਸ, ਡੱਡੂਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਗਾਂ (9915147405)
3. ਇਲਾਕਾ : ਸੁੰਕ, ਪੜਛ - ਰੂਟ 1. - ਬਗੀਂਡੀ, ਕਰੋਂਦੇਵਾਲ, ਕਾਹੀਵਾਲਾ, ਖੋਲਮੋਲਾ, ਕਸੌਲੀ, ਗੂੜਾ, ਮਾਜਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਸੁੰਕ (99140-89100), ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਕ (78891-512208) ਰੂਟ 2. - ਸੁੰਕ, ਛੋਟੀ, ਵੱਡੀ ਪੜਛ, ਸਿੰਗਾਰੀ ਵਾਲਾ, ਨਾਡਾ, ਖੁੱਡਾ ਲਹੋਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਡੀ (95928-97195), ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ (88723-04139) ਰੂਟ 3. - ਕਕੋਰਾਂ ਛੋਟੀ ਵੱਡੀ, ਨਵਾਂ ਗਰਾਉਂ, ਖੁੱਡਾ ਅਲੀ ਸ਼ੇਰ, ਕਾਂਸਲ, ਕੈਂਬਵਾਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਸਲ (95929-13093), ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ (98151-08168)
4. ਇਲਾਕਾ : ਬਲਾਕ ਮਾਜਰੀ - ਰੂਟ 1. - ਸਲੇਮਪੁਰ, ਬਰਸਾਲਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਲੁਬਾਣਗੜ੍ਹ, ਖਿਦਰਾਬਾਦ, ਝੰਡੇਮਾਜਰਾ, ਮਰਹੋਲੀ, ਗੁਨੋਮਾਜਰਾ, ਸਿਆਲਵਾ ਮਾਜਰੀ, ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ (99153-35344) ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਗੁਨੋਮਾਜਰਾ (94175-54759) ਰੂਟ 2. - ਮੀਆਂਪੁਰ, ਅਭੀਪੁਰ, ਕੁਬਾਹੇੜੀ, ਸੰਗਤਪੁਰਾ, ਮਾਣਕਪੁਰ ਸਰੀਫ, ਬੁਥਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕੁਬਾਹੇੜੀ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਕੁਬਾਹੇੜੀ (98725-82851) ਰੂਟ 3. - ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਕੰਸਾਲਾ, ਢਕੋਰਾਂ ਖੁਰਦ, ਢਕੋਰਾਂ ਕਲਾਂ, ਬਜੀਦਪੁਰ, ਫਾਂਟਵਾਂ, ਨਗਲੀਆਂ, ਖੈਰਪੁਰ, ਸੇਖਪੁਰਾ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫਾਂਟਵਾਂ-(95013-08080) ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਢਕੋਰਾਂ, ਰੂਟ 4. - ਅਭੀਪੁਰ, ਦੁਲਵਾਂ ਖਦਰੀ, ਪਲਣਪੁਰ, ਮਾਜਰਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਕੀਪੁਰ, ਪੜ੍ਹੋਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਭੀਪੁਰ (98762-17525)
5. ਇਲਾਕਾ : ਤਿਉੜ ਅਤੇ ਖਰੜ - ਰੂਟ 1. - ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਨਗਰ, ਸੰਨੀ ਇਨਕਲੇਵ, ਝੁੰਗੀਆਂ ਰੂਟ 2. - ਜੰਡਪੁਰ, ਠਸਕਾ, ਚੰਦੇ, ਮਨਾਣਾ, ਝਾਮਪੁਰ ਰੂਟ 3. - ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਖਰੜ, ਭੁਖੜੀ, ਰਡਿਆਲਾ, ਭਜੌਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ- ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਜੰਡਪੁਰ (98151-66684) ਰੂਟ 4.- ਬਜਹੇੜੀ, ਪੀਰ ਸੁਹਾਣਾ, ਸਿੰਮਲਮਾਜਰਾ, ਭਾਗੋਮਾਜਰਾ, ਖਾਨਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੀਰ ਸੋਹਾਣਾ ਰੂਟ 5. - ਸਕਰੂਲਾਂਪੁਰ, ਘੜੂਆਂ, ਮਾਮੂਪੁਰ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਜਹੇੜੀ ਰੂਟ 6. - ਪੰਨੂਆਂ, ਚੋਲਟਾ ਖੁਰਦ, ਮਲਕਪੁਰ, ਬੜਾ ਪਿੰਡ, ਮਦਨਹੇੜੀ, ਬੜਾਲਾ ਰੋਡ, ਖਰੜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ-ਭਾਈ ਨਾਜ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂਆਂ ਰੂਟ 7. - ਪੋਪਨਿਆਂ, ਧੜਾਂਕਕਲਾ, ਖੁਰਦ, ਚੋਲਟਾਕਲਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ-ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੋਪਨਿਆਂ ਰੂਟ 8. - ਬਡਾਲੀ, ਬਡਾਲਾ, ਨਵਾਂ ਸ਼ੀਹਰ, ਖਰੜ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ- ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਡਾਲੀ ਰੂਟ 9. - ਮੌਜਪੁਰ, ਭਾਗੋਮਾਜਰਾ, ਬੋਰੇਪੁਰ, ਲਖਨੌਰ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ-ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਮੌਜਪੁਰ। ਰੂਟ 10. - ਬਲੌਂਗੀ, ਬਲੌਂਗੀ ਕਲੋਨੀ, ਦਾਉ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਰੂਟ 11. - ਦੇਸੂਮਾਜਰਾ, ਫਰਤੂਲਾਪੁਰ, ਮੁੰਡੀਖਰੜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ-ਭਾਈ ਹਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇਸੂਮਾਜਰਾ। ਰੂਟ 12. - ਰਸਨਹੇੜੀ, ਮਗਰ, ਤੋਲੇਮਾਜਰਾ, ਖੂਨੀਮਾਜਰਾ, ਸੰਤੋਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਗਰ ਰੂਟ 13 - ਬਡਮਾਜਰਾ ਅਸਥਾਨ, ਜੁਝਾਰ ਨਗਰ, ਰਾਏਪੁਰ, ਬਹਿਲੋਲਪੁਰ, ਝਾਮਪੁਰ, ਤੀੜਾ
6. ਇਲਾਕਾ : ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ (ਜੀਰਕਪੁਰ) - ਰੂਟ 1. - ਕੁੰਡੀ (ਸੈਕ: 20), ਰੈਲੀ, ਅਭੈਪੁਰ, ਬੁੱਢਣਪੁਰ, ਸੈਕਟਰ 15, ਸੈਕਟਰ 7, ਸਕੇਤੜੀ, ਮਾੜੀ ਵਾਲਾ ਟਾਊਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ

ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਠੇਕੇਦਾਰ ਪੰਚਕੂਲਾ (98151-00644) ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰੈਲੀ (94177-69178) **ਰੂਟ 2.** - ਨਾਭਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਭੂਡਾ, ਜੀਰਕਪੁਰ, ਭਬਾਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀਰਕਪੁਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕਲੋਨੀ-(.....) - ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਜੀਰਕਪੁਰ (98557-07279), ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (99888-08211) **ਰੂਟ 3.** - ਗੁ. ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਢਕੋਲੀ, ਨਗਲਾ, ਸਨੌਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢਕੋਲਾ (99155-21425), ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀਰਕਪੁਰ (95018-04205) ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੰ:-ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬੈਦਵਾਨ-(.....) ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀਰਕਪੁਰ - (98555-25214) ਭਾਈ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਢਕੋਲਾ-(97818-08825)

7. ਇਲਾਕਾ : ਡੇਰਾ ਬੱਸੀ - ਰੂਟ 1. - ਜਾਂਡਲੀ, ਅੰਬ ਛਪਾ, ਜੌਲਾ, ਜੌਲੀ, ਮੀਆਂਪੁਰ, ਦੰਦਰਾਲਾ, ਮਾਹੀਵਾਲਾ, ਡੇਰਾ ਬੱਸੀ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂਡਲੀ (99140-03114), ਧਰਮਪਾਲ ਮਾਹੀਵਾਲਾ (99156-73720) **ਰੂਟ 2.** - ਚੜਿਆਲਾ, ਅਮਰਾਲਾ, ਬਰੌਲੀ, ਕਾਰਕੌਰ, ਸੇਖਪੁਰ, ਫਤਿਹਪੁਰ, ਮਹਿਮਦਪੁਰ, ਧਨੌਨੀ, ਈਸਾਪੁਰ, ਜਗਾਧਰੀ ਵਾਇਆ ਭਾਂਖਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮਦਪੁਰ (98725-51816), ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕਾਰਕੌਰ (94175-78817) **ਰੂਟ 3.** - ਬਹੋੜਾ, ਬਹੋੜੀ, ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰ, ਪਰਾਗਪੁਰ, ਜਗਾਧਰੀ, ਈਸਾਪੁਰ, ਭਾਂਖਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਗਦੀਸ ਸਿੰਘ ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰ (98724-50551), ਸੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਪਰਾਗਪੁਰ (99140-75996) **ਰੂਟ 4.** - ਡੇਰਾਬੱਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੂਰਪ ਸਿੰਘ ਡੇਰਾਬੱਸੀ **ਰੂਟ 5.** - ਹਸਨਪੁਰ, ਲੇਹਲੀ, ਦੱਪਰ, ਜਨੇਤਪੁਰ, ਜਵਾਹਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਦੱਪਰ (98140-34381), ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਜਵਾਹਰ ਪੁਰ (98152-31323)

8. ਇਲਾਕਾ : ਰਾਜਪੁਰਾ - ਰੂਟ 1. - ਧਮੋਲੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ, ਇਸਲਾਮਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ (99886-88953) **ਰੂਟ 2.** - ਪੁਰਾਣਾ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੂਧਾ ਧਾਰੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ, ਗਗਨ ਚੌਂਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ (94633-27041) **ਰੂਟ 3.** - ਸੈਦਖੇੜੀ, ਖਰਾਜਪੁਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੁਹੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕਲੋਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਵਲਾਇਤ ਸਿੰਘ (94638-91719) **ਰੂਟ 4.** - ਢੀਂਡਸਾ, ਗੰਡਿਆ ਖੇੜੀ, ਖਾਨਪੁਰ, ਰੇਲੂ, ਖੰਡੋਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ - 98550-71427 **ਰੂਟ 5.** - ਹਰਪਾਲਪੁਰ, ਕੁਥਾਖੇੜੀ, ਖਾਨਪੁਰ, ਭੋਗਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲਾਂ (88725-91575)

9. ਇਲਾਕਾ : ਘਨੌਰ - ਰੂਟ 1. - ਬਲਹੇੜੀ, ਸਲੇਮਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਰੁੜਕੀ, ਰੁੜਕਾ, ਬਘੌਰਾ, ਮਾਜਰੀ ਫਕੀਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੁੜਕਾ (93171-30523), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਰੁੜਕਾ (90235-81296) **ਰੂਟ 2.** - ਘਨੌਰ, ਮਹਿਦੂਦਾਂ, ਕਾਮੀ ਕਲਾਂ, ਪਿੱਪਲ ਮੰਘੋਲੀ, ਫਰੀਦਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਧੰਦਾਰਸੀ, ਮਰਦਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਘਨੌਰ (94175-91649), ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਰਦਾਂਪੁਰ (98883-63021) **ਰੂਟ 3.** - ਲਾਛੜੂਕਲਾਂ, ਚਮਾਰੂ, ਕਾਮੀ ਖੁਰਦ, ਜੰਡ ਮੰਘੋਲੀ, ਉਂਟਸਰ, ਰਾਏਪੁਰ, ਬੈਲੋਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਕਾਮੀ ਖੁਰਦ (98143-24886), ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਛੜੂ (98149-60360) **ਰੂਟ 4.** - ਤੇਜਾ, ਮੋਹੜੀ, ਭਾਨੋਖੇੜੀ, ਲਖਨੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਜਰੀ, ਰਵਾਲੋਂ, ਸੌਂਡਾਂ, ਮਟੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੜੀ (93158-66990), ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਲਾਣਾ (098123-13901) **ਰੂਟ 5.** - ਟਿਵਾਣਾ, ਸਰਹਾਲਾ ਖੁਰਦ, ਸਰਹਾਲਾ ਕਲਾਂ, ਕਪੂਰੀ, ਸੌਂਟਾ, ਰਾਮਪੁਰ, ਮਾਰੀਆਂ, ਲੋਹ ਸਿੰਬਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਬਾ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ (98554-69282), ਹਰਮੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਸਰਹਾਲਾ ਖੁਰਦ (98557-78864) **ਰੂਟ 6.** - ਝਾੜੂਆਂ, ਕੁਰਬਾਨਪੁਰ, ਮਹਿਮਾਂ, ਭੜੀ, ਸੂਲਰ, ਬੁਲਾਣਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕੁਰਬਾਨਪੁਰ (97292-15833), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੜੀ (93158-66990) **ਰੂਟ 7.** - ਕੋਟਲਾ, ਬੱਤਾ, ਬੱਤੀ, ਕਰਨਪੁਰ, ਮਲਕਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਮੰਝੋਲੀ, ਹਰੀਪੁਰ ਝੁੰਗੀਆਂ, ਕਤਲਾਹਰ, ਚੱਪੜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (95925-61804), ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕਰਨਪੁਰ (94179-22972) **ਰੂਟ 8.** - ਭੱਟਮਾਜਰਾ, ਸੇਖੂਪੁਰ, ਲੋਦੀਪੁਰ, ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ, ਭਟੇੜੀ, ਰਸੂਲਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਭੱਟਮਾਜਰਾ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਟੇੜੀ (99153-83689)

10. ਇਲਾਕਾ : ਮੋਰਿੰਡਾ - ਰੂਟ 1. - ਦਾਤਾਰਪੁਰ, ਜੰਵੰਦੇ, ਨਾਨੋਵਾਲ, ਬਡਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਦਾਤਾਰਪੁਰ (81461-51925) **ਰੂਟ 2.** - ਤਾਜਪੁਰਾ, ਬਹਿਬਲਪੁਰ, ਚਲਾਕੀ, ਸੱਖੋਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ (88721-43914) **ਰੂਟ 3.** - ਗੱਗੜਵਾਲ, ਅਮਰਾਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (94142-62171) **ਰੂਟ 4.** ਸਮਾਣਾ ਕਲਾਂ, ਓਇੰਦ, ਸਮਾਣਾ ਖੁਰਦ, ਦੁੱਮਣਾ, ਮੁੰਡੀਆਂ, ਢੋਲਣਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ-ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (99140-07236) **ਰੂਟ 5.** ਸਮਰੌਲੀ, ਰੋਲੂਮਾਜਰਾ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਕਾਈਨੌਰ, ਫਤਿਹਪੁਰ, ਹਰਨੌਲੀ, ਕੋਟਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ (98769-47293) **ਰੂਟ 6** - ਗੋਪਾਲਪੁਰ, ਸੋਹੜੀ, ਬੰਗੀਆਂ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ-ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ (94172-30273) **ਰੂਟ - 7.** ਕੋਟਲੀ, ਮਾਜਰਾ, ਮਾਨਪੁਰ, ਕਜੋਲੀ, ਬੈਲਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ-ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ (95924-62737)

11. ਇਲਾਕਾ : ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ - ਰੂਟ 1. - ਮਨੌਲੀ, ਰੱਤੋਂ, ਸੰਧੂਆਂ, ਸੈਦਪੁਰ, ਭੁਰੜੇ, ਪਿੱਪਲ ਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂਆਂ (98150-88236), ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂਆਂ **ਰੂਟ 2.** - ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਸੱਲੋਮਾਜਰਾ, ਮੁੰਡੀਆਂ, ਡਹਿਰ, ਗੱਗੋ ਗੰਧਰਾਵ, ਦੁਗਰੀ, ਗਧਰਾਮ, ਤਾਲਾਪੁਰ, ਕੋਟਲੀ, ਸਾਂਤਪੁਰ, ਬੁਰਮਾਜਰਾ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ (84372-04845), ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ **ਰੂਟ 3.** - ਬਹਿਰਾਮਪੁਰ ਬੇਟ, ਡੱਲਾ, ਖੋਖਰਾਂ, ਬਜੀਦਪੁਰ, ਮੱਕੋਵਾਲ, ਬੇਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, (94655-30155) ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਡੱਲਾ (98781-51896) **ਰੂਟ 4.** - ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਮੁਜਾਫਤ, ਭਲਿਆਣ, ਭੋਜੋਮਾਜਰਾ, ਭੈਰੋਮਾਜਰਾ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ - 98159-13790 **ਰੂਟ 5.** - ਮਕੜੋਨਾ ਕਲਾਂ, ਮਕੜੋਨਾ ਖੁਰਦ, ਸਲੇਮਪੁਰ, ਰੋਲੂ ਮਾਜਰਾ, ਪਿੱਪਲ ਮਾਜਰਾ, ਸਮਰੌਲੀ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ (89684-61232) ਤਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ **ਰੂਟ 6.** - ਬਾਦੇਸਾਂ ਖੁਰਦ, ਬਾਦੇਸਾਂ ਕਲਾਂ, ਹਵਾਰਾ ਕਲਾਂ, ਚੂਹੜਮਾਜਰਾ, ਬਰਸਾਲਪੁਰ, ਰੁੜਕੀ ਹੀਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ (94633-38107) **ਰੂਟ 7.** - ਮਕਾਰਾਂਪੁਰ, ਖਾਨਪੁਰ,, ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ, ਫਤਿਹਪੁਰ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ (98152-51856) ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ। **ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਰਕ ਨੰ:-**ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ (78100-00048) ਭਾਈ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ - (8556000771) ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ-(98150-88236)

12. ਇਲਾਕਾ : ਕੁਰਾਲੀ - ਰੂਟ 1. - ਨਥਲਪੁਰ, ਵੰਗਰਾਲੀ, ਪਪਰਾਲੀ, ਬਮਨਾੜਾ, ਭਾਗੋਵਾਲ, ਕਕਰਾਲੀ, ਧਿਆਨਪੁਰ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸਮਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਪਪਰਾਲੀ (99144-72499), **ਰੂਟ 2.** - ਭਾਗੋਵਾਲ, ਬੰਨ ਮਾਜਰਾ, ਸੋਤਲ ਬਾਬਾ, ਝਰਹੇੜੀ, ਅੰਧਰੇੜਾ, ਸਿੰਬਲ, ਚਟੋਲੀ, ਨਿਹੋਲਕਾ, ਚਿੰਤਗੜ੍ਹ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਬਲ (88724-85563) **ਰੂਟ 3.** - ਹਸਨਪੁਰ, ਬਰੌਲੀ, ਕਾਲੇਵਾਲ, ਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਕੁਰਾਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ- ਕਰਮਸਿੰਘ ਬਰੌਲੀ (97817-30554, 89685,26212)

13. ਇਲਾਕਾ : ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਪਰਖਾਲੀ - ਰੂਟ 1.- ਕਮਾਲਪੁਰ, ਮਨਸੂਹਾ, ਮਾਹਲਾਂ ਝੱਲੀਆਂ, ਭਾਉਵਾਲ, ਬੁੱਢਾ ਭੋਰਾ, ਖੈਰਾਬਾਦ, ਫੂਲ ਖੁਰਦ, ਸਾਮਪੁਰਾ, ਛੋਟੀ ਹਵੇਲੀ, ਬੇਲਾ ਚੌਂਕ, ਹਵੇਲੀ ਕਲਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਨਵਾਂ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਗੁ: ਸ੍ਰੀ ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਚੌਂਕ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਛੋਟੀ ਹਵੇਲੀ (94638-63839) ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਪੁਰਾ (94651-69982) **ਰੂਟ 2.** - ਘਨੌਲੀ, ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ, ਨੂੰਹੋ, ਰਤਨਪੁਰਾ, ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਫਿਡੇ, ਗੁਨੋਮਾਜਰਾ, ਲੋਦੀਮਾਜਰਾ, ਮਦੋਮਾਜਰਾ, ਪਤਿਆਲਾ, ਮਿਆਣੀ, ਬਹਾਦਰਪੁਰ, ਚੰਦਪੁਰ, ਡਕਾਲਾ, ਆਲਮਪੁਰ, ਕੱਟਲੀ, ਖੁਆਸਪੁਰ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ, ਰੰਗੀਲਪੁਰ, ਵੱਡੀ ਗੰਧੋ, ਰਾਜੇਮਾਜਰਾ ਅਤੇ ਮੀਆਂਪੁਰ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘਨੌਲੀ (94174-65785) **ਰੂਟ 3.** - ਢਾਂਗਾਂ, ਬਿਕੋ, ਘਨੌਲਾ, ਥਲੀ ਕਲਾਂ, ਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਥਲੀਖੁਰਦ, ਅਹਿਮਦਪੁਰ, ਮਲਕਪੁਰ, ਖੁਆਸਪੁਰਾ, ਲਾਡਲ, ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਨਾਨਕਪੁਰਾ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ, ਪਪਰਾਲਾ, ਰੈਲੋ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ- ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਢਾਂਗਾ (94184-95417) ਭਾਈ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਹੁਸੈਨਪੁਰ (94170-92492) **ਰੂਟ 4.** - ਕੋਟਲਾ ਨਿਹੰਗ, ਟੱਪਰੀਆਂ, ਗਰੇਵਾਲ, ਮਾਜਰੀ ਜੱਟਾਂ, ਮਗਰੋੜ, ਅਕਬਰਪੁਰ, ਬਾਗਬਾਲੀ, ਫਤਹਿਪੁਰ, ਭਗਾਲਾਂ, ਪੁਰਖਾਲੀ, ਕਕੌਟ, ਬਿੰਦਰਖ, ਖਿਜਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਬਲਾਕ

ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫਤਹਿਪੁਰ ਭੰਗਾਲਾ (94171-57781) ਭਾਈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਫਤਹਿਪੁਰਾ ਭੰਗਾਲਾ (94780-45864) **ਰੂਟ 5** - ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ, ਬੰਦੇ ਮਾਹਲਾਂ, ਪਥਰੇੜੀਆਂ, ਸਲੋਰਾ, ਖਾਬੜੇ, ਰੇਹੀ ਮਾਜਰਾ, ਭਗਵੰਤਪੁਰਾ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ-(81950-41372) **ਰੂਟ 6.** - ਝੱਲੀਆਂ, ਬਾਲਸੰਡਾ, ਬੁਰਮਾਜਰਾ, ਸਾਲਾਪੁਰ, ਦੁਲਚੀ ਮਾਜਰਾ, ਰੋੜਮਾਜਰਾ, ਸੀਹੋਂ ਮਾਜਰਾ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ (9914306431) **ਰੂਟ 7.** ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ, ਹਰੀਪੁਰ, ਬਾਮਣਵਾਲ, ਬਰਦਾਰ, ਹਰਨਾਮਪੁਰਾ, ਮੀਆਂਪੁਰ, ਚੰਗਰ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਬਾਮਣਵਾਲ (95015-19946) ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਬਰਦਾਰ (75083-59725) **ਰੂਟ 8.** ਛੋਟੀ ਗੰਧੋ, ਲਖਮੀਪੁਰ, ਝੱਲੀਆਂ, ਮਾਣਕਮਾਜਰਾ, ਠੋਣਾ, ਪੜੀ, ਮਾਦਪੁਰ, ਸੈਂਫਲਪੁਰ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਸੰਤੋਖਗੜ੍ਹ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਸਰਾੜੀ, ਭੱਦਲ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸੈਂਫਲਪੁਰ (94783-84471) ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਛੋਟੀ ਗੰਧੋ - (98557-08635) **ਰੂਟ 9** - ਬੁਰਜਵਾਲ, ਡੋਕਵਾਲਾ, ਮੰਦਵਾੜਾ, ਕਾਕਰੋ, ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ, ਭੂਪਨਗਰ, ਅਕਾਲਗੜ੍ਹ, ਖਿਜਰਾਬਾਦ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਬਖਸ਼ੀਸ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋ (98721-15995) **ਰੂਟ 10.** ਕਾਕਰੋ, ਚੈੜੀਆ, ਸਿੰਘ, ਖਾਬੜਿਆਂ, ਚੱਕਲਾਂ, ਲੋਹਾਰੀ, ਬੰਨ ਮਾਜਰਾ, ਝੰਜੇੜੀ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋ (98155-94315) **ਰੂਟ 11.** ਆਸਰੋਂ, ਪ੍ਰੇਮਨਗਰ, ਰੈਲ ਮਾਜਰਾ, ਮਾਜਰਾ ਜਟਾਂ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਆਸਰੋਂ (78370-89858) ਭਾਈ ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ - 78376-91955) **ਰੂਟ 12** - ਪਨਿਆਲੀ ਕਲਾਂ, ਪਨਿਆਲੀ ਖੁਰਦ, ਜਮੀਤਗੜ੍ਹ, ਭਲੇ ਫਤਿਹਪੁਰ (ਤਾਜੋਵਾਲ), ਰੈਪੁਰ, ਨੰਗਲ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਫਤਿਹਪੁਰ (ਤਾਜੋਵਾਲ) (94648-21423) ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਪਥਰੇੜੀਆਂ (75892-07290)

14. ਇਲਾਕਾ : ਖਮਾਣੇ/ਰਾਮਗੜ੍ਹ - ਰੂਟ 1. - ਚੰਡਿਆਲਾ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਈਆਂ, ਨਾਨੋਵਾਲ ਕਲਾਂ, ਨਾਨੋਵਾਲ ਖੁਰਦ, ਕਕਰਾਲਾ, ਮਨਸੂਰਪੁਰ, ਅਮਰਗੜ੍ਹ, ਮਨੈਲਾ, ਧਨੋਲਾ, ਸਮਸਪੁਰ, ਸਿੰਘਾਂ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਲਖਨਪੁਰ, ਖਮਾਣੇ (ਤਿੰਨੇ) **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਸਮਸਪੁਰ (94631-16593) ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮਨੈਲਾ 98782-40210 **ਰੂਟ 2.** - ਸੁਹਾਵੀ, ਬੁਰਜ, ਲੁਹਾਰ ਮਾਜਰਾ, ਉਚਾ ਪਿੰਡ, ਪਨੈਚਾਂ, ਪੋਹਲੋਮਾਜਰਾ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਲੋਹਾਰ ਮਾਜਰਾ (94172-64725)

15. ਇਲਾਕਾ : ਦੁਆਬਾ - ਰੂਟ 1. - ਦੁਸਾਂਝ, ਸਰਹਾਲ ਮੰਡੀ, ਸਰਹਾਲ ਕਾਜੀਆਂ, ਖਾਨਪੁਰ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਬੰਗਾਂ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੱਕ ਰਾਮੂ (88725-37407) ਗਿਆਨੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਨਮੋਲ (94170-78137) **ਰੂਟ 2.** ਬਹਿਰਾਮ, ਫਰਾਲਾ, ਸੁੰਢ, ਸੰਧਵਾਂ, ਚੱਕਰਾਮੂ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਐਸ.ਡੀ.ਓ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ (01823-270300)

16. ਇਲਾਕਾ : ਅਬਰਾਵਾਂ/ਸਨੇਟਾ - ਰੂਟ - ਅਬਰਾਵਾਂ, ਤਸੌਲੀ, ਢੇਲਪੁਰ, ਗਡਾਵਾਂ, ਸਨੇਟਾ- **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਸੌਲੀ (98555-01571),

17. ਇਲਾਕਾ : ਧਮੋਟ - ਰੂਟ 1. - **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** ਭਾਈ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (98149-78476) **ਰੂਟ - 2.** ਮਦਨੀਪੁਰਾ, ਸਿਹੌੜਾ, ਅਲੂਣਾ ਪੱਲਾ, ਮਿਆਨਾ। **ਰੂਟ - 3.** ਨਿਜਾਮਪੁਰ, ਭਾਡੇਵਾਲ, ਪਾਇਲ, ਨਵਾਂ ਪਿੰਡ, ਬੀਜਾ **ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ** - ਭਾਈ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, **ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੰ:** - ਬੀਬੀ ਸੋਨੀਆ ਧਮੋਟ (77078-42557)

18. ਇਲਾਕਾ : ਬਲਾਚੌਰ - ਰੂਟ 1. - ਔਲੀਆਪੁਰ, ਕੰਗਣਾ ਬੇਟ, ਮਲਕਪੁਰ, ਜੱਟਪੁਰ, ਪੈਂਗੜਪੁਰ, ਸੁੱਧਾ ਮਾਜਰਾ, ਸੱਜੋਵਾਲ, ਨਿਆਣਬੇਟ, ਜਾਨੀਵਾਲ, ਲਾਲਪੁਰ, ਟੱਪਰੀਆਂ, ਗਾਦੜੀਆਂ, ਆਕਲਿਆਵਾਂ, **ਰੂਟ 2.**

- ਕੁਲੇਵਾਲ, ਮਹਿਤਪੁਰ, ਗੜੀ, ਰਾਏਪੁਰ, ਘਮੋਰ, ਸਿਆਣਾ, ਬਲਾਚੌਰ, ਮਜਾਰੀ, ਸਿਬਲ ਮਾਜਰਾ, ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਗਰਲੇਵਾਹਾ, ਰੱਕੜਾ ਢਾਹਾ, ਬਛੋੜੀ, ਕੋਲਗੜ੍ਹ **ਰੂਟ 3**. - ਮੁਜਫਰਪੁਰ, ਰਕਾਸਨ, ਚਲਾਣ, ਮਹੱਦੀਪੁਰ, ਤਾਜੇਵਾਲ, ਚੱਕ, ਚੱਕਲੀ, ਮਝੂਟ, ਮੀਰਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਬੀਰੋਵਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਲਾਚੌਰ (94637-40419)

19. ਹੋਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ : - **ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ**

- ਖੁਬੀਆ ਨੰਗਲ ਅਸਥਾਨ (96394-41313), ਭਾਈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ (098371-31140) ਸਾਲਾਪੁਰ ਅਸਥਾਨ (99278-75036) ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਕਿੱਡਾ, (98373-16924) ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਲੀਆ (94154-29624) ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਮੈਗਲਗੰਜ (97945-06751) ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਪੰਡੀ ਫਾਰਮ, (99184-46336) ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਡੀ ਫਾਰਮ (91987-15748) **ਰਾਜਸਥਾਨ** - ਬਾਬਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਬੁੰਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ 99833-97841 **ਹਰਿਆਣਾ** - ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਡਵਾ (080531-000930) **ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ** - ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ (97361-00043) **ਮਾਝਾ** - ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ - (94637-29915) ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਿੱਖੀਵਿੰਡ (98151-25093) ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ - (94652-52638) ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੌਜੀ ਬਟਾਲਾ - (99157-308077. **ਬਨੂੜ** - ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ 98151-20373, ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (98154-62204) **ਲੁਧਿਆਣਾ** - ਬਾਗ ਸਿੰਘ (98143-21418,) **ਸੰਗਰੂਰ** - ਭਾਈ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਹੜ (98729-18506) **ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ** - ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (94645-00600) **ਦਿੱਲੀ** - ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, (98730-11265) ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ (98104-30517), ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ (92664-03650), ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (98991-05205) **ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ** - ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਨੂਰਪੁਰ ਬੇਦੀ (62804-82314) ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਨੰਗਲ (94178-76243) **ਫਰੀਦਕੋਟ** - ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ 98153-80902 **ਮੁੰਬਈ** - ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਂਸਲ, (98678-77056)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ -

* ਸਾਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਵਾਰੀ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ। * ਰੂਟ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਇੱਕ ਡਰੰਮ ਰੱਖ ਲਵੇ। * ਰੂਟ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਾਗਮ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਟੈਂਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ। * ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਈ ਬੈਨਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ। * ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ।

ਸਮਾਗਮ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਬੰਧਕ **ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕਾਕਰੋਂ ਫੋਨ ਨੰ 98155-94315**

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸਵਾਰੀ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜੀ -

ਭਾਈ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇੰਚਾਰਜ-ਸਮਾਗਮ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਫਤਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ-ਫੋਨ ਨੰ: - 98155-94315

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008 RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005 RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar

Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901

ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਪੁਰਨਮਾਸ਼ੀ - (12 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ - ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

(ਸਮਾਂ - ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਮੰਘਿਰਿ - ਸੰਗਰਾਂਦ-16 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - 1-2 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-	43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-	44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-	45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-		46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-	47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-	49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	51. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ...	100/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	English Version Price	
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	5/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-		2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	70/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-	5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	30/-	10/-	9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-	10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-	11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-		12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	200/-		13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
(ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)			14. The Dawn of Khalsa Ideals	10/-
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	5/-
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-		16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਰ	50/-		17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	60/-		18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ				
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-			
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-			
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-			
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-			
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-			
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-			
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-			
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-			
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-			
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-			
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-			
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-			
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-			
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-			
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-			

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\, Branch Code - C1286

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,

(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)

140901, Pb. India

The Ideology of Guru Nanak

Kharak Singh

The teachings of Guru Nanak are enshrined in his *bani*, and find demonstration in his life. The *bani* deals with every aspect of life, individual as well as collective, and provides guidance in all situations. The Guru's views constitute a comprehensive system of religious beliefs and practices, which covers both spiritual as well as material or temporal aspects of human activity. It rejects dichotomy of life which views the two aspects as incompatible. The Guru also treats the world as real and not as an illusion, as preached by some earlier religious teachers of the east. Also, the Guru does not share the belief that the world is a place of suffering and that birth or life is a punishment for evil deeds of previous births. On the contrary, he considers human life as a rare opportunity to meet the Lord and enjoy His blessings, and the world as a 'dharamsal' to practise dharma (noble deeds).

Major elements that distinguish the Guru's system from other religious systems and give it a distinct identity, are:

The concept of God; Meta-physics; Nature of the World; Views on Life; Goal of Life; The Spiritual Discipline; Role of a Mystic after Achievement of Enlightenment; Attitude towards Social and Political Life.

The above issues find a comprehensive treatment in the *bani* enshrined in the 1430 pages of *Guru Granth Sahib*. The views expressed therein are very briefly reproduced in the following paragraphs:

The Concept of God

The Guru's creedal statement (*Mul Mantra*) with which *Guru Granth Sahib* opens, lists some of the major attributes of God: "The Sole One, Self-existent and Immanent, the Creator Person, Without Fear, Without Enmity, the Timeless One, the Unincarnated, Self-created and Enlightener." **ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (ਅੰਗ - 1)** The Guru is uncom-promisingly mono-theistic, and does not recognise any other gods or goddesses, saying, "My God is only One. He is the only One." **ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਏਕੋ ਹੈ॥ ਏਕੋ ਹੈ ਭਾਈ ਏਕੋ ਹੈ॥ (ਅੰਗ - 350)** Brother, He is the only One. God never takes birth, and does not change with time. The theory of incarnation of God is not only rejected, but condemned. The universe is His creation. It is not His emanation, nor is it identical with Him.

Transcendent and Immanent

God is transcendent, i.e., existing apart from and not subject to the limitations of the material universe. He is also immanent (present within or throughout) in His creation. Even before creation He permeated the void'. **ਆਦਿ ਕਉ ਬਿਸਮਾਦੁ ਬੀਚਾਰੁ ਕਬੀਅਲੇ ਸੁੰਨ ਨਿਰੰਤਰਿ ਵਾਸੁ ਲੀਆ॥ (ਅੰਗ - 940)** He is not subject to limitations of time and space. Nobody can define His limits. He is Infinite, Unfathomable, Unknowable, Ineffable and Immeasurable by human faculties of thought and perception. Ecstatic

over His greatness and indescribable beauty, the Guru simply exclaims 'Waheguru' or the 'Wondrous Lord'."

The Guru frequently refers to the immanence of God, or His Will that directs the universe. It is also described as the 'Sabad', the Word, which informs the universe, or Naam that not only creates the universe, but also sustains it and governs it:

"God. creates the universe, takes His abode in it and sustains it." ਆਪਿ ਖੜੋਵਹਿ ਆਪਿ ਕਰਿ ਆਪੀਣੈ ਆਪਾਹੁ॥ (ਅੰਗ - 788)

- "He that permeates all hearts, is transcendent, too." ਸਭ ਕੈ ਮਧਿ ਅਲਿਪਤੋ ਰਹੈ॥ (ਅੰਗ - 294)

- "He pervades the body, and is yet detached." ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਆਪਿ ਵਸਿ ਰਹਿਆ ਆਪੇ ਰਸ ਭੋਗੀ॥ ਆਪਿ ਅਤੀਤੁ ਅਲਿਪਤੁ ਹੈ ਨਿਰਜੋਗੁ ਹਰਿ ਜੋਗੀ॥ (ਅੰਗ - 514)

- "He is in the midst of all, and is yet distinct." ਘਟਿ ਘਟਿ ਗੁਪਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਾ॥ (ਅੰਗ - 939)

- "Having created the world, He stands in the midst of it, and is separate too." ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਵਿਚਿ ਪਾਇਅਨੁ ਕਰਤਾ ਅਲਗੁ ਅਪਾਹੁ॥ (ਅੰਗ - 937)

God's immanence indicates that He loves His Creation also, while it gives relevance, authenticity, direction and sanction to the entire moral and spiritual fabric of man and his values. It also explains God's capacity for revelation and indicates His nearness to man, and an abiding interest in the world.

God has Attributes

God has been described as the "Ocean of attributes, values and virtues." He has been addressed in the bani as Father,

Mother, Brother, Enlightener, Protector, Shelter of the shelterless, with all the love and benevolence attending these relationships. ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ਜੀਉ॥ (ਅੰਗ - 103) "He is referred to as Helper of the poor and the weak, as well as Destroyer of the evil." ਦੈਤ ਸੰਘਾਰਿ ਸੰਤ ਨਿਸਤਾਰੇ॥ (ਅੰਗ - 224) He is also described as Succour of the succourless, Eyes to the blind, Riches to the poor, and an Ocean of virtues. ਅੰਧੁਲੇ ਟਿਕ ਨਿਰਧਨ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਅਨਿਕ ਗੁਨੀ॥ (ਅੰਗ - 830)

God has a Will

God's Will is also referred to as hukam or raza in the Guru's bani. Everything happens within the ambit of His Will." ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ॥ (ਅੰਗ - 1) His Will is altruistic and is exercised to give the world an aim, so that it moves in an orderly manner. This shows His love and benevolence for man and the universe.

God's Grace is Limitless

In Gurbani, God has been called gracious. It has been repeatedly mentioned that all final approval of man is an act of God's Grace. "O Nanak, intellect alone is of no avail; one is approved only by His Grace." ਨਾਨਕ ਮਤੀ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ॥ (ਅੰਗ - 467) His grace is limitless and He is ever willing to shower it on those who aspire to it. God's Will is free and is not subject to any empirical laws, applicable to the empirical world.

God has a Personality

Guru Granth Sahib refers to God as a Person, and not as a vague concept or a law.

In the hymn *So Purukh* (That Person) God is described as a Person, pure, fathomless and limitless. ਸੌ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ ਅਗਮਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥ (ਅੰਗ - 15) Attributes like Will, Freedom, Grace, etc., can exist only in a personality. The emphasis on prayer and love towards God in almost all the hymns of the *Guru Granth Sahib* also means that God is a Being with a Personality to whom prayer can be addressed, and devotion and love expressed. However, this personality aspect of God is not to be conceived in anthropomorphic terms or confused with the limited personality of man, who is only a finite being in a becoming universe.

Metaphysics

Unlike some other Indian systems, like *Yoga*, *Sankhya* and *Jainism* which believe in two kinds of Reality, material and spiritual, the Guru's religion believes strictly in only One Reality, God. The theology of Sikhism is monotheistic: Hymns quoted earlier clearly show the Creator-creation relationship between the One Sole God and His creation – man. "The universe is not accepted as His emanation or extension. God is not the material cause of the world. Nor is separate and independent existence of matter accepted in any form. ... The Guru has clearly emphasized the transcendental character of God by saying that the world was created in time and space. The transcendental God has been there even while the world was uncreated and God's immanent character was unexpressed. The expression of *Naam* was prior to the creation of the Universe. "God manifested Himself into *Naam* and, at the second place, the world was created. Settling in it, He beheld it in joy." ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥ ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ

ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ (ਅੰਗ - 16)

Nature of The World

Unlike earlier religious traditions in India which believed the world to be illusory, the Guru holds that the world is real. There are numerous verses in the *Guru Granth Sahib* to affirm this belief. Some of these may be reproduced below:

- "True is He, True is His creation." ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ ॥ (ਅੰਗ - 294);

"True are Thy worlds and Thy universes, True are the forms Thou createst. True are Thy deeds..... This world is the abode of the True One: He resides in it."

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਖੰਡ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਲੋਅ ਸਚੇ ਆਕਾਰ ॥ ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸ ॥ ਅੰਗ - 463)

"The body is the temple of God, created by Himself. Within it He resides." ਕਾਇਆ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ। ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਵਸੈ ਮੁਰਾਰੇ ॥ (ਅੰਗ - 1059)

"Nanak, the whole world is in bloom like a garden." ਨਾਨਕ ਫੁਲਾ ਸੰਦੀ ਵਾੜਿ ਖਿੜਿਆ ਹਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ਜਿਉ ॥ (ਅੰਗ - 1095)

Not only the earth, everything on it is a blessing by God. "Human birth is a precious privilege." ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ॥ (ਅੰਗ - 751)

"Earth is the true abode of righteousness." ਹੁਕਮੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਅਨੁ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ। (ਅੰਗ - 785)

"Body is the horse on which one rides to God." ਦੇਹ ਘੋੜੀ ਜੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ (ਅੰਗ - 576)

These verses and many more in *Guru Granth Sahib* affirm the view that the world is not an illusion; it is real.

View on Life

While some religious systems, particularly the ascetic ones, view life as a bondage, a suffering or a punishment for past sins, the Guru takes an opposite view. Human life is regarded as an opportunity to meet the Lord. **ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥ (ਅੰਗ - 12)**

It is an opportunity to do noble deeds which form the basis for final assessment. It has been repeatedly stressed that human birth is extremely rare and may not be available again, and that it should not be allowed to go in vain. **ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਪਾਇਓ ਬਿਰਥਾ ਕਾਹਿ ਗਵਾਵਉ॥ (ਅੰਗ - 219)**

Goal of Life

In the *Guru Granth Sahib*, the following doctrines have been repeatedly emphasized:

a) Righteous deeds are the basis of final assessment of man. "Deeds determine whether one is close to or far from God." **ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੇ ਨੇੜੇ ਕੇ ਦੂਰਿ॥ (ਅੰਗ - 8)**

"With God, only the deeds one does in this world, count." **ਫਰੀਦਾ ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤੇ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਦਰਗਹ ਆਏ ਕੰਮਿ॥ (ਅੰਗ - 1383)**

b) Mere knowledge (*gyan*) of Truth is not enough, it has to be practised in life. "Truth is higher than everything. Higher still is truthful living". **ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ॥ (ਅੰਗ - 62)**

c) To the specific question: "How to become a *sachiara* and how to demolish the dividing wall of falsehood," the Guru answers : "By carrying out the Will of God." **ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ॥ (ਅੰਗ - 1)**

d) Man is born self-centered. He suffers from *haumain* (ego). His activities, under its influence, are the cause of all evils, social or individual. One should shed *haumain* to become a *gurmukh* or a God-centered person with a new consciousness inculcating all the virtues attributed to God.

e) Link with *Naam*: There is so much emphasis on *Naam* in Gurbani, that Sikh religion is often called *Naam Marg*. *Naam* expresses God Himself in His immanent form. "He reaches the highest state whom God benevolently yokes to His *Naam*." **ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਣੈ ਨਾਮਿ ਲਾਏ॥ ਨਾਨਕ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸੌ ਜਨੁ ਗਤਿ ਪਾਏ॥ (ਅੰਗ - 284)**

Hence the prayer, "Pray, link me to God." **ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ॥ (ਅੰਗ - 701)**

From the above, it should be clear that the ideal or goal of man should be to become a *sachiara* (abode of truth) or *gurmukh* (the ideal man), imbued with *Naam*, attuned to His Will, carrying it out as His instrument. Since His Will is creative and altruistic, the *gurmukh* engages continuously in altruistic deeds and service of his fellow beings. Liberating himself from *haumain*, he proceeds to liberate others likewise. **ਆਪੁ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ॥ (ਅੰਗ - 295)** This is all out of love for His lotus feet." **ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾਰੇ॥ (ਅੰਗ - 534)**

The Guru also does not seek or prescribe as a goal, merger with God in the sense of *nirvan*, which involves loss of identity and amounts to anti-creative annihilation or a kind of spiritual suicide.

To sum up, the *gurmukh*, according to the Guru, has the following characteristics :

a) He is godly and has all His virtues,

and no *haumain*

b) He carries out God's Will, as His instrument.

c) He is the servant of God and man.

d) He participates actively in all fields of life.

e) He aims at making all others God-oriented.

The Spiritual Discipline (Methodology)

In the discipline prescribed for attaining the status of *gurmukh*, the Guru lays stress on company of God-oriented persons (*sadh sangat*), moral life and service of man, besides prayer and remembrance of God. This discipline is to be practised not as an ascetic, but while leading a normal householder's life. In fact, asceticism is decried as escapism and parasitism. He says:

"Others, incapable of earning a living, get ears slit like Yogis;

Practise mendicancy, losing their caste respect.

One claiming to be a religious teacher, and going out to beg,

Touch not his feet ever.

Those that eat the bread of their labour

And gives away something in charity,

Saith Nanak, truly recognize the way."

ਮਖਟੁ ਹੋਇ ਕੈ ਕੰਨ ਪੜਾਏ॥ ਫਕਰੁ ਕਰੇ ਹੋਰੁ
ਜਾਤਿ ਗਵਾਏ॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਸਦਾਏ ਮੰਗਣ ਜਾਇ॥
ਤਾ ਕੈ ਮੂਲਿ ਨ ਲਗੀਐ ਪਾਇ॥ ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ
ਹਬਹੁ ਦੇਇ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥ (ਅੰਗ -
1245)

The popular formula *Naam Japo, Kirat Karo, Vand Chhako* conveys the essence of

the Guru's discipline. *Naam Japna* includes, meditation in early ambrosial hours of the morning, recitation of *nitnem banis*, listening to and/or participation in *Gurbani kirtan*, and remembering God all the time. In fact, it amounts to living in the consciousness of His presence. That however would be difficult on a hungry stomach. One must also engage in productive work (*Kirt Karo*) to earn a living to meet the requirements of life. The Guru's followers are also enjoined to attend to the needs of others around them. Hence the edict, *Vand Chhako*.

Similarly, *Naam Daan Ishnan* is another common expression or a household phrase among followers of the Guru. While *Naam* refers to constant remembrance of God, *Daan* means charity or altruistic deeds, and *Ishnan* signifies purity of body and mind through moral conduct.

Company (*sangat*) of a *gurmukh* is of inestimable value in the spiritual effort of man, to serve as a model and guide, and to provide constant inspiration and strength. "Just as castor plant imbibes the fragrance of the *chandan* tree in the latter's company, the fallen are emancipated in the company of saints." ਜਿਉ ਚੰਦਨ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਹਿਰਛੁ ਬਪੁੜਾ
ਤਿਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਪਤਿਤ ਪਰਵਾਣੁ॥ (ਅੰਗ -
861)

Exemplary truthful and moral conduct is an indispensable constituent of the discipline for spiritual progress. Truth is indeed rated very high. "Higher still, however", says Guru Nanak, "is truthful living". *Guru Granth Sahib* is replete with tips on morality of the highest level. A seeker never inflicts pain on others. His guiding forces are love and spirit of service and sacrifice.

The seeker must remember that while the above discipline is necessary, the

ultimate blessing will come from His Grace, when one sheds one's ego. He must, therefore, constantly pray in all humility as a part of the discipline.

Role of An Enlightened person

According to the Guru's theory of evolution, the life of a *Sikh* is a march from the *manmukh* (self-centred) stage to *gurmukh* (God-centred) stage. The *gurmukh*, through practice of the prescribed discipline, attains liberation in this very life (*Jiwan mukta*). His role, however, is not over, as would be the case if one aspires for *moksha* or *nirvaan*. The ideal for the Guru's followers is 'Liberation for oneself and liberation for all. ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ (ਅੰਗ - 295)

So the *gurmukh*, the mystic on the Guru's path, continues his altruistic activities in the service of humanity.

"Brother! the Master by a particle of the *Naam* for millions brings liberation." ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰਦਾ ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ ॥ (ਅੰਗ - 608)

Attitude towards Social and Political Life

The Guru is not concerned with the individual alone. His concern covers the society as a whole. Based on the gospel preached by him, Guru Nanak founded a settlement towards the end of his mission, at Kartarpur, which was open to all, and in which everybody worked and ate together. This provided a model for corporate living. However, people oppressed under the rigours of the caste system, alien rule, and religious bigotry, could not be expected to take over the social responsibilities and adjust to the liberation offered in the new society, overnight. This infant society had to be

nurtured for some time, and it had to spread geographically. So the Guru introduced the system of succession under which nine succeeding Gurus carried the mission forward up to the time when Guru Gobind Singh created the *Khalsa*, and declared the *Granth Sahib* as Guru for all times to come.

Some Special Features of the Guru's System

Besides the above, there are some other features and values in the Guru's system that need to be highlighted. Sikhism is a life-affirming faith with a positive attitude towards the world. It is a religion of activism, noble actions and altruistic deeds. It is a religion of hope and optimism with rich traditions of *Charhdi Kala* or ever-rising spirits. Pacifism and pessimism have no place in the Guru's thought. Sikh discipline is a conscious effort to live in harmony with nature and to carry out the altruistic Divine Will. Some special features of the Guru's system are:

Universalism

Guru Nanak's teachings are universal in the broadest sense. These are applicable and valid in all situations - social, political or geographical, and at all times. Stress is only on lasting or eternal values, with freedom to adjust to change in environment within the framework of Laws of nature or Lord's *Hukam*.

Brotherhood of Mankind

The Guru preached that there is one Father: We are all His children." Guru Gobind Singh also, later affirmed: "Recognise ye, all mankind as one race." Thus, there is no place for casteism in the Guru's value system, like *Khatri*, *Brahmins*, *Shudras*, or

Vaishas. All are subject to the same religious discipline, and are equally entitled to pursuit of religion and liberation. There are no privileged classes, nations or races, or chosen ones' on the basis of birth. This is a corollary of the doctrine of Fatherhood of God.

Equality and Justice

Equality is only a corollary of the doctrine of universal brotherhood. No discrimination is therefore, permitted, on the basis of caste, colour, creed, or gender. Gurus' follower is enjoined to defend justice even with his life, if necessary. Exploitation in any form, religious, political, social or economic, is condemned. The institutions of *dharamsal*, *sangat* and *pangat*, introduced by the Guru to ensure perfect equality, are firmly established among followers of the Guru.

Freedom

Guru Nanak demolished all barriers in the way of progress of man, whether these were social, political, or religious. Later Guru Gobind Singh also reaffirmed these freedoms at the time of the creation of the *Khalsa*, through his Nash doctrine:

- i) Dharam Nash: freedom from restrictions of the *varan-ashram dharma*.
- ii) Karam Nash: freedom from rituals of Karam-Kand
- iii) Bharam Nash : freedom from superstition.
- iv) Kul Nash: freedom from vanity or limitations associated with birth or lineage.
- v) Krit Nash: freedom from restrictions connected with choice of occupation.

Life-Affirmation

In contrast to earlier life-negating systems, the Guru preached a positive approach to life aimed at a full and balanced development of the individual as well as society.

"Through the Master is the way of living perfected,

And in a life of smiling playfulness

And enjoyment of wear and food, Is attained liberation."

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥
ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ
ਮੁਕਤਿ ॥ (ਅੰਗ - 522)

Again,

"My self ! in joy abide by endeavouring
And working in the way of God).

By meditation obtain union with the Lord.

Thus, saith Nanak, shall thy anxiety be removed."

ਉਦਮੁ ਕਰੇਦਿਆ ਜੀਉ ਤੂੰ ਕਮਾਵਦਿਆ ਸੁਖ
ਭੰਚੁ ॥ ਧਿਆਇਦਿਆ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਉਤਰੀ
ਚਿੰਤ ॥ (ਅੰਗ - 522)

Miri-Piri

The Gurus' religion is a whole life religion, and aims at full and balanced development of the individual as well as society physically, mentally, morally and spiritually. The Guru rejects the dichotomy of spiritual (*piri*) and temporal (*miri*) life, and stresses the primacy of spiritual values in temporal activities. Later on Guru Hargobind reaffirmed the above principle and to implement it established the institution of *Akal Takht*.

Status of Women

The Guru's concept of equality for women is absolute. How can she be considered inferior, when she gives birth to kings?" He asks. He elaborates: "From woman is man born, inside her is he conceived; To woman is man engaged, and woman he marries. With woman is man's companion-ship. From woman originate new generations. Should woman die, is another sought; By woman's help is man kept in restraint. Why revile her of whom are born great ones of the earth? From woman is born woman, no human being without woman is born." Saith Nanak: The holy Eternal alone with woman can dispense. The tongue by which is the Lord praised, is fortunate and rendered beautiful. Saith Nanak: Such a face in the court Divine is found radiant.

ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਮੰਗਣੁ
ਵੀਆਹੁ॥ ਭੰਡਹੁ ਹੋਵੈ ਦੋਸਤੀ ਬੰਡਹੁ ਚਲੈ ਰਾਹੁ॥
ਭੰਡੁ ਮੁਆ ਭੰਡੁ ਭਾਲੀਐ ਭੰਡਿ ਹੋਵੈ ਬੰਧਾਨੁ॥ ਸੋ
ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ॥ ਭੰਡਹੁ
ਹੀ ਭੰਡੁ ਉਪਜੈ ਭੰਡੈ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ॥ ਨਾਨਕ ਭੰਡੈ
ਬਾਹਰਾ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ॥ ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ
ਭਾਗਾ ਰਤੀ ਚਾਰਿ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੈ ਤਿਤੁ
ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ॥ (ਅੰਗ - 473)

Dignity, Self-respect, and Honour

Life is a great gift of God. It should not be debased. It should be lived with honour. Says the Guru about a person without honour:

- "Such a one, if alive, in ignominy lives;

All his gains are illegitimate."

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ॥ ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ
ਕਿਛੁ ਖਾਇ॥ (ਅੰਗ - 142)

"What is the value of worship without honour; Self-restraint without purity, And the sacred thread without continence?"

ਪਤਿ ਵਿਣੁ ਪੂਜਾ ਸਤ ਵਿਣੁ ਸੰਜਮੁ ਜਤ ਵਿਣੁ
ਕਾਹੇ ਜਨੇਉ॥ (ਅੰਗ - 903)

Oecumenism

The Guru claims no exclusive authority to liberation, Guru Amar Das, the third Master prays to the Lord:

"The world is aflame. Shower Thy Grace,

And save it through whatever door it be possible. "

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ॥ (ਅੰਗ -
853)

The Guru recognises that there could be different doors for entry into God's Court/Kingdom. He does not claim for himself or his system any exclusive privilege in this respect. Anybody who follows the spirit of true religion, can earn His closeness. Label or the Name of one's denomination does not matter. One's deeds will decide one's acceptance or rejection in His Court. Multi-culturalism is inherent in Sikh values. Sikhs do not merely tolerate other cultures and religious traditions, they have genuine respect for them.

Summary

There is only One God, who created the universe, which, like Him, is infinite and real, and not an illusion. He is benevolent and loving Father of all human beings, who are all, therefore, equal. No discrimination on the basis of caste, colour, creed, nationality, gender, etc., is justified. All human beings are considered a universal brotherhood under the Fatherhood of God. The goal of life is to become a *gurmukh/sachiara*, who is to linked

(Contd. on P. 70)

Eternal Relevance of the Guru's Ideology

Kharak Singh

Basically, the Guru's teachings lay stress on love. In fact, the Guru views life as a 'game of love and says, "If the game of love excites you, enter my lane with your head on your palm. And if required, do not hesitate to sacrifice it." This rules out injustice, aggression or usurpation of rights of other people, which the Guru strictly prohibits, saying, 'what belongs to others is like pork to a Muslim and beef to a Hindu.' He preached brotherhood of entire mankind with God as Father, so that all are equal as brothers and sisters. There are no high or low on grounds of caste, creed, race or gender in the eyes of God. In fact, the Guru identified himself with the 'lowliest of lowly', for the 'Lord showers His grace where the lowly are looked after.'

These are the basic values essential for peace and harmonious relationship among individuals, societies, nations or peoples belonging to different civilizations. The Guru found these values missing during his times. Hatred, intolerance, aggression and injustice were at their height. Invasions from across the northwest borders were a regular feature. The Indian people were completely demoralized and emaciated. They lost all hopes. It is amazing that in such an environment, the Guru rose above all this, and preached love as panacea of all ills. Equally amazing, he undertook such extensive travels and managed to sell his message not only in the Indian sub-continent, but far beyond its frontiers, establishing

sangats wherever he went. In his own lifetime, he had become a legend, and when he finally settled at Kartarpur, people flocked around him to listen to and follow his message of love, equality, service and sacrifice. He had initiated the movement, which he made sure would continue. The malady was deep rooted and could not be cured in a day. Eventually however, after a prolonged struggle and tremendous sacrifices, the Guru's dream materialized, and the followers of the Guru succeeded in establishing in the north of India, the *Sarkar-i-Khalsa*, as a model of secular state, in which all communities shared power and responsibility, and enjoyed equal rights, peace and prosperity, for a period of nearly half a century. The bliss, however, did not last longer, and ended when the Guru's values were forgotten, showing again that these were indispensable for enduring peace and progress.

International Scenario

Peace has eluded mankind ever since the dawn of history or even earlier. The twentieth century we have just left behind, witnessed two world wars. Huntington', a political scientist and Professor at Harvard University, who has made comprehensive study of the prevailing world situation, says:

"World War I was the 'war to end wars' and to make the world safe for democracy. World War II, as Franklin Roosevelt put it would end the system of unilateral action,

the exclusive alliances, the balances of power, and all the other expedients that have been tried for centuries – and have failed. Instead we will have a universal organization' of 'peace-loving Nations' and the beginnings of a 'permanent structure of peace.' World War I, however, generated communism, fascism, and the reversal of a century-old trend toward democracy. World War II produced a Cold War that was truly global. The illusion of harmony at the end of that Cold War was soon dissipated by the multiplication of ethnic conflicts and ethnic cleansing, the breakdown of law and order, the emergence of new patterns of alliance and conflict among states, the resurgence of neo-communist and neo-fascist movements, intensification of religious fundamentalism, the end of the 'diplomacy of smiles and policy of yes in Russia's relations with the West, the inability of the United Nations and the United States to suppress bloody local conflicts, and increasing assertiveness of a rising China. In the five years after the Berlin wall came down, the word 'genocide' was heard far more often than in any five years of the Cold War. The one harmonious world paradigm is clearly far too divorced from reality to be a useful guide to the post-Cold War world."

In the present changed environment, culture appears to play a dominant role in determination of relationships. "In the post-Cold War world, states increasingly define their interests in civilizational terms. They cooperate with and ally themselves with states with similar or common culture and are more often in conflict with countries of different culture... .."

A "global war involving the core states of the world's major civilizations is highly

improbable, but not impossible. Such a war, we have suggested, could come about from the escalation of fault line wars between groups from different civilizations, most likely involving Muslims on one side and non-Muslims on the other."

"At the micro level, the most violent fault lines are between Jem and its Orthodox, Hindu, African, and Western Christian neighbours. At the macro level, the dominant division is between the West and the Rest'."

Should, unfortunately, such an escalation trigger a conflict between two civilizations, it will surely engulf the whole world, and with the huge stocks of nuclear weapons available with major powers, the outcome will be catastrophic. Mankind may be completely annihilated, marking the end of its history.

Role of Religion

To put an end to clashes between religions, some well-wishers of humanity would like a common universal religion or a global civilization to emerge. Prof Ninian Smart, pioneer in the field of secular religious studies, says:

"So long as humans are brought up in different paths, so they will see the world differently, and for each path some things will seem natural and right and others not. But the paths cross. We can benefit from that. Social justice, which Marxists struggle for; human freedom, which liberals emphasise; love of God and fellow humans, which Christianity preaches; brotherhood, which Islam promotes calm and mysticism, which go with Buddhism; devotion and pluralism, which Hinduism points to;

harmony with nature, which Taoism commends; the cultivation of interpersonal behaviour, which is a lesson from Confucianism; holism in life, which we find in Africa: finding meaning through suffering, which Judaism has had to emphasise; the importance of inner sincerity, which we find among the Sikhs: these and many other spiritual and moral values are not of course mutually incompatible. In that respect, though we may not achieve a global religion, we may achieve a global civilization in which values from the great traditions are woven together in a glittering net. Perhaps it will turn out like the jewel net of Indra, of which Hua-yen so eloquently speaks: each stone reflecting every other."

This pious wish, however, is unlikely to be fulfilled at least in the foreseeable future. No faithful follower of a religion will shed his belief in his own religion in favour of any new syncretic system. What is required is respect for other religious systems side by side with faith in one's own, or a philosophy of multiculturalism.

This is exactly what Guru Nanak preached. Although his system includes all the elements of a universal religion listed by Ninian Smart, the Guru never called for conversion. He laid emphasis only on the basic values and firmly held that no label of a religious denomination or rituals prescribed by it, can lead to salvation. The salvation of an individual as well as the human race can only come from an understanding of God's Will and carrying it out in life. God is the Creator. He is immanent in the universe. He is the Father of us all. He is benevolent and looks after and loves His creation. In fact, He is all love,

and it is through love alone, that He can be realised. One's love for God can be expressed only through altruistic deeds in the service of mankind.

Inter-Faith Movement

The movement was, infact, started by Guru Nanak, when he set out on his famous *udasis*. His avowed aim was dialogue with different schools of thought and to bring about an understanding among them. The recent initiative on the part of some leaders of different faiths, should, therefore, be regarded as a revival of the Guru's movement, and given every encouragement. Care should, however, be taken, that politicians in the garb of religious leaders, do not take over the movement, with the clever intention of hegemony of any one particular religion. The aim should be a better understanding of and respect for all faiths, and to highlight the fact that the aim of any true religion is, as it ought to be, to bring about the Kingdom of God on earth, in which everybody breathes the air of freedom, justice and equality. The Guru calls it *Sarbat da Bhala* (peace and prosperity for all). Let us adopt this slogan.

Terrorism

Although terrorism has always been a part of history of mankind, it has assumed serious proportions in the recent times. The threat of terrorism looms large all the time, almost everywhere. Innumerable innocent lives have been lost. Billions of dollars are being spent on anti-terrorism measures, without success. Tension is mounting and people, particularly leaders, are having sleepless nights. Nobody feels secure, since terrorism has reached the human bomb stage,

against which no defence appears possible. Rajiv Gandhi, a former Prime Minister of India, and Beant Singh, a former Chief Minister of Punjab fell victims to human bombs. The memory of the destruction of the New York Trade Towers continues to shake the world. The Iraq war was the result of fear of terrorism.

Terrorism does not come from individuals or small groups functioning underground alone. State terrorism is also very much there, causing much more destruction. Not infrequently, it is the cause of individual or group terrorism.

It must be realized that terrorism cannot be controlled with terrorism. It demands a radical treatment. The cause or causes which lead to terrorism, must be identified and removed. Almost always, it is the result of injustice and the tendency of the stronger individuals or parties or governments towards undue domination, which leaves no other option for the affected weaker groups, except desperate acts of terrorism.

The basic cause of terrorism is always injustice or usurpation of others' rights, which is strictly forbidden, in Guru Nanak's system. He says, "Usurpation of rights of others is forbidden as pork to Muslims and beef to Hindus. The Guru or the pirs will come to your rescue only if you shun the carrion of greed."

So if we are serious about putting an end to terrorism, let us heed the Guru's warning and put an end to injustice, the real cause. That is the only way to ensure peace and tranquility in the world or to bring about the Kingdom of God on earth.

To sum up, the things have not changed much from the times of Guru Nanak. We

notice the same prejudices, mistrust, hatred, intolerance and strife. Only the methods have changed and the scale of operations has become much bigger, engulfing the whole world, so that the threat of total destruction is real. Guru Nanak's panacea of love and tolerance worked in his times. Guru Nanak stood between two warring communities. Both listened to him and claimed him. He is here even today. His message is relevant, and will always be.

(... continued from P. 66)

spiritually to God and achieves liberation in this life itself, and not any heaven or paradise after death. This can be achieved through noble deeds and service of mankind, and not through asceticism or monasticism. In practice, it means a life as a householder, following the trinity *Kirt Karo, Vand Chhako, and Naam Japo*. Side by side, one must be prepared to fight injustice and tyranny, and not invoke doctrines like ahimsa to evade one's responsibilities. The Guru calls life as a 'game of love', and beckons his followers thus:

"Shouldst thou seek to engage in the game of love,

Step into my street with thy head placed on thy palm;

While on to this stepping,

Ungrudgingly sacrifice your head."

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਸਿਰੁ ਧਰਿ
ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥ ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ।
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥ (ਅੰਗ - 1412)

Creation of Universe

Philosophy of Guru Nanak Dev Ji

S. Baljeet Singh
Email: baljeets1402@gmail.com

The Earth, Moon, Sun and billions and billions of stars have baffled the mankind since ages. Human beings have tried to find answers to the questions such as, how big is the universe? How many stars are there? Who created the universe? How and when the universe came into existence? Scholars, philosophers, scientists and spiritual persons have tried to unfold the mystery, giving different, sometimes conflicting versions. There have been illogical and vague explanations as well, but, nevertheless the mystery remained, inspite of various facts which came to the knowledge of mankind.

Different religions have also come out with various explanations/theories, as here under:

In Christianity, as per the 'Old testaments', God brings the Universe into being in a series of creative acts over six days and places the first man and woman (Adam and Eve) in a divine garden (the garden of Eden). However, main line Protestants and Catholic Church, reconcile modern science with their faith in Creation through forms of theistic evolution, which holds that God purposefully created through the laws of nature and accept the evolution.

Hinduism includes a range of viewpoints about the origin of life, creationism and evolution. There is no single

theory of creation due to dynamic diversity of Hinduism and these are derived from various sources like Vedas, Puranas and other religious books. Brahma is considered creator God in Hinduism, as per the 'Puranas'. However, the mythology which is widely accepted in Hinduism could not withstand the modern scientific research.

Islam believes that the Universe, including humanity, was directly created by God as explained in the 'Quran'. The creation myths in the 'Quran' are vague and allow for wider range of interpretations.

According to Buddhism, the Universe has no ultimate beginning to it and thus sees no need for a creator God.

Jainism believes that the Universe has always existed and will always exist. It is regulated by cosmic laws and kept going by its own energy processes.

However, all these theories and declarations came crumbling down with modern day scientific research.

Scientifically, the most acceptable theory so far has been, the Big Bang Theory. A Belgium priest Georges Lemaitre, in the year 1927 came out with a highly logical & scientific explanation regarding creation of the Universe. According to him, around 13.8 billion years ago our Universe was a

singularity, which in normal parlance can be said to be an infinitely dense mass of matter. Then all of a sudden, there was an explosion. Moments after explosion the temperature of the expanded Universe, as we see now, was expected to be billions of degrees. Ever since, the Universe has been expanding and cooling down. Just after the explosion, the Universe was dense plasma. Even if a human being wanted to look inside of the dense plasma, it would not have been possible to do so. Slowly, as the Universe expanded and cooled, fundamental particles combined. Some of the energy from within our Universe slowly started to convert into matter. Much later, when the Universe's temperature sufficiently cooled, we had hydrogen, helium form. Hence, while the Big Bang happened more than 13 billion years ago, matter started to form much later. Further, the Universe continues to expand at different speeds in different directions even today.

Now, we would attempt to throw some light what Guru Nanak Dev has said on the subject; through Gurbani. Before we dwell on what the Guru Nanak has said, it is pertinent to mention that Gurbani is 'revealed', not an outcome of thought process. Moreover Guru Nanak himself penned it, to ensure that the truth is passed on to the humanity without being altered in the time to come. The following Gurbani quotes vividly, logically, scientifically and beautifully explains the concept:

ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੁਕਾਰਾ॥ ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮੁ
ਅਪਾਰਾ॥ ਨਾ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸੂਰਜੁ ਸੁੰਨ
ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇਦਾ॥ ਅੰਗ - 1035

For endless eons, there was only utter darkness. There was no earth or sky; there

was only the infinite Command of His Hukam. There was no day or night, no moon or sun; God sat in primal, profound Samaadhi.

ਸਾਚੇ ਤੇ ਪਵਨਾ ਭਇਆ ਪਵਨੈ ਤੇ ਜਲੁ ਹੋਇ॥ ਜਲੁ
ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਸਾਜਿਆ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮੋਇ॥
ਅੰਗ - 19

From the True Lord came the air, and from the air came water. From water, He created the three worlds; in each and every heart He has infused His Light.

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ
ਚਾਉ॥ ਅੰਗ - 463

He Himself created Himself; He Himself assumed His Name. Secondly, He fashioned the creation; seated within the creation, He beholds it with delight.

ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਉਪਾਈ ਜੀ ਤੁਧੁ ਆਪੇ
ਸਿਰਜਿ ਸਭ ਗੋਈ॥ ਅੰਗ - 11

You Yourself created the entire universe, and having fashioned it, You Yourself shall destroy it all.

ਜੁਗ ਥਕੀਹ ਕੀਓ ਗੁਬਾਰਾ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਜਾਣਹਿ
ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ॥ ਹੋਰ ਕਿਆ ਕੋ ਕਹੈ ਕਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ
ਤੂ ਆਪੇ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇਦਾ॥ ਓਅੰਕਾਰਿ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ
ਉਪਾਈ॥ ਸਭੁ ਖੇਲੁ ਤਮਾਸਾ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ॥
ਅੰਗ - 1061

For thirty-six ages, utter darkness prevailed. Only You Yourself know this, O Creator Lord. What can anyone else say? What can anyone explain? Only You Yourself can estimate Your worth. The One Universal Creator created the entire Universe. All the plays and dramas are to Your glory and greatness.

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ॥ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਗਲੀ
ਉਤਪਤਿ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰੇ ਬਿਸਥਾਰੁ॥ ਤਿਸੁ
ਭਾਵੈ ਤਾ ਏਕੰਕਾਰੁ॥ ਅੰਗ - 294

He Himself is True, and all that He has made is True. The entire creation came from God. As it pleases Him, He creates the expanse. As it pleases Him, He becomes the One and Only again.

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥ ਅੰਗ - 3

You created the vast expanse of the Universe with One Word! Hundreds of thousands of rivers began to flow.

ਆਪੇ ਕਾਰਣੁ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਦੇਖੇ ਆਪਿ
ਉਪਾਇ ॥ ਸਭ ਏਕੋ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਿਆ
ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - 37

The Creator Himself created the Creation; He produced the Universe, and He Himself watches over it. The One and Only Lord is pervading and permeating all. The Unseen cannot be seen.

ਬਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ ॥
ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ॥
ਅੰਗ - 4

The day and the date are not known to the Yogis, nor is the month or the season. The Creator who created this creation-only He Himself knows.

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ ॥
ਅੰਗ - 1

By His Command, bodies are created; His Command cannot be described.

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥
ਬਾਬੁ ਕਲਾ ਆਡਾਣੁ ਰਹਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - 1036

When He so willed, He created the world. Without any supporting power, He sustained the universe.

ਇਹੁ ਜਗੁ ਆਪਿ ਉਪਾਇਓਨੁ ਕਰਿ ਚੋਜ ਵਿਡਾਨੁ ॥
ਅੰਗ - 786

He Himself created this world, and staged this wondrous play.

ਕਈ ਕੋਟਿ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖਯਤੁ ॥ ਅੰਗ - 275

Many millions are the moons, suns and stars.

ਕਈ ਕੋਟਿ ਅਕਾਸ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਅੰਗ - 276

Many millions are the etheric skies and the solar systems.

ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਕੀਤਾ ਆਕਾਰੁ ॥

ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - 5

The limits of the created universe cannot be perceived. Its limits here and beyond cannot be perceived.

The above are some of the quotes from Gurbani which lucidly, logically, scientifically and in a highly convincing way describe creation of Universe. Billions of years ago, God sat in primal, profound Samadhi and there was no day or night, no moon or Sun, no Earth or Sky; and there was complete darkness. It was only his infinite command.

An endless mass of gases and energy paved way for the billions of stars & billions of galaxies, billions of years ago; says Guru Nanak in the Gurbani. This vast expanse of the Universe was created with one word- 'ONKAR'. No one except the God Himself knows about the creation. He fashioned the creation and seated Himself in it. It was His own will and only He knows about it. Scientist all over the world are still struggling to unfold the mysteries, which have been so clearly explained in the Gurbani, by Guru Nanak.

This is the ultimate knowledge and the highest truth. The need of the hour is to spread this message of Guru Nanak to the entire mankind.

The Discourse of Sant Ji - Part 3

Sant Waryam Singh Ji

(Continued from P. 77, issue Oct., 2019)

This Nam has infinite power. No one in the world can know its full value. In this Name are concentrated all the super natural powers. These powers of the occult are eager to be willing slaves of the man in whose heart dwells the Name Divine of God, they willingly put all their services at his disposal, but the man of God does not covet them and does not even eye them casually. Because Occult is the last of the deluding and captivating powers of the world of *Maya*, which has the power to entice and trap the seekers of the Divine who want to rise from the mundane spheres of the phenomenal world to the Timeless sphere of the Infinite. These powers have been condemned as a curse by the great Gurus. Whereas the devotee of the Nam has been praised and applauded. Therefore, my beloved friend! we do not require any silver or gold. You keep this recipe for making gold to yourself. The *Yogi* was averse to listen to such words and did not make any effort to understand these words of the *Sadhu*. There and then and in no time by using some chemicals like mercury and tin he made some silver, he went to the market and sold the silver, and tried to offer the money realised from its sale at the feet of the great man, Budhu Shah. The great soul stopped him and said, we accept only that money that has been earned by the sweat of the brow of the giver. Only the tithe, the tenth part of the earning made

by one's physical labour can fructify. That ascetic wrote down the formula on a piece of paper and asked Buddhu Shah to guard the secret formula well. Sant Buddhu Shah made him to put that formula in the almirah; he paid no special heed to it, nor did he lock that almirah; nor did he conceal it anywhere. That ascetic, after urging Buddhu Shah to keep the formula under lock and key, departed. After he had hardly covered a couple of miles, an idea struck him lest that valuable formula should fall into wrong hands; and this one man produce silver and spend it on vices & sinful enjoyments. So he came back to the great Sant Buddhu Shah. He found that the almirah where the silver making formula was kept was unlocked and open. So he approached the great saint and after pointing out the worth of that formula, appealed to him to take very good care of that. At that time Sant Buddhu Shah was engaged in service of sweeping the outer part of the Gurdwara. He guessed the money-making ability of that ascetic. In order to break his cupidity for money, Buddhu Shah said, O Beloved one, kindly bring me one brick from the heap lying there. Accordingly the *sadhu* removed one brick and when he carefully looked at it, he noticed that the brick was all gold. He was totally surprised at the thought that such a very costly thing had been carelessly kept over the heap of bricks. It is valued at thousands and lakhs of rupees. Sant Buddhu Shah took that gold brick and told the ascetic, if you

don't mind the labour, kindly get me four or five bricks from the heap. As he approached the heap he was wonder-struck to notice that the whole heap consisted of shining gold bricks. As he looked at the Gurdwara his wonder knew no bounds when he noticed that whole building was made of gold bricks, which sparkled with bright yellow sheen in the light of the setting sunshine. He fell at the feet of the great man (Buddhu Shah) and said. Great sir, I was filled with pride at my possessing the formula to convert baser metal into silver. Today I have come to my senses and have realised that it is only God's Name as you have mentioned which is beyond, any value. No one can describe the greatness of its worth, it is invaluable. Kindly bestow on me the gift of that *Nam* and let me live in the shadow of your feet.

Such great souls were blessed with the stock of unending patience in their heart. As *Guru Maharaj* has ordained :

The knower of God has even patience, like the earth, which one man digs and another smears with sandal.

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੇ ਧੀਰਜੁ ਏਕ॥

ਜਿਉ ਬਸੁਧਾ ਕੋਉ ਖੋਦੈ ਕੋਉ ਚੰਦਨ ਲੇਪ॥

ਅੰਗ - 272

Keeping in mind, the way-farers who passed that way, Buddhu raised a small hut at the road-crossing and set up a *tandoor* (oven to bake chapatis), to run a *langar* always. For the needy way-farers he prepared the food and served it to them. One day some proud Moghul soldier came there and shouted, O Buddhu, bring the dinner for us. With all love, he served *chapatis* and vegetables to the guest. On one chapati, there was a slight burn, due to overbaking. He shouted at the top of his voice, you have brought me burnt chapati. Don't you know

who I am? Saying so, he gave a sharp slap on the cheek of Buddhu Shah. Buddhu Shah turned the other cheek to him and submitted, Khan Sahib, I am very deficient in wisdom; hence my mother gave me the name of Buddhu. Do teach me some wisdom.' The soldier gave another slap on Buddhu's other cheek, with his other hand and also hit him with his leg with all his force. Buddhu once again prepared the food with all care and made him eat it. After partaking of food, the soldier rode on his horse and went away. He hardly had traversed a distance of 100 yards when his horse went berserk; he fell down from his horse and fractured his thigh bone, and he shouted for help. Hearing his hue and cry, Buddhu Shah reached there, carrying a bed on his head. With the help of one or two volunteers, he was made to lie on the bed, and Buddhu Shah took the trouble of calling a bone setter from somewhere. He got his thigh bandaged and with love served him for many months at a stretch. When he was cured, he felt deeply repentant over his misbehaviour. Before departing from there, the soldier said, O godly mendicant, I have received the punishment for my misdeed, but I will broadcast one fact in the world, namely that the *sadhus* of Guru Nanak's faith are pure angels; for them all are dear and no one is stranger. Their hearts are pure without any thought of revenge. Their hearts shine bright like the sun. From today onward, I will give all respect to the disciples of Guru nanak. You have taught me a lesson of good sense.

Thus there are many instances in the lives of countless saints to show that the saints never forsake their cool (patience), even if the arrogant and proud treat them with ill will and malice. It is ordained

thus :

*Cool is not the moon-god,
Nor is cool the white sandal tree.
Cold is not the winter-season.
O Nanak, cool are only the friendly saints.*
ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਚੰਦ੍ਰ ਦੇਵਹ ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਬਾਵਨ
ਚੰਦਨਹ॥
ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਸੀਤ ਰੁਤੇਣ ਨਾਨਕ ਸੀਤਲੰ ਸਾਧ
ਸੁਜਨਹ॥ ਅੰਗ - 1357

Therefore Guru Maharaj has ordained that we should keep company with such saints, as are strangers to jealousy and attachment. Keeping company with such persons whose contact produces attachment and animosity, who mislead the world with false preachings for the fulfillment of their selfish ends, is completely forbidden by Guru Maharaj :

*True is the society of those, in whose company, the Name is meditated upon.
Nanak, associate not with those, who have their own self-interest.*

ਸਚੀ ਬੈਸਕ ਤਿਨਾ ਸੰਗਿ ਜਿਨ ਸੰਗਿ ਜਪੀਐ
ਨਾਉ॥
ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਚਈ ਨਾਨਕ ਜਿਨਾ
ਆਪਣਾ ਸੁਆਉ॥ ਅੰਗ - 520

But such noble saints are extremely rare. One meets such men of God, only when one's virtuous deeds bear fruit.

*They, a sight of whom banishes, evil-inclination, are my friends.
I have searched the whole world through, but Serf Nanak says very rare are such persons.*

ਜਿਨਾ ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਵੈ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੜੇ
ਸੇਈ॥
ਹਉ ਢੂਢੇਦੀ ਜਗੁ ਸਥਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ
ਕੇਈ॥ ਅੰਗ - 520

These liberated souls are sent to the world, under orders of Waheguru, to show the straight path to the world; but they are very rare. In one of his verses, Bhai Nand Lal says, that whatever men of God come to

the world, they are sent by God to put on the right path those who have lost their way. In other words if your eyes are keen to have a glimpse of God, know it that devotees of God come into this world to infuse the faith of God in mankind :

*Whenever the pious godly men come into the world,
They come to guide those who have lost their way,
'Goya avers', if these eyes ardently long for God,
The God men come to give them the glimpse of The Divine.*

ਦਰ ਦਹਰ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿ ਖੁਦਾ ਆਮਦਹ ਅੰਦ॥
ਬਰ ਗੁਮ ਸੁਦਗਾਂ ਰਾਹਨੁਮਾ ਆਮਦਹ ਅੰਦ॥
'ਗੋਯਾ' ਅਗਰ ਈ ਚਸ਼ਮਿ ਤੋ ਮੁਸ਼ਤਾਕਿ ਖੁਦਾ
ਅਸਤ॥
ਮਰਦਾਨਿ ਖੁਦਾ ਖੁਦਾਨੁਮਾ ਆਮਦਹ ਅੰਦ॥
(ਦੀਵਾਨਿ ਗੋਯਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

The word 'Sant' occurs in Guru Granth Sahib more often than in the scriptures of any other religions of the world. And it has been made fully clear that for the seekers the company of a saint had been ordained. Also identity marks of one whom to call the saints have been given in detail; namely his mode of life, his behaviour with others, the way he talks and how he lives his life. This is the commandment of Guru Maharaj :

Who with every breath and morsel of food, forget not God's Name and within whose mind is this spell, they alone are the blessed and they alone are the perfect saints, O Nanak.

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ
ਮੰਤ੍ਰ॥
ਯੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ॥
ਅੰਗ - 319

Another command is :

*God's saint is the embodiment of the Lord God, he, who within his mind enshrines the Name of God.
He, on whose forehead his destiny is writ,*

through the Guru's instruction he contemplates within his mind God's Name.

ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ ਮੁਰਤਿ
ਜਿਸੁ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰਿ॥
ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ
ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰਿ॥
ਅੰਗ - 1135

Bhagat Ravidas says this about the *Sants* - "O Waheguru, I have recognised those *Sants*, who are your form and spirit, whose company is your life and breath, and who have been imparted True Knowledge, given by the *Satguru* (True Teacher). O God of all gods, bless me with the company of such *Sants*, also teach me to feel bliss in the sayings of the those saints and teach me the love of the great saints. Let me have the knowledge of the activities of the *Sants*, and of their preachings, about the spiritual path; also do me the favour so that I may serve the servants of such *Sants*. Another thing I beg of Thee - O Waheguru, keep me far aloof from meeting those who are sinners and who are forgetful of you. That person alone is wise who realises that there is no difference between the *Sants* and the Absolute and Formless God :

Thine saints are Thy body, and their association is my life.

By the True Guru's given gnosis, I deem the saint as god of gods.

The society of saints, the relish of saints' converse and the love of saints, Grant unto me, O Lord of the gods. Pause.

Saints' character, the way of life of the Saints and the service of the servant of the saints, I ask for. I pray for one thing more, the desire-fulfiller gem of Thine devotion.

Show me not the wicked and the sinner.

Ravidas says, "He alone is wise who knows this.

That between the saints and the Infinite Lord, there is no difference.

ਸੰਤ ਤੁਝੀ ਤਨੁ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਜਾਨੈ ਸੰਤ ਦੇਵਾ ਦੇਵ॥
ਸੰਤ ਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਕਥਾ ਰਸੁ
ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਝੈ ਦੀਜੈ ਦੇਵਾ ਦੇਵ॥
ਸੰਤ ਆਚਰਣ ਸੰਤ ਚੋ ਮਾਰਗੁ
ਸੰਤ ਚ ਓਲੁਗ ਓਲੁਗਣੀ॥
ਅਉਰ ਇਕ ਮਾਗਉ ਭਗਤਿ ਚਿੰਤਾਮਣਿ॥
ਜਣੀ ਲਖਾਵਹੁ ਅਸੰਤ ਪਾਪੀਸਣਿ॥
ਰਵਿਦਾਸੁ ਭਣੈ ਜੋ ਜਾਣੈ ਸੋ ਜਾਣੁ॥
ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ॥ ਅੰਗ - 486

For meeting such saints, we bow in a prayer at the feet of Waheguru.

Be Thou merciful, O my Lord that I may pass my life in the society of saints.

They, who forget Thee, are born to die again and again and their sorrows end not ever.

ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਸੰਗਿ ਵਿਹਾਵੇ॥
ਤੁਧਹੁ ਭੁਲੇ ਸਿ ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰਦੇ

ਤਿਨ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕਨਿ ਹਾਵੇ॥ ਅੰਗ - 961

At another place, it is stated that the Sant is a person, by contacting whom one can swim across the worldly ocean. The angels of death do not come near him, and one is saved from getting into the cycle of eighty four lakh births and deaths. This great ocean, which we call the world, is full of poison and in it when we forsake and forget God we suffer. One can cross this sea of poison only by interacting with men of God. As is said :

The person who seeks the shelter of the saints, that person is saved.

By slandering the saints, O Nanak, the one is born again and again.

ਸੰਤ ਸਰਨਿ ਜੋ ਜਨੁ ਪਰੈ ਸੋ ਜਨੁ ਉਧਰਨਹਾਰ॥
ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਅਵਤਾਰ॥

ਅੰਗ - 279

Guru Ji also proclaims that those who are caught in the web of attachment and jealousy, love & enmity, who think in terms of mine and thine, due to their not having the knowledge of God, and those who talk ill of others, in be-little their; only waste

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust,**

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD\$	800 AUD\$
CANADA	80 CAN\$	800 CAN\$

ਇਲਾਕਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਅਤੇ ਲੋਹੀਆਂ ਵਿਖੇ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਾਇਸ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਬਿਸਤਰੇ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ।

ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਰਮ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਟਰੱਕ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ 1-2-3 ਨਵੰਬਰ 2019

ਆਓ! ਦੀਦਾਰੇ
ਬਖਸ਼ੋ ਜੀ।

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ: ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿ: ਖਰੜ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੁਹਾਲੀ), ਨਿਊ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਫੋਨ : 96461-01996, 98551-32009, 98889-10777, 98146-12900

Website : www.ratwarasahib.in E-mail : sratwarasahib.in@gmail.com